

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI

ANDIJON VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI
METODIKALARGA O‘RGATISH MILLIY MARKAZI

MAKTABGACHA, BOSHLANG‘ICH VA MAXSUS TA’LIM
METODIKALARI KAFEDRASI

BOSHLANG‘ICH TA’LIM O‘QITUVCHILARI UCHUN
MUTAXASSISLIK MODULIDAN

BOSHLANG‘ICH TA’LIM FANLARINING
NAZARIY-AMALIY METODIK ASOSLARI

O‘QUV-USLUBIY MAJMUUA

Andijon -2024

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

**ANDIJON VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI
METODIKALARGA O'RGATISH MILLIY MARKAZI**

“TASDIQLAYMAN”

Andijon viloyati PYMO‘MM

direktori _____ M.Abdullayeva

“ _____ ” _____ 2024 yil

**MAKTABGACHA, BOSHLANG‘ICH VA MAXSUS TA'LIM
METODIKALARI KAFEDRASI**

**BOSHLANG‘ICH TA'LIM O‘QITUVCHILARI UCHUN
MUTAXASSISLIK MODULIDAN**

**BOSHLANG‘ICH TA'LIM FANLARINING
NAZARIY-AMALIY METODIK ASOSLARI
(FANLAR KESIMIDA)**

Malaka toifa yo‘nalishi:

Umumiy o‘rta ta’lim maktablari
boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilari

Andijon -2024

Mazkur ishchi o'quv uslubiy majmua O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining 2023-yil 15-dekabrdagi 70-XDFU-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan namunaviy o'quv dasturi asosida tayyorlangan hamda Andijon viloyati pedagogika markazi Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrasining 2024-yil 4-yanvardagi 1-sonli yig'ilishida ma'qullangan va Ilmiy-metodik kengashining 2024-yil 5-yanvardagi 1-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

Tuzuvchi: **N.R.Karimova** – Andijon viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedراسи mudiri v.v.b.

Taqrizchi: **A.V.Jabborov** - Andijon viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi o'quv va metodik ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari

MUNDARIJA

I.	Ishchi reja va dastur.....	5
II.	Modulni o‘qitishda foydalaniladigan interfaol ta’lim metodlar.....	12
III.	Modullar bo‘yicha nazariy mashg‘ulot ishlanmalari vositalari.....	24
IV.	Modullar bo‘yicha amaliy mashg‘ulot ishlanmalari vositalari.....	43
V.	Mustaqil ta’lim mavzulari.	73
VI.	Glossariy.	95
VII.	Adabiyotlar ro‘yxati.	105

ISHCHI REJA VA DASTUR

KIRISH

Ushbu ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev rahbarligidagi 2023-yil 23-avgust kuni kengaytirilgan videoselektor yig'ilish qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "2022-2026 yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida"gi PF-134-son Farmoni, 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni, 2021-yil 25-yanvardagi "Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4963-son, Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 17-yanvardagi "Xalq ta'limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 25-son qarorlarida belgilangan vazifalar hamda Xalq ta'limi vazirining 2022-yil 20-apreldagi "Davlat ta'lim talablarini tasdiqlash to'g'risida"gi 121-sonli buyrug'i, Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining 2023-yil 15-maydagi "Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun 2023-2024-o'quv yiliga mo'ljallangan tayanch o'quv rejani tasdiqlash to'g'risida"gi 125-sonli va 2023-yil 14-noyabrdagi "Maktab o'qituvchilarining malaka oshirishga bo'lgan ehtiyojlarini diagnostikadan o'tkazishni tashkil qilish to'g'risida"gi 540-sonli buyrug'i ijrosini ta'minlash maqsadida, shuningdek, umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilarining kasbiy standartlari asosida rahbar va pedagog kadrlar malakasini oshirishning ilg'or va shaffof tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini tatbiq etish yo'li bilan umumiy o'rta ta'lim tizimida kadrlar siyosatini shakllantirishning zamonaviy tamoyillarini joriy etish bo'yicha belgilangan ustuvor vazifalar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo'lib, zamonaviy talablar asosida umumiy o'rta ta'lim muassasalari pedagog kadrlari malakasini oshirish jarayonlarining mazmunini takomillashtirish hamda ularning kasbiy kompetentligini muntazam oshirishni nazarda tutadi.

Ishchi o'quv dastur mazmuni Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining 2023-yil 14-noyabrdagi 540-son buyrug'i asosida o'tkazilgan diagnostik test natijalariga ko'ra o'quv fanlarining nazariyasi va amaliyoti uyg'unligini ta'minlash, ta'limdagi ilg'or yutuqlarni o'rganish, inklyuziv ta'limga qadriyatli munosabat, o'quv-tarbiya jarayonini modellashtirish va uni ta'lim jarayoniga tatbiq etish, ta'limda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirish: 4K - tanqidiy va kreativ fikrlash, hamkorlikda ishlash va kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish hamda tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish bo'yicha tegishli yangi bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan. Shuningdek, mazkur dastur doirasida taqdim etilayotgan o'quv modullarining mazmuni umumiy o'rta ta'lim muassasalari pedagog kadrlarining malakasini oshirish sifati va ularning tayyorgarligiga qo'yiladigan umumiy malaka talablari asosida shakllantirilgan bo'lib, pedagoglarning o'z kasbiy faoliyatiga doir zamonaviy bilim va innovatsiyalar, ilg'or xorijiy tajribalardan samarali foydalanish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'quv jarayoniga keng tatbiq etish darajasini oshirish hisobiga ularning uzluksiz kasbiy rivojlanishini nazarda tutadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish kursi namunaviy o'quv dasturi, umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilari kasbiy standartida belgilangan kompetensiyalar va diagnostik test natijalari asosida IV tabaqada shakllantirilgan

tayanch o'quv rejasining 2 ta blok tarkibidagi quyidagi 8 ta o'quv modullar mazmunini o'z ichiga oladi:

I. Boshlang'ich ta'limda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish.

- 1.1. Boshlang'ich ta'limda ta'lim-tarbiya jarayoni uzviyligining o'ziga xosligi;
- 1.2. Boshlang'ich ta'limda ilg'or va xorijiy tajribalar;
- 1.3. Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar;
- 1.4. Boshlang'ich ta'limda inklyuziv yondashuv.

II. Mutaxassislik fanlari.

- 2.1. Boshlang'ich ta'lim fanlarining nazariy-amaliy va metodik asoslari (fanlar kesimida);
- 2.2. Boshlang'ich talim fanlarini o'qitishning zamonaviy texnologiyalari;
- 2.3. Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishda 4-K ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi;
- 2.4. Tanlov fanlar.

Kursning maqsadi va vazifalari

Kursning maqsadi – ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish uchun zarur bo'ladigan kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni zamonaviy yondashuvlar, malaka talablari asosida muntazam yangilash, ularning kasbiy faoliyatga doir kompetentligini rivojlantirishdan iborat.

Kursning vazifalari:

ishtirokchilarga jamiyatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar mazmuni va ta'lim-tarbiya jarayonini sifatli va samarali tashkil etishning metodologik asoslarini singdirish.

Kurs yakunida ishtirokchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar:

ishtirokchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar, boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining kasb standarti asosida, boshlang'ich ta'lim yo'nalish bo'yicha boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining malakasini oshirish mazmuni, sifati va ularning tayyorgarligi hamda kompetentligiga qo'yiladigan malaka talablari bilan belgilanadi.

Kurs hajmi

Uzluksiz kasbiy rivojlantirish kursining hajmi **144 soatni** tashkil etadi. Mazkur soatlar har bir tabaqa uchun **3 yillik** muddat kesimida quyidagicha taqsimlanadi.

IV tabaqa ta'lim dasturi – kasbiy mahorati va bilim ko'rsatkichlari past bo'lgan pedagog kadrlar uchun uchun **108 soat soat ishlab chiqarishdan ajralgan** holda malaka oshirish va **36 soat mustaqil ta'lim** shaklida tashkil etiladi. Jumladan:

birinchi yil – **12 soat mustaqil ta'lim, 36 soat ishlab chiqarishdan ajralgan** holda;

ikkinchi yil – **12 soat mustaqil ta'lim, 36 soat ishlab chiqarishdan ajralgan** holda;

uchinchi yil – **12 soat mustaqil ta'lim, 36 soat ishlab chiqarishdan ajralgan** holda tashkil etiladi.

MODUL BO'YICHA ISHCHI O'QUV DASTURI VA ULARNING MAZMUNI

II-blok. Mutaxassislik fanlari.

2.1. Boshlang'ich ta'lim fanlarining nazariy-amaliy metodik asoslari (fanlar kesimida).

Maqsad: Boshlang'ich ta'lim fanlaridagi yangiliklar, zamonaviy metodikalar bilan ishlashga o'rgatish.

Kutilayotgan natija: Har bir fan kesimida yangi avlod darsliklari bilan ishlash metodikasini egallaydi.

NAZARIY MASHG'ULOT MAZMUNI

1-mavzu: Boshlang'ich ta'limning ilmiy-nazariy asoslari. (2-soat ma'ruza)

Boshlang'ich ta'limning ilmiy-nazariy asoslari bo'yicha dolzarb muammolar yangiliklar, ilmiy izlanishlar. Ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan alifbe, yozuv, ona tili, o'qish savodxonligi, matematika, tabiiy fanlar, tarbiya, informatika va axborot texnologiya, tasviriy san'at, texnologiya fanlarining o'ziga xosligi, uzviyliigi va sinflar kesimida o'zaro muofiqligi.

AMALIY MASHG'ULOT MAZMUNI

2-mavzu: Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari tahlili.

(2-soat amaliy mashg'ulot)

Ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan alifbe, yozuv, ona tili, o'qish savodxonligi, matematika, tabiiy fanlar, tarbiya, informatika va axborot texnologiya, tasviriy san'at, texnologiya fanlari darsliklarining tahlili, muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.

3-mavzu: Boshlang'ich ta'lim o'quv dasturlari, darslik va o'quv qo'llanmalar nazariy asoslari.

(2-soat amaliy mashg'ulot)

Ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan alifbe, yozuv, ona tili, o'qish savodxonligi, matematika, tabiiy fanlar, tarbiya, informatika va axborot texnologiya, tasviriy san'at, texnologiya fanlari darsliklarining tahlili, muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTAB BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARI TABAQALASHTIRILGAN
UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH KURSINING ISHCHI O'QUV REJASI**

Malaka yo'nalishi: **Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari**

Malaka oshirish kursi muddati: **1 hafta (36 soat)**

Tabaqa: **3-4-tabaqa**

№	O'quv blok moduli va mavzular nomi	Umumiy o'quv yuklama hajmi	O'quv mashg'ulotlari (soatlari)			Mustaqil ta'lim
			Jami	Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	
1.	Boshlang'ich ta'limda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish	14	12	8	4	2
1.1.	Boshlang'ich ta'lim jarayonida ta'lim va tarbiya uzviyligining o'ziga xos metodik asoslari	2	2	2		
1.2	Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalar	6	4	2	2	2
1.3	Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar	4	4	2	2	
1.4	Boshlang'ich ta'limda inklyuziv ta'lim asoslari	2	2	2		
2	Mutaxassilik fanlari	34	24	4	20	10
2.1	Boshlang'ich ta'lim fanlarining nazariy-amaliy metodik asoslari (fanlar kesimida)	10	6	2	4	4
2.2	Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishning zamonaviy texnologiyalari	14	10		10	4
2.3	Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishda 4-K ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.	8	6	2	4	2
2.4	Tanlov fan	2	2		2	
	Jami:	48	36	12	24	12

-malaka oshirish kursi tinglovchilarining kurs yakunidagi natijalari o'quv modullari bo'yicha jamlangan umumiy kredit ballari hamda yakuniy nazorat orqali belgilanadi;

-uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimida umumiy o'rta ta'lim muassasalari pedagog xodimlari tomonidan to'planishi lozim bo'lgan kreditlarning (akademik soatlarning) eng kam hajmi yiliga 18 kredit (36 soat) ni tashkil qiladi;

-usbu ishchi o'quv reja bo'yicha jami 48 soat yuklamaning 36 soati Pedagogika markazida offline asosida o'qitiladi hamda ishtirokchi (o'qituvchi) 12 soat mustaqil ta'lim yuklamasini maxsus elektron platforma orqali mustaqil ravishda o'zlashtiradi.

-mustaqil ta'lim fan yo'nalishidan kelib chiqib namunaviy o'quv dasturda keltirilgan talablar asosida tashkil etiladi va Vazirlikning maxsus ko'rsatmasi asosida baholanadi.

Ushbu ishchi o'quv reja boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun amal qiladi.

**UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MAKTAB BOSHLANG‘ICH TA‘LIM O‘QITUVCHILARI
TABAQALASHTIRILGAN UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH KURSINING
ISHCHI O‘QUV-MAVZU REJASI**

Malaka yo‘nalishi: **Umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarining boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilari**

Malaka oshirish kursi muddati: **1 hafta (36 soat)**

Tabaqa: **3-4-tabaqa**

№		Umumiy o‘quv yuklama hajmi	O‘quv mashg‘ulotlari (soatlari)			Mustaqil ta‘lim
			Jami	Ma‘ruza	Amaliy mashg‘ulot	
1.	Boshlang‘ich ta‘limda ta‘lim va tarbiya jarayonini tashkil etish	14	12	8	4	2
1.1.	Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida ta‘lim va tarbiya uzviyligining o‘ziga xos metodik asoslari	2	2	2		
1.1.1.	Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida ta‘lim-tarbiya uzviyligi	2	2	2		
1.2	Boshlang‘ich ta‘limda ilg‘or xorijiy tajribalar	6	4	2	2	2
1.2.1	STEAM texnologiyasiga asoslangan zamonaviy ta‘limning imkoniyatlari	2	2	2		
1.2.2	Xalqaro baholash dasturi asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tashkiliy pedagogik xususiyatlari	2	2		2	
1.3	Boshlang‘ich ta‘limda raqamli texnologiyalar	4	4	2	2	
1.3.1	Raqamli texnologiyalar tushunchasi.	2	2	2		
1.3.2	Raqamli texnologiyalarga asoslangan innovatsiyalar - elektron doska, elektron jurnal, infografika, onlayn prezentatsiya, ta‘limga oid botlar	2	2		2	
1.4	Boshlang‘ich ta‘limda inklyuziv ta‘lim asoslari	2	2	2		
1.4.1	Boshlang‘ich ta‘limda inklyuziv ta‘lim asoslari	2	2		2	
2	Mutaxassilik fanlari	34	24	4	20	10
2.1	Boshlang‘ich ta‘lim fanlarining nazariy-amaliy metodik asoslari (fanlar kesimida)	10	6	2	4	4
2.1.1	Boshlang‘ich ta‘limning ilmiy-nazariy asoslari.	2	2	2		
2.1.2	Boshlang‘ich ta‘limda ilg‘or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari tahlili.	2	2		2	
2.1.3	Boshlang‘ich ta‘lim o‘quv dasturlari, darslik va o‘quv qo‘llanmalar nazariy asoslari.	2	2		2	
2.2	Boshlang‘ich ta‘lim fanlarini o‘qitishning zamonaviy texnologiyalari	14	10		10	4
2.2.1	Boshlang‘ich ta‘limda ilg‘or pedagogik texnologiyalar.	2	2		2	
2.2.2	Boshlang‘ich ta‘limda ta‘limiy loyihalarni qo‘llash.	2	2		2	
2.2.3	Boshlang‘ich ta‘limda loyiha turlari va ularning strukturalari.	2	2		2	

2.2.4	Boshlang'ich ta'limda muammoli ta'limning ilmiy-nazariy asoslari.	2	2		2	
2.2.5	Boshlang'ich ta'limda trening mashg'ulotlarini tashkil etish qoidalari.	2	2		2	
2.3	Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishda 4-K ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.	8	6	2	4	2
2.3.1	Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishda 4-K ko'nikmalarini shakllantirish.	2	2	2		
2.3.2	Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishda zamonaviy strategiyalari va metodlardan foydalanish.	2	2		2	
2.3.3	Hamkorlikda ishlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishning zamonaviy strategiyalari va metodlari.	2	2		2	
2.4	Tanlov fan	2	2		2	
2.4.1.	Mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish istiqbollari. Uzluksiz kasbiy rivojlantirish masalalari bo'yicha me'yoriy hujjatlar va ularni amaliyotga joriy etish (Boshlang'ich ta'lim).	2	2		2	
	Jami:	48	36	12	24	12

**MODULNI O‘QITISHDA
FOYDALANILADIGAN INTERFAOL
TA’LIM METODLARI**

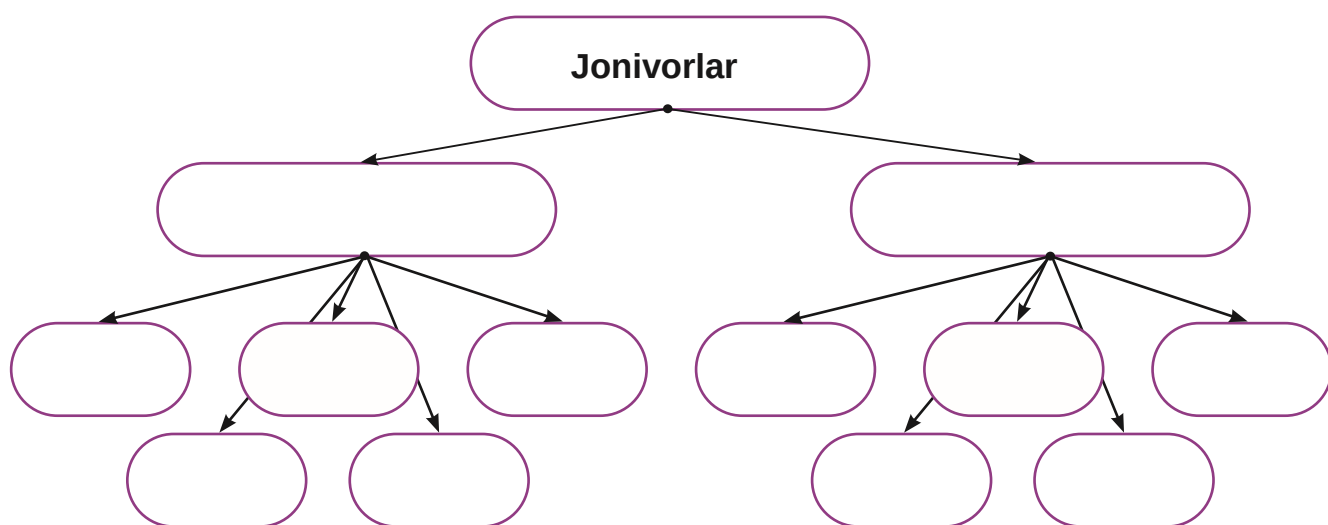
Ta'lim texnologiyalari, metodlari, o'qitish texnikalari

№	Метод, техника, технология	Qo'llanish sohalari
1	Masallar, iqtiboslar, hikmatli so'zlar, maqollar bilan ishlash	Nutqiy-mantiqiy, tahliliy fikrlashni rivojlantirish Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish
2	Klaster	Assotsiativ fikrlashni, fikriy operatsiyalarni – sintez va analizni (tahlilni) rivojlantirish
3	Eyler-Venn diagrammasi	Nutqiy-mantiqiy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
4	Isikava diagrammasi (fishbone)	Nutqiy-mantiqiy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
5	Esse	Nutqiy-mantiqiy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
6	Vaziyatlar tahlili (keys-stadi)	Nutqiy-mantiqiy, tahliliy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
7	Miya shturmi	Nutqiy-mantiqiy, tahliliy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
8	Sinkveyn	Ijodiy, nutqiy-mantiqiy, tahliliy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
9	O'zaro so'rovnoma	Ijodiy, nutqiy-mantiqiy, tahliliy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
10	Chalkash mantiqiy zanjirlar	Ijodiy, nutqiy-mantiqiy, tahliliy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
11	Qarama-qarshi bahs	Ijodiy, nutqiy-mantiqiy, tahliliy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
12	STRUP test	Mantiqiy, tahliliy, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish
13	Dekoder metodlari	Fikrlashni, fikriy operatsiyalarni – sintez va analizni (tahlilni) rivojlantirish

Klaster – bu axborotni grafik (chizma shaklida) tashkil qilish shakli bo'lib, unda asosiy ma'no birliklari ajratilib, ular o'rtasidagi barcha aloqalar chizma shaklida ifodalanadi. Klaster o'quv materialini tizimlash va umumlashtirishga imkon beruvchi tasvirdir.

Klaster usulini quyidagi istalgan bosqichlarda qo'llash mumkin:

- chaqiruv bosqichida bolalar mavzuga oid o'zlaridagi bor bilimlarni, taxmin va assotsiatsiyalarini aytib, qaydlaydilar. Bu usul o'quvchilarning ta'lim faoliyatini rag'batlantirish, mavzuni o'rgana boshlashdan avval fikrlashga motivatsiyalaydi;
- anglash bosqichida klasterdan foydalanish o'quv materialini tarkiblashga imkon beradi;
- refleksiya bosqichida klaster usuli olingan bilimlarni tizimlash vazifasini bajaradi.

Klaster usulining afzalliklari va uni qo'llash natijalari

Klaster usulini qo'llashning quyidagi afzalliklari bor:

- katta hajmdagi axborotni qamrab olishga imkon beradi;
- jamoaning barcha a'zolarini ta'lim jarayoniga jalb qiladi, bu jarayon ular uchun qiziqarli bo'ladi;
- bolalar faol, ochiq bo'ladi, chunki ularda xato qilib qo'yishdan, noto'g'ri fikr aytib qo'yishdan qo'rquv bo'lmaydi;

Bu usul davomida quyidagi ko'nikmalar shakllanadi va rivojlanadi:

- savollarni to'g'ri qo'yish;
- asosiy masalani aniqlash;
- sabab-oqibat aloqalarini o'rnatish, xulosa chiqarish;
- muammoni yaxlit tushunib, umumiydan xususiyga o'tish;
- solishtirish va tahlil qilish;

- qiyoslash.

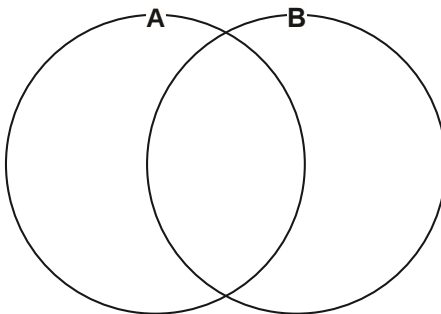
Klaster usuli tizimli fikrlashni rivojlantiradi; bolalarga nafaqat o'quv materialini, balki o'z baholovchi fikrlarini ham tizimlashni o'rgatadi; kuzatuvlar, tajribalar va olingan yangi bilimlar asosida o'z fikrini ishlab chiqish va uni ifodalashni o'rgatadi; bir paytning o'zida bir necha pozitsiyalarni ko'rib chiqish, axborotni ijodiy qayta ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Venn diagrammasi – grafik usul bo'lib, uning yordamida solishtirilayotgan sohalaragi mushtarak jihatlarni aniqlash, tafovutlarni (farqlarni) qayd etish va tanlangan mavzuga oid bilimlarni umumlashtirish mumkin.

“Eyler-Venn diagrammasi” usuli bilan ishlash algoritmi

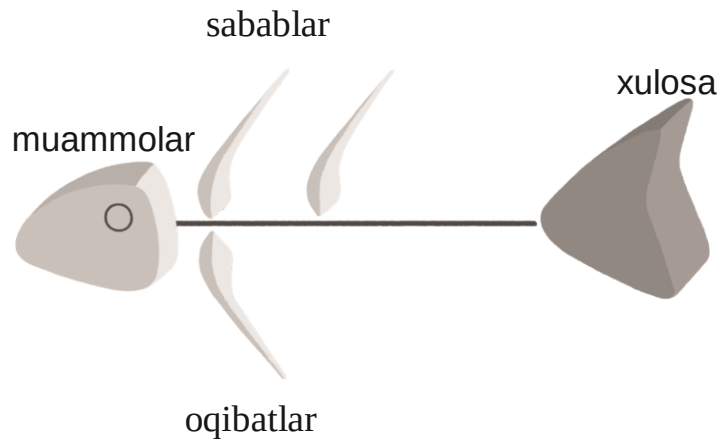
1. Darsda qiyoslash kerak bo'lgan ikki yoki undan ko'proq tushunchalar, istilohlar (terminlar), hodisalar ajratib olinadi.
2. O'quvchilar halqalar chizib, kataklarni to'ldirib chiqadi.
3. Anglash (materialni mustahkamlash) bosqichida (juftliklarda, guruhlarda) tuzilgan diagrammalar muhokama qilinadi.

Misol. A “o'simlik” hamda B “jonivor” tushunchalarini qiyoslang.

Faqat “A” uchun xos jihatlari	Umumiy (mushtarak) jihatlari	Faqat “B” uchun xos jihatlari
Kislorod ajratib chiqaradi	Nafas oladi	O'zi harakatlanadi
Tarkibida xlorofill bor	Nasl qoldiradi	Ozuqa yeydi

Isikava diagrammasi – bu o‘rganilayotgan vaziyat yoki muammodagi omillar bilan oqibatlar o‘rtasidagi eng muhim sabab-oqibat aloqalarini o‘rganish va aniqlashning grafik usuli.

Misol.

Muammo: sinfdoshimning nuqul darsga kechikib kelishi. Bu muammo baliq skeletining boshi ustiga yozib qo‘yiladi.

Baliqning ustki qismida sabablar yozib chiqiladi:

- kechasi kech uxlaydi;
- telefonni ko‘p o‘ynaydi;
- maktabga borgisi kelmaydi, chunki zerikadi;
- ertalab ukasini bog‘chaga tashlab keladi.

Baliqning pastki qismida oqibatlar yozib chiqiladi:

- baholari past;
- sinfdoshlari uning ustidan kuladi;
- ota-onasidan gap eshitadi.

Xulosa (baliqning dumi yoniga yoziladi).

- kun tartibiga rioya qilishi kerak;
- bu muammolar haqida ota-onasi yoki o‘qituvchisi bilan gaplashishi kerak;
- o‘zidagi dangasalikni yengishi kerak;
- yangi bilimlar olishga intilishi kerak.

Esse – bu erkin shakldagi insho bo‘lib, u muallifning biror masalaga munosabatini ifodalab, uni asoslab beradi. Essening mazmuni puxta o‘ylangan, mantiqan to‘g‘ri tuzilgan, tarkiblangan (kirish, asosiy qism va xulosadan iborat) bo‘lishi kerak. Muallif esseda murojaat qilgan ma’lumotlar, faktlar, raqamlarning

manbaya ko'rsatilgan bo'lishi kerak. Esseda ijodiy yondashuv sezilib turishi kerak.

Essening tuzilishi: masalani qo'yish – fikrlash – rejalashtirish – yozish – tekshirish – takomillashtirish.

Vaziyatlar tahlili (keys-stadi) – bu quyidagi sohalarida olingan ko'nikmalarni takomillashtirish va tajriba orttirish uchun mo'ljallangan o'quv metodi:

- muammolarni aniqlash, tanlab olish va yechish;
- axborot bilan ishlash – vaziyatdagi detallarning ahamiyatini anglash;
- axborot va asoslarning tahlili va sintezi;
- taxmin va xulosalar bilan ishlash;
- muqobil variantlarni baholash;
- qaror qabul qilish;
- boshqalarni tinglash va tushunish – jamoaviy ishlash ko'nikmalaridir.

Case-studies – bu faktlar asosida maxsus ishlab chiqilgan va o'quv mashg'ulotlarida tahlil qilinadigan muayyan o'quv vaziyatlari. Vaziyatlarni tahlil qilish jarayonida bolalar jamoada ishlashni, tahlil qilishni va boshqaruv qarorlarini qabul qilishni o'rganadi.

Keysni yechish – bu taklif qilingan vaziyatni (keysni) tadqiq etish, axborotlarni to'plab va tahlil qilish, qilish mumkin bo'lgan harakatlar variantlarini taklif qilish va ularning ichidan eng maqbulini tanlash.

“Tarbiya” darsligidan olingan misol

Matematika darsida nazorat ishi edi. Azamatning qalami sinib qoldi. Uning yonida o'tiradigan Aziza portfelidan qalam o'tkirlagich olib, Azamatga berdi. Azamat qalam o'tkirlagichni indamay olib, qalamini o'tkirlab oldi-da, nazorat ishini yozishda davom etdi.

1. O'quvchilar keysni o'qib chiqishi kerak.
2. Bu vaziyatni tahlil qilishi kerak.
3. Bu vaziyatga nimalar sabab bo'lganini aniqlashi kerak.
4. Vaziyatni hal qilish yoki bunday vaziyat boshqa takrorlanmasligi uchun uning oldini olish variantlarini taklif qilishi kerak.

Azamatning qalami sinib qoldi. Uning qalam o'tkirlagichi uyida qolib ketgan yoki yo'qolgan. Nazorat ishi yozilayotganda esa Azizani chalg'itdi. Azamat rahmat aytmagani uchun Aziza undan xafa bo'ldi.

Yechim. Azamat maktabga bir nechta qalam olib kelishi, qalam o'tkirlagichini doim portfelida olib yurishi kerak. Buning uchun esa bir kun oldin kechqurun portfelini tayyorlashi, darsga qanchalik tayyorligini tekshirishi kerak. Shuningdek, birov yordam bersa, unga “Rahmat” deyishni ham o'rganishi kerak.

Aziza birov rahmat aytmagani uchun xafa bo'lmashligi kerak. Balki Azamat nazorat ishini yechishga berilib ketib, "rahmat" aytish esidan chiqib qolgandir?

Aqliy hujum – bu muammoni imkon qadar ko'p variantlar hosil qilib, keyin ularning orasidan eng maqbulini tanlash yo'li bilan hal qilish usuli. Aqliy hujumning bir necha ustunliklari bor:

- qisqa fursatda yechim topishga imkon beradi;
- vazifani yechishning muqobil variantlarini aniqlashga imkon beradi;
- jamoaning barcha a'zolarini yechim topishda faol ishtirok etishga undaydi;
- ijodiy fikrlashni rivojlantiradi;
- jamoaning ahilligini, jipsligini, samaradorligini oshiradi; • sodda, oddiy usul.

Aqliy hujum o'tkazishning uchta asosiy bosqichi bor.

Masalani qo'yish – bu dastlabki bosqich bo'lib, unda muammoni aniq ifodalab olish kerak.

Fikrlarni shakllantirish – bu bosqichda aqliy hujumning barcha ishtirokchilari muammoni yechishning turli variantlarini taklif qiladilar. Variantlar qancha ko'p bo'lsa, shuncha yaxshi. Muhimi – eng aql bovar qilmaydigan variantlar ham yozib borilaveradi. Taklif qilingan fikrlar tanqid qilinmaydi, baholanmaydi – har qanday takliflar faqat o'rta tashlanaveradi.

Fikrlarni tanlab olish va tahlil qilish – bu ekspertlik bosqichi bo'lib, unda to'plangan variantlar tizimlanadi, baholanadi va ularning ichidan eng maqbullari tanlab olinadi.

Misol. O'qituvchi "Darsni hamma o'zlashtirish uchun nima qilish kerak?" deb so'radi.

O'quvchilar o'z fikrlarini aytaverishadi, o'qituvchi ularning hammasini yozib boraveradi. Bu bosqichda fikrlar saralanmaydi yoki o'qituvchi noto'g'ri deb bilgan fikrlar rad qilinmaydi.

Hamma o'z fikrini aytib, ularning hammasi yozib olingach, muammoni rostdan ham yechishga yordam beradigan fikrlarni tanlab olish boshlanadi.

Sinkveyn. "Sinkveyn" so'zi fransuzcha cinquains (besh misralik she'r) so'zidan olingan. Sinkveyn – ma'lum bir qoida bo'yicha yozilgan besh misralik qofiyasiz she'r. Sinkveyn usulida quyidagi oddiy qoidaga rioya qilinadi:

Birinchi misrada predmet, shaxs yoki hodisaning nomini yozamiz. Uni ot yoki olmosh shaklida ham yozish mumkin.

Ikkinchi misrada turli sifatlar, sifatdoshlar yoki tartib raqamlari yordamida uning sifat xarakteristikalarini belgilab chiqamiz.

Uchinchi misrada bizning qahramon yoki predmet odatda bajaradigan amallarni sanab o'tamiz. Bunda fe'llar ishlatiladi.

To'rtinchi misrada to'laqonli gap tuziladi. Bu gapda biz sifatlayotgan hodisaning o'ziga xos xususiyatlari bayon qilinadi.

Beshinchi misrada xulosa yoki shaxsiy munosabat beriladi. Shuningdek, hodisaning sinfi yoki toifasini ham yozish mumkin. Bu esa axborotning to'liq anglangan va tizimlashtirilganini ko'rsatadi.

Misol. Fe'l.

Murakkab, o'rganilayotgan.

Tahlil qilinadi, eslab qolinadi, ko'rib chiqiladi.

Juda ko'p ta'rif va qoidalar

bor. Gap bo'laklaridan biri.

O'zaro so'rovnoma – kognitiv-evristik usullardan biri. Bu usuldan ijodiy vazifani anglash bosqichida foydalaniladi.

Usuldan foydalanish texnologiyasi: ikkita o'quvchi bir matnni o'qiydi, har bir xatboshidan keyin to'xtab, bir-biriga shu axborotga oid murakkabligi turli darajada bo'lgan savollar beradi.

Bu usul kommunikativ ijodiylik hamda muloqot ko'nikmalari rivojlanishiga yordam beradi.

Misol. Dars mavzusi bo'yicha uchta savol tuzing. Yoningizda o'tiradigan sinfdoshingizga shu savollarni bering.

Chalkash mantiqiy zanjirlar – bu asosiy tushunchalarni mantiqiy tuzish orqali o'quv materialidagi asosiy muammoni aniqlashning pedagogik usuli. Bunda o'qituvchi mantiqiy ketma-ketligi buzilgan bir qator tushuncha va terminlarni taqdim qiladi. O'quvchilarning vazifasi xatoni topib, uni tuzatish va buni asoslab berishdir.

Usulning ketma-ketligi:

- o'rganilayotgan mavzuga tegishli termin yoki tushunchalar yozilgan qog'ozni ilib qo'yamiz;
- o'quvchilarga tasodifiy, tartibsiz berilgan asosiy tushunchalarning mantiqiy ketmaketligini aniqlashni, so'ng barcha asosiy tushunchalardan foydalangan holda yozma matn tayyorlashni taklif qilamiz;
- o'qituvchi asosiy tushunchalar bo'yicha hodisalar ketma-ketligining o'z variantini bayon qiladi;
- o'quvchilar o'z variantlarini o'qituvchining varianti bilan solishtirib ko'radilar.

O'qituvchiga maslahatlar:

- yozma ishlarni o'qituvchidagi variantga yaqin bo'lgani uchunгина emas, balki muammoni yechishdagi nostandart fikrlash, o'ziga xos yechimlar taklif qilingani uchun ham taqdirlash;
- o'qituvchi o'quvchilarga yechimning o'z, asl varianti bilan tanishtirganda faqat muammoning nimada ekanini aytishi, muammoni yechish yo'llarini esa o'quvchilarga havola qilishi kerak.

Munozara – bu bahsli masalalarni muhokama qilish va munozara qilish usuli. Bugungi kunda munozara ta'lim faoliyatining eng muhim shakllaridan biri bo'lib, o'quvchilarning tashabbuskorligini oshirishga, refleksiv fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

“O'quv munozarasi” tushunchasining ma'nosi shuki, bunda darsni shunday tashkil qilish kerakki, o'quvchilar yangi dars materiali bilan tanishgach, uni muhokama qilishi, o'z fikrini aytishi mumkin. Muhokama paytida har bir o'quvchi o'qituvchi bergan savol yoki o'rta tashlagan muammo bo'yicha o'zining shaxsiy fikrini aytishi mumkin.

2. “Keys-stadi” metodi

“Keys-stadi” - inglizcha so'z bo'lib, (“case” – aniq vaziyat, hodisa, “study” – o'rganmoq, tahlil qilmoq) aniq vaziyatlarni o'rganish, tahlil qilish asosida o'qitishni amalga oshirishga qaratilgan metod hisoblanadi. Keysda ochiq axborotlardan yoki aniq voqea-hodisadan vaziyat sifatida tahlil uchun foydalanish mumkin.

Mazkur metod muammoli ta'lim metodidan farqli ravishda real vaziyatlarni o'rganish asosida aniq qarorlar qabul qilishga asoslanadi. Agar u o'quv jarayonida ma'lum bir maqsadga erishish yo'li sifatida qo'llanilsa, metod xarakteriga ega bo'ladi, biror bir jarayonni tadqiq etishda bosqichma-bosqich, ma'lum bir algoritm asosida amalga oshirilsa, texnologik jihatni o'zida aks ettiradi.

“Keys metodi” ni amalga oshirish bosqichlari

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishtirish.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ yakka tartibdagi audio-vizual ish; ✓ keys bilan tanishish (matnli, audio yoki media shaklda); ✓ axborotni umumlashtirish; ✓ axborot tahlili; muammolarni aniqlash.

2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o‘quv topshirig‘ni belgilash.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ individual va guruhda ishlash; ✓ muammolarni dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; ✓ asosiy muammoli vaziyatni belgilash.
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o‘quv topshirig‘ining yechimini izlash, hal etish yo‘llarini ishlab chiqish.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ individual va guruhda ishlash; ✓ muqobil yechim yo‘llarini ishlab chiqish; ✓ har bir yechimning imkoniyatlari va to‘siqlarini tahlil qilish; ✓ muqobil yechimlarni tanlash.
4-bosqich: Keys yechimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ yakka va guruhda ishlash; ✓ muqobil variantlarni amalda qo‘llash imkoniyatlarini asoslash; ✓ ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; ✓ yakuniy xulosa va vaziyat yechimining amaliy aspektlarini yoritish.

“Keys-stadi” metodining o‘ziga xos xususiyatlari

- izlanishga doir faoliyatning mavjud bo‘lishi;
- jamoaviy va guruhlarda o‘qitish;
- individul, guruhli va jamoaviy ish shakllari integratsiyasi;
- xilma-xil o‘quv loyihalarini ishlab chiqish;
- muvaffaqiyatga erishish uchun talabalarning o‘quv-bilish faoliyatini rag‘batlantirish.

Keys harakatlari o‘z ichiga quyidagilar savollar bo‘yicha faoliyatni qamrab oladi:

Kim? (Who?),

Qachon? (When?),

Qaerda? (Where?),

Nima uchun? (Why?), Qanday?/ Qanaqa? (How?), Nima? (natija) (What?).

Keys. 4-sinf darsligining sizga taqdim etilgan bitta mavzusi materiallari bo‘yicha keys topshirig‘ini tuzing; Bu keys asosida o‘tiladigan darsni loyihalashtiring; U bo‘yicha taqdimot tayyorlang va uni namoyish eting.

STRUP-TEST

JUFT SONLARNI EMAS, TOQ SONLARNI AYTING

5,8,10,11,13,27,

6, 26, 3,17,20, 7,

22, 9,1, 4,24,25

19,2,18,12,14,15

STRUP-TEST

Qushlarni emas, paranda nomlarini o'qing

Qaldirg'och, tovus, tovuq, bulbul, qarg'a,

bedana, xo'roz, laylak, chittak,o'rdak,

qarg'a, g'oz, kabutar,kaklik, to'ti,tustovuq,

chumchuq, zag'izg'on, kurka, mayna

STRUP-TEST

So'zlarni emas, qo'shma so'zlarni o'qing

guzar, guldasta,gunoh,

gulchi, gumon, guldor,

gumbaz, gurzi, gumroh,

guldon, guliston, gulzor

STRUP-TEST

JUFT SONLARNI EMAS, QIZIL RANGLI SONLARNI AYTING

5,8,10,11,13,27,

6, 26, 3,17,20, 7,

22, 9,1, 4,24,25

19,2,18,12,14,15

“DECODER” metodi

10,8,19,14,2 10,25,17,12,1,6,1,13 10,1,11,11,1-

6,8,23,14,7 20,13,12,1,6,1,13 3,1,11,1

Kitob ko’rmagan kalla

Giyoh unmagani dala

“DECODER” metodi

14,11,19,8,13 14,11,12,1

2,8,11,8,12 14,11

2,8,11,8,12 14,11,18,1,29

2,8,11,8,2 14,11

Oltin olma, bilim ol

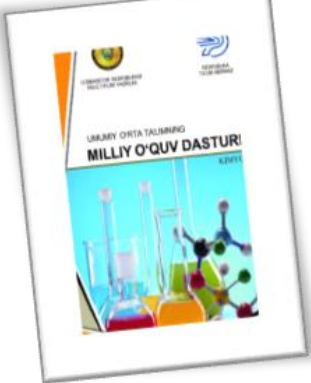
Bilim olsang bilib ol

MA'RUZALAR MATNI

II-blok. Mutaxassislik fanlari.

2.1. Boshlang'ich ta'lim fanlarining nazariy-amaliy metodik asoslari (fanlar kesimida).

2.1.1. Boshlang'ich ta'limning ilmiy-nazariy asoslari. (2 soat ma'ruza).

	<p>2.1.1. Mavzu: Boshlang'ich ta'limning ilmiy-nazariy asoslari. (2-soat ma'ruza)</p>	
Fan nomi:	Boshlang'ich ta'lim	
Fan turi:	Boshlang'ich ta'limning ilmiy-nazariy asoslari.	
Fan kodi:	2.1.1	
Yil:	2024	
Ta'lim shakli:	Oflayn	
Ma'ruza	2	
Baholash shakli:	Diyagnostik	
Fan tili	O'zbek	

Mavzuning maqsadi (MM)	
MM1	1. Boshlang'ich ta'limning maqsad va vazifalari, mazmuni, Milliy o'quv dasturi asosida qanday yangilik va o'zgarishlar joriy etilgani, o'quvchilarda shakllanadigan ko'nikma va kompetensiyalar, boshlang'ich ta'limda o'quv motivatsiyasining ahamiyati.

Ta'lim natijalari (TN)	
	Bilimlar jihatidan:

TN1	1 Umumiy oʻrta taʼlimning Milliy oʻquv dasturida belgilangan oʻquvchilarning asosiy kompetensiyalari va hayotiy koʻnikmalarini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan usullarni amaliyotga tadbiq etishning samarali yoʻllari.	Assisment, Savol-javob 10 minut
TN2	Boshlangʻich taʼlim fanlarini oʻqitishda qoʻllaniladigan zamonaviy yondoshuvlar.	
TN3	Boshlangʻich taʼlim oʻqituvchisining kasbiy tayyorgarligi.	
	<i>Koʻnikmalar jihatidan:</i>	
TN4	Berilgan bilimlardan foydalanib, pedagogik vaziyat va hodisalarni kuzatib borish, ularni tahlil qila oladi;	4-ta guruhga boʻlinadi vazifalar beriladi 15-minut
TN5	Boshlangʻich taʼlim fanlarini oʻqitishga qoʻyiladigan talablarni bajaradi. Boshlangʻich taʼlim oʻquvchilarida fanlarni oʻqitish jarayonida koʻnikma va kompetensiyalarni shakllantira oladi.	
TN6	Dars vaqtini oqilona rejalashtirish, darsning maqsad, shakl va usullarni aniqlaydi;	
TN7	Boshlangʻich taʼlim dars jarayonlarida oʻquv motivatsiyasini shakllantira oladi.	

Mavzu mazmuni	
Ushbu bo'limda olingan nazariy bilimlar natijasida umumiy o'rta ta'lim maktablarida Boshlang'ich ta'limning maqsad va vazifalari, mazmuni, Milliy o'quv dasturi asosida qanday yangilik va o'zgarishlar joriy etilgani, o'quvchilarda shakllanadigan ko'nikma va kompetensiyalar, boshlang'ich ta'limda o'quv motivatsiyasining ahamiyati haqida ma'lumotlarga ega bo'ladi.	Ma'ruza, kichik ma'ruza, SWOT tahlil 30-minut
O'zlashtirilgan bilimlar natijasida Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan maktabgacha va maktab ta'limi sohasi bo'yicha o'rta qo'yilayotgan vazifalarini bajarish, kasbiy tayyorgarligi, boshlang'ich ta'limning maqsad va vazifalari, mazmuni, Milliy o'quv dasturi asosida qanday yangilik va o'zgarishlar joriy etilgani, o'quvchilarda shakllanadigan ko'nikma va kompetensiyalar, boshlang'ich ta'limda o'quv motivatsiyasining ahamiyatiga doir bilimlarga ega bo'ladi.	Bahs-munozara 20-minut

Reja:

- 1. Boshlang'ich ta'limning mazmuni, maqsad va vazifalari**
- 2. O'quvchilarda shakllanadigan ko'nikma va kompetensiyalar**
- 3. Boshlang'ich ta'limda o'quv motivatsiyasining ahamiyati**

Tayanch iboralar: Milliy o'quv dasturi, ta'lim sifati, samaradorlik, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetentsiyaviy yondashuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, umumta'lim fanlari, savodxonlik, bilim, ko'nikma, malaka, baholash, maqsad, vazifa, media va axborot savodxonlk.

1. Boshlang'ich ta'limning mazmuni, maqsad va vazifalari

Mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi, barcha sohalarda rivojlangan davlatlar bilan raqobatlasha olishi o'z navbatida mehnat bozoridagi kadrlarga bog'liq. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantiradigan kadrlar esa ta'lim muassasalarida o'qib - ulg'ayadi. Demak, sifatli ta'lim tizimi sifatli kadrlarni, sifatli kadrlar esa rivojlangan, boy jamiyatni quradi.

Shu nuqtai nazardan mamlakatimiz o'z taraqqiyotining yangi davriga qadam qo'ygan bugungi kunda inson kapitaliga sarmoya kiritish, ta'limni isloh qilish ustuvor vazifalardan biriga aylandi.

Bugungi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadallik bilan rivojlanayotgan, globallashuv va dunyo bozorida raqobat tobora kuchayib borayotgan bir davrda demokratik taraqqiyot, modernizatsiya va yangilanish borasida ko'zlangan natijalarga erishishda hal qiluvchi kuch bo'lgan bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash bosh maqsadimizdir.

Inson hayotining har bir jabhasi bir-biri bilan shu qadar bog'langanki, ularni ajratib bo'lmaydi. Bu-iqtisodiyot, bu-ta'lim, bu-tibbiyot, bu-madaniyat, bu o'zaro ijtimoiy munosabatlar, bu-siyosat. Hayot davom etar ekan, avvalgi munosabatlar eskiradi, yangilari yuzaga keladi, jumladan, ta'lim tizimida ham. 1950 yillarda insonni fazoga olib chiqqan ta'lim bugungi tezkor zamonda hozirgi avlodning talab va ehtiyojlariga mos kelmay qoldi. Innovatsion raqamli texnologiyalar davri boshlandi.

Bugungi kunda bizning mamlakatimizda ham o'qituvchilar malakasini oshirish, ularni uzluksiz kasbiy rivojlantirish borasida ham ko'plab ishlar olib borilmoqda. Bu borada ko'plab xalqaro va xorijiy tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalari yo'lga qo'yildi va qo'yilmoqda.

Xalqaro maydonda o'z mavqeini mustahkam egallamoqchi bo'lgan mamlakatimiz uchun, shubhasiz, barcha sohalarda malakali, jahon mehnat bozori talablariga batamom javob beruvchi salohiyatli kadrlar kerak. Demak, ta'lim muassasalarining asosiy vazifasi chuqur bilim, teran tafakkur hamda keng dunyoqarashga ega vatanparvar fuqarolarni, raqobatbardosh kadrlarni tarbiyalashdan iboratdir.

O'zbekistonda xorijiy tajribadan foydalanilgan holda Milliy o'quv dasturi ishlab chiqildi. Bu haqda Prezidentning "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi" (PF-6108-son 06.11.2020 y.) farmonida so'z boradi.

Ta'lim tizimini isloh qilayotgan mamlakatlar uchun xalqaro tajribalarni o'rganish, tahlil qilish hamda ulardan foydalanish, shuningdek, nufuzli xalqaro ta'lim tashkilotlari bilan hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan maktabgacha va maktab ta'limi sohasi bo'yicha o'rta qo'yilayotgan vazifalarini bajarish ko'p jihatlarida o'qituvchilarga bog'liq. Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim - tarbiyadan ko'zda tutilgan maqsadga erishish, o'qituvchilarni xilma - xil faoliyatini uyushtirish ularni bilimli, odobli, e'tiqodli, mehnatkash, ish bilarmon, barkamol inson qilib o'stirish o'qituvchi zimmasiga yuklatilgan. Xalqimizning kelajagi O'zbekistonning istiqboli, ko'p jihatdan o'qituvchiga, uning saviyasi, tayyorgarligi, fidoiyligigacha, yosh avlodni o'qitish va tarbiyalash ishiga bo'lgan munosabatga bog'liq. Shuning uchun ham O'zbekiston Respublikasi hukumati maktabgacha va maktab talimini taraqqiy ettirishga, maktablar, o'qituvchilar va talabalarning moddiy va ma'naviy ahvolini yaxshilashga alohida e'tibor bermoqda. O'qituvchilik sharaflidir, lekin juda murakkab kasbdir, yaxshi o'qituvchi bo'lish uchun pedagogik nazariyani egallashning o'zigina yetarli emas. Chunki pedagogik nazariyada bolalarni o'qitish va tarbiyalash haqida umumiy qonun - qoidalar, tamoiillar, umumlashirilgan, metodik g'oyalar bayon etiladi, o'qituvchilarning yosh individual xususiyatlarini e'tiborga olish ta'kidlanadi. Maktab hayoti, amaliy pedagogik jarayon esa juda xilma- xil murakkabdir. Pedagogik nazariyaga mos kelmaydigan vaziyatlar ko'p uchraydi. Bu esa o'qituvchidan keng bilimdonlikni puxta amaliy, tayyorgarlik va yuksak pedagogik mahorat hamda ijodkorlikni talab etadi. O'qituvchilik kasbini tanlash. Biror kasbning haqiqiy ustasi bo'lish uchun kishida tabiiy qobiliyat, ma'lum jismoniy va ruhiy xislatlar, puxta tayyorgarlik, ayrim shaxsiy sifatlar bo'lishi kerak.

Boshlang'ich ta'lim-ta'limning poydevori. Joriy o'quv yilida 1-4-sinflarning o'qituvchilari yangi darsliklar bilan ta'minlanib, darslar davomida fanlardan mavzularni o'rganish bilan bir qatorda darslikdagi rang-barang rasmlar, qiziqarli rebuslar, mantiqiy topshiriqlar hamda loyihalar bilan ishlashni o'zlashtirmoqda.

Bunday vaziyatda dunyodan ortda qolmaslik uchun ta'lim sohasida jiddiy saamarali o'zgarishlar qilish zarur. Bu harakat esa mustahkam, puxta o'ylangan dastur asosida amalga oshirilishi kerak. Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro dasturlar turli fanlar bo'yicha umumiy bilim darajasi va sifatini solishtirishga hamda milliy ta'lim tizimidagi farqlarni aniqlashga ko'maklashadi. Ayni paytda Milliy o'quv dasturi asosida yaratilgan va sinov-tajribadan o'tgan darsliklar allaqachon amaliyotga joriy etildi. Respublika ta'lim markazi ma'lumotiga ko'ra,

110 nomdagi 1-sinf, 74 nomdagi 2-sinf darsliklari 7 ta tildagi tarjimalari bilan tayyorlandi. Darsliklarni tayyorlashda 200 ga yaqin muallif qatnashdi. Darsliklarning asosiy iste'molchisi bo'lgan o'quvchilar fikrini olish maqsadida ta'lim muassasalarida tajriba-sinovdan o'tkazish tizimi joriy etildi.

Milliy o'quv dasturi 6 ta qismdan iborat: umumiy o'rta ta'limning malaka talablari; umumta'lim fanlarining konsepsiyalari; umumiy o'rta ta'limning o'quv rejasi; umumta'lim fanlarining o'quv dasturlari; umumta'lim fanlarini o'qitish metodologiyasi; baholash tizimi.

Mutaxassislar fikricha, "Milliy o'quv dasturi amaldagi davlat ta'lim standarti, o'quv dasturlarini tanqidiy tahlil qilish, keng jamoatchilikning darsliklarning mazmuniga nisbatan bildirgan fikr-mulohazalari, ta'limning keyingi bosqichi hamda zamonaviy mehnat bozorining real talablari asosida, xorijiy davlatlarning ta'lim sohasida erishgan natijalarini inobatga olgan holda ishlab chiqilmoqda"

Milliy o'quv dasturi asosida qanday yangilik va o'zgarishlar joriy etilmoqda? Oldingi o'quv dasturlari mazmuni asosan 100 foiz nazariyadan iborat bo'lib, o'qitish metodikasi yodlatishga yo'naltirilgan edi. Endi o'quv mazmunining yarmi nazariya, yarmi amaliyotdan iborat bo'ladi va asosiy urg'u o'quvchining mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlashga beriladi. Ilgari o'quv dasturlarida baholash faqat eslab qolingani bilimlar hajmini aniqlagan. Yangi dastur asosida o'quvchilarda shakllangan ko'nikmalar baholanadi. Fanlar soni va o'quv yuklamalari optimallashtirilib, o'quvchilar qiziqishiga ko'ra fanlarni tanlab o'qish imkonini beruvchi variativ o'quv dasturlar asosida hayotga va kasbiy faoliyatga tayyorlash imkoni ham yaratiladi. Milliy o'quv dasturi asosida fanlar chiziqli tartibda emas, spiralsimon tarzda o'qitiladi. Bunda asosiy e'tibor mustaqil o'rganish, tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash, ijodkorlik, tizimli va mantiqiy fikrlash kabi XXI asr ko'nikmalarini shakllantirishga qaratiladi. Endi fan mavzulari darsliklardan bir-birini mantiqan davom ettiruvchi hamda soddadan murakkabga tomon yo'naltirilgan tarzda joy oladi. Ilgarilari o'quv materiallari asosan darslik bilan cheklangan bo'lsa, endi darslikdan tashqari o'qituvchilar uchun metodik qo'llanma, o'quvchi mashq daftari, multimedia vositalari va raqamli kontent ham taqdim etiladi. Bugungi kun o'quvchisi internetga oshno, zamonaviy texnika va texnologiyadan to'laqonli foydalana oladi. Demak, uni darsga, kitobga, bilimga qiziqtirish, e'tiborini egallash uchun zamonaviy yondashuv talab etiladi. Darsliklar bilan birga multimedia ilovalari va boshqa raqamli mahsulotlar ham ishlab chiqilayotgani bu yo'ldagi muhim qadamdir. Yangilanayotgan darsliklar va boshqa

o'quv materiallari o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishga, ularda tanqidiy va ijodiy tafakkurni o'stirishga qaratilgan. Zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan yoshlar esa mamlakatning ertangi istiqboli va taraqqiyotining hal qiluvchi kuchidir.

Boshlang'ich ta'lim — umumiy o'rta ta'limning dastlabki bosqichi. O'zbekiston Respublikasida boshlang'ich ta'lim 1-4-sinflarni qamrab oladi va ta'lim oluvchilarga ta'lim berish, ma'naviy va jismoniy tarbiyalash, tafakkurini o'stirishning dastlabki bosqichi.

Boshlang'ich ta'limning asosini shaxs kamoloti, uning barkamol inson bo'lib yetishishi, rivojlanishi haqidagi g'oyalar belgilaydi.

Boshlang'ich ta'lim shaxsga yo'naltirilganda va kompetentsiyaviy yondashuvga asoslangandagina ta'lim taraqqiy etadi, rivojlanadi, shu bilan birga o'quvchilarni jamiyat talablari asosida yuksaltirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'lim -ta'lim oluvchilarda umumiy o'rta ta'limni davom ettirish uchun zarur bo'lgan savodxonlik, bilim, malaka va ko'nikmalar asoslarini shakllantirishga qaratilgan.

Tayanch o'rta ta'lim o'quv dasturiga muvofiq ta'lim oluvchilarga bilim, malaka va ko'nikmalarining zaruriy hajmini beradi, ularda mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Boshlang'ich ta'limning mazmuni yangilandi, yangi ishlab chiqilgan Milliy o'quv dasturi asosida esa zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalariga hamda, xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari yaratildi

Boshlang'ich ta'limning maqsadi:

-kichik maktab yoshidagi o'quvchilarga o'qish, yozish va hisoblashga o'rgatish, tevarak-atrof va tabiat bilan tanishtirish, ijodiy va mantiqiy fikrlash xislatlarini, nutq va xulq-atvor madaniyatini, shaxsiy gigiyena va sog'lom turmush tarzi asoslarini shakllantirish hamda shaxsiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishdan iborat.

Boshlang'ich ta'limning vazifalari:

- har bir o'quv fanidan kompetentsiyaviy yondashuvga asoslangan davlat ta'lim standartida belgilangan bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishlarini ta'minlash;

- har bir o'quv fanidan kompetentsiyaviy yondashuvga asoslangan o'quv dasturida belgilangan bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishlariga sharoit yaratish;

- iqtidorli o'quvchilarning intellektual potentsiallarini muntazam oshirib borishlariga sharoit yaratish.

Boshlang'ich ta'limning mazmuni-o'quvchilarni haqqoniy, ilmiy dalillar, tushunchalar, qonuniyatlar, nazariyalar bilan tanishtirishga qaratilgan bilimlar tizimi.

Boshlang'ich ta'lim mazmunida bolalarning tasavvurini va ijodiy tafakkurini o'stirishga qaratilgan, muayyan maqsadga yo'naltirilgan o'quv materiallari ajratilishi lozim.

- ijodiy va mantiqiy tafakkur qila olish salohiyatini, aqliy rivojlanishini, dunyoqarashini, kommunikativ savodxonligini va o'z-o'zini anglash salohiyatini shakllantirish;

- jismonan sog'lom bo'lishga, moddiy borliq go'zalliklarini his eta olishga, go'zallik va nafosatdan zavqlana olishga, milliy urf-odatlarini o'zida singdirishga va ardoqlashga, ularga rioya qilishga o'rgatishdan iborat

Davlat ta'lim standarti – ta'limning zarur, yetarli darajasi va o'quv yuklamalari hajmiga qo'yiladigan asosiy davlat talablari majmuasidir.

Boshlang'ich ta'limda DTS – boshlang'ich ta'lim nihoyasida boshlang'ich ta'limning mazmuni bo'yicha o'quvchilar egallashi lozim bo'lgan BKM larning darajasini belgilab beruvchi davlat talablarining davlat tomonidan tasdiqlangan modeli.

O'quv fani bo'yicha davlat ta'lim standarti ikki qismdan iborat bo'ladi:

-1-4-sinflarda berilishi zarur bo'lgan majburiy minimal ta'lim mazmuni;

- Boshlang'ich ta'lim bitiruvchilarining tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan majburiy minimal talablar

Boshlang'ich ta'limning nazariy ilmiy asoslari bolalarning qanday o'rganishi va rivojlanishini tushunish uchun asos yaratadi.

Zamonaviy ta'lim dunyodagi tinimsiz o'zgarishlarga ko'nikkan, turli muammo va to'siqlarga tayyor turadigan professionallarning yangi avlodini shakllantirmoqda. Bunday ta'lim o'quvchilarni nafaqat amaliy ko'nikmalar bilan,

balki o‘quvchilarga bugungi kunda zarur bo‘lgan zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam beradigan o‘quv texnikalari bilan ta‘minlaydi. Bugun dunyoda “ijtimoiy ko‘nikmalar”ga (soft skills) ega bo‘lgan mutaxassislarga ehtiyoj ortib, ayni paytda “kasbiy ko‘nikmalar” (hard skills) o‘zining birinchi darajali ahamiyatini yo‘qotib bormoqda.

Zamonaviy ta‘lim bugungi kun o‘quvchilariga quyidagilarni o‘rgatishi kerak:

1. Kompleks vazifalarni hal qilish;
 2. Bilimlar, mantiq, tahlil, mushohadaga tayangan holda tanqidiy fikrlash, fikr-mulohazalarni shakllantirib, qaror qabul qilish;
 3. Ijodiy fikrlash;
 4. Insonlar bilan hamkorlik qilish;
 5. Jamoada ishlash;
 6. O‘zining va boshqalarning emotsiyalarini (his-tuyg‘ularini) to‘g‘ri baholash, ularni boshqarish, emotsional intellektga ega bo‘lish;
 7. Diqqatni bir vazifadan boshqasiga tez qarata olish, moslashuvchan bo‘lish.
- Buning uchun ta‘lim jarayonida “4K” modelini qo‘llash kerak.

**2.O‘quvchilarda shakllanadigan ko‘nikma va kompetensiyalar
Tayanch va fanga oid kompetensiyalar**

Kommunikativ ko‘nikma – ona tilini mustahkam egallash va biror chet tilini erkin bilish, muloqotning turli sohalarida ulardan samarali foydalanish; nutq odobi me‘yorlariga rioya qilish; ijtimoiy moslashish qobiliyati, muloqotda dialoglar yuritish va hamkorlikda ishlash qobiliyati.

Axborot bilan ishlash ko‘nikmasi – axborot xavfsizligi qoidalariga rioya qilgan holda mediamadaniyatni, media manbalaridan ma‘lumotlarni topish, tanlash, o‘zgartirish, saqlash, uzatish va tahlil qilish qobiliyatini shakllantirish.

O‘z-o‘zini rivojlantirish ko‘nikmasi – jismoniy, ma‘naviy, axloqiy, intellektual va ijodiy rivojlanishga intilish; doimiy ravishda, muntazam o‘z ustida ishlash, o‘z harakatlarini adekvat baholash, o‘z faoliyatini nazorat qilish qobiliyati va hayotiy tajriba hamda bilish qobiliyatlaridan foydalangan holda mustaqil qarorlar qabul qilish qobiliyati.

Ijtimoiy-emotsional va fuqarolik ko‘nikmasi – ijtimoiy hodisalar va jarayonlarda faol ishtirok etish, ularga daxldorlikligini (davlat bayramlari, yoshlar tashkilotlari va boshqalar doirasidagi turli tadbirlar) anglash; fuqarolik huquqlari va majburiyatlarini bilish va ularga rioya qilish; faoliyatning turli sohalarida (kasbiy va fuqarolik munosabatlarida) nutq odob me‘yorlariga rioya qilish, iqtisodiy va huquqiy madaniyatga ega bo‘lish;

Milliy va umumiy madaniy ko‘nikma – fuqarolik va vatanparvarlik, umuminsoniy va milliy qadriyatlarga sodiqlik; jahon badiiy adabiyoti va san‘ati

asarlari tushunish va idrok etish qobiliyati; xulq-atvor madaniyati, sog'lom turmush tarzi, ozoda bo'lish qobiliyatini shakllantirish.

Matematik savodxonlik ko'nikmasi – o'qish jarayonida olingan bilim, ko'nikma va malakalarning yig'indisi, mavjud bilimlarni shaxsiy hayotda va kasbiy faoliyatda qo'llash qobiliyati; turli formulalar, modellar, grafikalar, chizmalar va diagrammalarni o'qish, ulardan kundalik hayotda foydalanish qobiliyati; inson mehnatini yengillashtiruvchi, uning samaradorligi va amaliyligini oshiruvchi fan va texnika yutuqlaridan xabardorlik, ulardan foydalana bilish.

3. Boshlang'ich ta'limda o'quv motivatsiyasining ahamiyati

O'quv motivatsiyasi o'quvchilarning yutuqlariga, ularning o'z-o'zini baholashiga, ularning rivoji va o'zlashtirishiga, natijada esa umuman ta'limning sifatiga ta'sir qiladi.

Bolada o'qishga qiziqish yo'qolishining sabablari:

O'quv materialini o'zlashtirish qiyinligi. Bunga o'sishdan orqada qolish, dars berish saviyasining yomonligi, uy vazifasini bajarishda mavzuning yetarlicha ishlanmaganligi sabab bo'lishi mumkin.

Muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqish. Bunday qo'rquv o'quvchida uydagi (hadeb tanqid qilaverish, baqirib-chaqirish, jismoniy jazolash) yoki maktabdagi (o'qituvchining baqirib berishi, sinfdoshlarning masxara qilishi) salbiy tajriba tufayli paydo bo'ladi. Natijada, o'quvchining o'z-o'ziga beradigan bahosi pasayib ketadi, u o'zining yaxshi o'qib ketishiga ishonmay qo'yadi.

O'qishdan ongli ravishda bosh tortish. Bunga ota-ona bilan tortishib qolish (bola ota-onasiga qasd qilib o'qimaydi), uydagi yomon muhit (kattalar o'rtasidagi janjallar), uyda kun rejasi va intizom yo'qligi (bolalar o'yinga ko'p chalg'iydi), mustaqillik yetishmasligi (uy vazifasini kattalar bilan birga qilishga o'rganib qolish) sabab bo'lishi mumkin.

Oilada motivatsiya yo'qligi. Bunga yutuqlarning rag'batlantirilmasligi, yomon baholar uchun jazo yoki koyish yo'qligi sabab bo'ladi. Ko'pincha ota-onalar va pedagoglar bolaning yaxshi o'qib ketishiga ishonmasa ham, bola o'qishdan sovib, unga qiziqmay qo'yadi.

Shuningdek, o'qishga qiziqishning yo'qolishiga bolaning yoshi hali kichikligi, unga ortiqcha talab qo'yilishi, ota-ona tomonidan bosim o'tkazilishi, o'qituvchilar yoki o'quvchilar bilan janjallashuvlar ham sabab bo'lishi mumkin.

O'quv motivatsiyasini qanday qilib oshirish mumkin?

O'qituvchilar o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini qanday oshirishlari mumkin:

- tanlash uchun qisman erkinlik berish;
- ta'limda o'quvchilarning talablari, qiziqish va intilishlarini hisobga olish, ya'ni individual va differensial yondashuv kerak;

-bolaning o‘ziga, o‘z kuchiga ishonchini oshirish ham ichki motivatsiyani kuchaytiradi;

-o‘quvchining yutuqlarini e’tirof etish. Yutuqlarni baholash o‘qishning davom etishiga yordam beradi. Masalan, yutuqlar ro‘yxati bolaning mustaqil bo‘lishida katta o‘rin tutadi;

-muvaffaqiyatsizliklar uchun jazolamaslik. Muvaffaqiyatsizlikning o‘zi bir jazodir. Qo‘rquv va tanglik o‘quv jarayonini qiyinlashtirib yuboradi.

Muvaffaqiyatsizliklar motivatsiyani pasaytirib qo‘yadi;

-o‘quvchilar uchun o‘qituvchining shaxsiyati nihoyatda muhimdir;

-o‘quv materiali qiziqarli bo‘lishi uchun uning mazmunini to‘g‘ri yetkazib bera olish;

-o‘qitishning usul va yo‘llarini o‘zgartirib, almashtirib turish;

imkon qadar darsda har bir o‘quvchiga tez-tez murojaat qilishga intilib, doimiy ravishda “teskari aloqa” (aks-sado, jonli muloqot) qilib turish, ya’ni mavzuning tushunarsiz yoki noto‘g‘ri tushunilgan joylarini isloh qilib borish;

-doimiy va maqsadli ravishda anglash qobiliyatini rivojlantirishning asosi bo‘lgan sifatlarni – bolaning reaksiyasini, xotirasini, diqqati va tasavvurini (xayolotini) o‘stirib borish. Har bir o‘qituvchining asosiy vazifasi – o‘z fanining vositalari yordamida bolani faqat o‘qitish emas, balki uning fikrlashini rivojlantirishdir;

-barcha imkoniyatlarni ishga solgan holda o‘quvchilarni o‘qishga qiziqtirish – darsni qiziqarli olib borish, axborotni yetkazib berishning qiziqarli usullarini qo‘llash, o‘z fanini qiziqarli qilish;

-bolani atrofdagi hayotga qiziqtirishning eng qudratli vositasi – bu o‘yin.

O‘yin orqali motivatsiyalash o‘rta maktab yoshida eng samarali bo‘ladi. Yosh bolalarni boshqarish, kattaroq o‘quvchilarni maqsadga yo‘naltirish osonroqdir. Turli yoshdagi bolalarga mutlaqo turlicha o‘yinlar mos keladi. Bu narsa inson ulg‘ayib borgan sari uning psixikasida shakllanayotgan yangiliklar bilan bog‘liqdir. Kichik yoshdagi bolalarning o‘yinlari chiziqli xarakterga ega bo‘lsa, o‘rta yoshdagi bolalarning o‘yinlari jamoaviy, katta yoshdagilarniki esa shaxsiy amallarda o‘zini yorqin namoyon qilishga qaratilgan bo‘ladi. Katta sinflarda notanish obrazlarni qayta yaratish, voqelikning qiziqarli va g‘ayrioddiy modellari muhim bo‘ladi.

Har bir yoshdagi bola o‘yinda o‘z o‘rnini topadi. Umuman, o‘yin jarayoni inson shaxsiyatining, bilimlari va fikrlashining shakllanishiga ulkan ta’sir ko‘rsatadi;

- barcha o‘quvchilarning qo‘lidan keladigan vazifalarni bajarish orqali muvaffaqiyat vaziyatini yuzaga keltirish, yangi mavzularni avval o‘zlashtirilgan bilimlarga tayangan holda o‘rganish;

- darsda do‘stona, ishonch va hamjihatlikka asoslangan muhit yaratish orqali, o‘qituvchining yorqin va emotsional nutqi orqali ijobiy emotsional kayfiyat hosil qilish;

- o‘quvchining o‘z-o‘zini va boshqalarni baholashi, faoliyat natijasini baholash, ko‘p variantli (masalan, “Bu mashq nima uchun qiyin bo‘ldi?”, “Bu darsda nimani bildik, nimani o‘rgandik?” va hokazo) savollar orqali refleksiya erishish;
- muammolarni, ziddiyatlarni birgalikda hal qilish, evristik suhbat, o‘quv munozaralari, jismlarning muhim belgilarini ajratish, tasniflash, umumlashtirish va modellashtirish orqali darsda hamkorlikka erishish;
- baholar qo‘yish, tashakkur aytish, og‘zaki rag‘batlantirish, eng yaxshi ishlar ko‘rgazmasini tashkil qilish, o‘qituvchi tomonidan kichik yordam ko‘rsatish, vazifalarni murakkablashtirish orqali o‘quvchilarning faoliyatini rag‘batlantirish;
- entuziazm, optimizm muhitini yaratish, bolaning o‘z qobiliyat va imkoniyatlariga ishonchini oshirish;
- yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish;
- har bir bolaning shaxsiyatini hurmat qilish.

Pedagogik faoliyat - yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash uchun xalq, davlat oldida javob beradigan bolalarga ta’lim – tarbiya berish ishi bilan shug‘ullanadigan va bu ishga maxsus tayyorlangan odamlarning mehnat faoliyatidir. “Tegishli ma’lumoti, kasb tayyorgarligi bor va yuksak axloqiy fazilatlariga ega bo‘lgan shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug‘ullanish huquqiga ega”, - deyiladi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonunda o‘qituvchilik faoliyati inson shaxsini shakllantirishga qaratilgandir. O‘qituvchining barkamol insonni tarbiyalash, unda milliy va umuminsoniy fazilatlarini tarkib toptirish vazifasi eng oliy janob yuksak va shu bilan birga murakkab vazifadir. Har bir bola o‘z xulq - atvoriga ega. Bolalarni tarbiyalashda ularning ana shu o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olish, o‘rganish nihoyatda murakkab. Bunda odamlar o‘rtasidagi ijtimoiy munosabatlarning murakkabligiga mos keladigan maxsus usullardan foydalaniladi.

Boshlang‘ich ta’lim fanlari

Darsliklar shakl va mazmun jihatidan butunlay o‘zgargan va bu o‘zgarishlarda xalqaro miqyosda tan olingan rivojlangan davlatlar darsliklarining yutuqlari inobatga olingan. Eng muhimi, maktablarimizga yangi darsliklar orqali yangi metodika – o‘qitish yondashuvi kirib bormoqda.

Ta'lim o'zbek 85da olib boriladigan umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun
2023-2024-o'quv yiliga mo'ljallangan tayanch o'quv reja

T/r	Fan yo'nalishlari va nomlari	Hafsalik o'quv soatlari (sinflar bo'yida)											Hafsalik umumiy soat
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
I.	Filologiya fanlari	10	11	12	11	11	11	10	10	10	9	9	113
1	O'zbek tili va adabiyoti	8	7	7	7	6	6	5	5	5	4	4	64
2	Rus tili		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
3	Char tili	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	29
II.	Ijtimoiy fanlar	3	3	1	1	3	3	4	5	5	4	4	32
4	Tarix					2	2	3	3	3	2	2	17
5	Geografiya va iqtisodiy fanlar								1	1	1	1	4
6	Tabiiy	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
III.	Aniq fanlar	6	5	5	5	6	6	6	6	7	7	7	66
7	Matematika	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	55
8	Informatika va axborot texnologiyalari	1				1	1	1	1	2	2	2	10
IV.	Tabiiy va iqtisodiy fanlar	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	32
9	Fizika va astronomiya							2	2	2	2	2	10
10	Kimyo							2	2	2	2	2	10
11	Biologiya					1		2	2	2	2	2	10
12	Geografiya va iqtisodiyot					1		2	2	2	2	1	10
13	Tabiiy fan (Science)	1	2	2	2		3						10
V.	Amaliy fanlar	4	5	5	5	6	6	6	4	4	3	3	51
14	Musiqqa madaniyati	1	1	1	1	1	1	1					7
15	Teatr san'ati va chizmachilik	1	1	1	1	1	1	1	1	1			9
16	Texnologiya	1	1	1	1	2	2	2	1	1			12
17	Shaxsiy tarbiya	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	21
18	Chaqiruvga qadar bo'lib o'tish										1	1	2
Jami		22	24	24	24	28	29	34	33	34	31	31	314

Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun fan yo'nalishlari

Filologiya
fanlari

Ijtimoiy fanlar

Aniq
fanlar

Tabiiy va iqtisodiy
fanlar

Amaliy
fanlar

Filologiya fanlari

Ona tili va
adabiyot

Rus tili

Chet tili

Ijtimoiy fanlar

Tarbiya

Aniq
fanlar

Matematika

Informatika va
axborot
texnologiyalari

Tabiiy va iqtisodiy
fanlar

Tabiiy fan

Amaliy
fanlar

Jismoniy
tarbiya
Musika

Tasviriy
san'at

Texnologiya

Matematika fanida arifmetik amallardan ko‘ra, o‘quvchida mantiqiy tafakkurni rivojlantirish metodikasiga o‘tilmoqda. Natijada o‘quvchi olgan bilimlarini hayotiy vaziyatlar bilan bog‘lay oladi. Ona tili fani va o‘qish savodxonligida muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish maqsad qilingan bo‘lsa, Tasviriy san‘at fani darsliklari bilan o‘quvchilar endilikda kompyuter grafikasida ishlashni o‘rganadi.

Texnologiya darslarida o‘quvchilarga texnologik bilim va texnik ko‘nikmalarni egallash, estetik madaniyat va ijodkorlikni rivojlantirish, amaliy faoliyatni rivojlantirish ko‘nikmalari shakllantiriladi.

2023/2024 o‘quv yilidan boshlab maktablarda o‘qitiladigan “Informatika va axborot texnologiyalari” fani 1-sinfda haftasiga 1 soat o‘tilishi ko‘zda tutilgan.

Informatika darsida o‘quvchilar kompyuter bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlashi shart emas. Darsliklarda asosan axborot nimaligi, algoritm tushunchasi, amallar ketma-ketligi kabi bazaviy bilimlar aks etgan. Ya‘ni yuqori sinflarda informatika fanini tushunish uchun kerak bo‘ladigan boshlang‘ich tushunchalar berilgan.

“Informatika va axborot texnologiyalari” fani “metafan” bo‘lib, unda jamiyatni raqamlashtirish sharoitida juda ko‘p sohalar uchun mushtarak bo‘lgan axborot tili shakllanadi. Bu fanni o‘rganish atrofimizdagi olamda sodir bo‘layotgan juda ko‘p hodisa va jarayonlarni anglashga yo‘l ochib beradi. Informatika tufayli rivojlanayotgan ko‘pdan ko‘p qoidalar zamonaviy tamaddunning eng muhim texnologik yutuqlaridan biri bo‘lgan axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining asosidir. Informatika sohasida metafan xarakteriga ega bo‘lgan juda ko‘p faoliyat turlari va kompetensiyalar shakllanib, ularni bilish o‘ziga keladigan avlodning raqamli texnologiyalari jihatidan savodxonligining asosini tashkil qiladi.

Madaniyatlararo ko‘nikmalar va global xabardorlik

turli madaniyatlarning tarixiy va zamonaviy xususiyatlarini o‘rganish, ushbu madaniyatlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish;

turli mamlakatlar, madaniyatlar va alohida shaxslarning informatika fanining rivojlanish tarixiga qo‘shgan hissasi bilan tanishish, ularning qimmatini, o‘zaro bog‘liqligi va joydan mustaqilligini tushunish;

odamlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish;

o‘quvchilarni o‘zlarining til va madaniy o‘ziga xosligini shakllantirishda qo‘llab-quvvatlash.

Farovonlik va barqaror rivojlanish ko‘nikmasi

barqaror turmush tarzi uchun foydali bo‘lgan odatlarni bilib olish;

tuyg‘ularni tan olish va ifodalashni mashq qilish amaliyoti;

o‘z-o‘zini ijobiy baholashning o‘zini rag‘batlantirish;
ekologik xabardorlikni oshirishni qo‘llab-quvvatlash.

Mehnatga oid hayotiy malakalar va tadbirkorlik ko‘nikmasi

mehnat hayotiga ijobiy munosabatni rag‘batlantirish;
maktabda o‘rganilgan fanlarning mehnat hayotida zarur bo‘lgan malakalar bilan aloqadorligi;
ko‘p qirrali ishlash usullari amaliyoti;
ish jarayonlarini to‘g‘ri rejalashtirish va tashkil etish, ularni avtomatlashtirishni mashq qilish.

Fanlararo fikrlash ko‘nikmasi

yangi axborot va qarashlarni yaratishni rag‘batlantirish;
o‘rganilayotgan fanlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni anglash amaliyoti;
yangi g‘oyalar va farazni topish uchun axborotlarni to‘plash, birlashtirish qobiliyati;
ilgari o‘rganilgan axborotlarga asoslanib yangi axborotlarni shakllantirish

Bilish va fikrlash qobiliyatlari ko‘nikmasi

og‘zaki va yozma nutqni nazorat qilish amaliyoti;
eslab qolish malakalarini mashq qilish;
vizual tanib olish amaliyoti;
sabab-oqibat aloqalarini sezish qobiliyati;
toifalash va tasniflash amaliyoti;
harflar, alifbo va yozma nutq amaliyoti;
mayda motorikalarni mashq qilish.

Bilimlarni o‘zlashtirish ko‘nikmasi

- o‘qishdan zavqlanish va yangi bilimlarga intilish qobiliyatini shakllantirish;
- o‘z‘ bilimni baholash amaliyoti;
- o‘z ta‘lim olish maqsadlarini belgilash;
- o‘z ta‘limi uchun javobgarlik;
- ishlashning yanada mos usullarini izlash;
- ishni bajarishda qat‘iyatlilik bilan yondashish.

Ijodkorlik va innovatsiya ko‘nikmasi

o‘quvchilarni innovatsiyalar va yangi g‘oyalar ulgari surishga rag‘batlantirish;
improvizatsiyani mashq qilish;
ijodiy tafakkur amaliyoti;
ijodiy fikrlash uchun talablarni yaratish;
xabarlarni tuzishda matn, audial, lingvistik, fazoviy va vizual resurslardan foydalanish.

Multimodal savodxonlik ko‘nikmasi

xabarlarini tuzishda matn, eshitish, lingvistik, fazoviy va vizual resurslardan foydalanish;

izlanish va ijodiy jarayonning bir qismi sifatida turli texnologiyalardan foydalanish;

turli shakllardagi axborotni tushunish va izohlash.

AKT savodxonligi ko‘nikmasi

jarayonlarni avtomatlashtirish va tezlashtirish, amaliy vaziyatlarni modellashtirish uchun kompyuter texnologiyalaridan foydalanish;

axborotni izlash va qo‘llash uchun AKTdan foydalanish;

kommunikatsiya uchun mumkin bo‘lgan AKT vositalaridan foydalanish;

global tarmoqdagi xavfsizlik qoidalari va odob-axloq qoidalarini tushunish.

Media va axborot savodxonligi ko‘nikmasi

- o‘z yozma matni mazmuni va tasavvurlarini rejalashtirish va bayon etishni o‘rganish;

- axborotdan mustaqil va interaktiv tarzda foydalanish amaliyoti.

Kompyuter texnologiyalarini egallashda boshlang‘ich sinflarda singdirilgan asosiy ko‘nikmalar yanada barqaror ko‘nikmalarini shakllantirish uchun kafolat bo‘lib xizmat qiladi

Nazorat savollari:

1. Boshlang‘ich ta‘limning uzluksiz ta‘lim tizimidagi o‘ziga xos o‘rni va rolining ahamiyati nimada deb o‘ylaysiz?

2. Boshlang‘ich ta‘limning mazmuni, maqsad va vazifalari nimadan iborat?

3. Sizningcha, Boshlang‘ich ta‘limning maqsadi va vazifalarini amalga oshirishda qanday muammolar mavjud?

4. Boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchisining uzluksiz malaka oshirish tizimi haqida tushunchangizni izohlang.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

1. Mirziyoyev Sh.M., Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi- Toshkent-“O‘zbekiston”-2021.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev rahbarligidagi 2023-yil 23-avgust kuni kengaytirilgan videoselektor yig‘ilishining 28-sonli yig‘ilish bayoni.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.—O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 14-son. 2023-y. 30-aprel.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent. 2020, 23-sentabr. O‘RQ-637-son.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «2022-2026 yillarda xalq ta‘limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida»gi PF-134-son Farmoni. 2022-yil 11-may.

III. Maxsus adabiyotlar

1. Ishmuhamedov R.J, Yuldashev M.A, “Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar” “Nihol” nashryoti, -T.2013 y.
2. Sharifzoda, S.O‘., Xudoynazarov, E.M. *Pedagogika nazariyasi va tarixi* (II-qism) [Matn] : darslik / S.O‘. Sharifzoda, E.M. Xudoynazarov. – Toshkent: Bookmany print, 2022. - 286 b.
3. N.N-AZIZXOMAYEVA, Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. O‘quv qo‘llanma. -T.: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamgarmasi nashriyoti. 2006, 160 b.
4. Ergasheva M. O‘quvchilarning tabiiy-ilmiy savodxonligini monitoring qilish va baholash. Monografiya. Toshkent, 2023-yil
5. Ergasheva M. O‘quvchilarning tabiiy-ilmiy savodxonlik monitoringi va topshiriqlar bilan ishlash metodikasi. Metodik qo‘llanma. Toshkent, 2023-yil.
6. Ergasheva M. Xalqaro baholash daturlarida tabiiy va ilmiy savodxonlik. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2023-yil.19,6 b.t
7. G‘ulomov S. Informatika va axborot texnologiyalari. T.2010 y.
8. Eshqobilov S. Ta’lim muassasalarini boshqarishda axborot tizimlarini joriy qilish. Metodik qo‘llanma - A.Avloniy nomidagi XTTRMXQTMOI, 2018 y.
9. M.E.Toirova. *O‘qish savodxonligi*. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
10. Sh.Tahmetova, N.R.Normatova. *Ozbek tili*. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
11. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
12. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 2-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
13. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
14. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
15. Y.V.Malikova. *Tabiiy fanlar*. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
16. R.R.Ismailova. *Tasviriy san’at*. Umumiy orta ta’lim maktabining maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023

IV. Elektron ta’lim resurslari

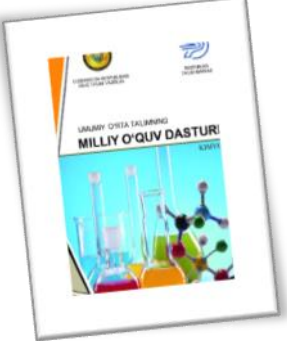
1. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali
2. www.my.gov.uz – Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali

3. <http://www.lex.uz> – O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi ma’lumotlar bazasi
4. www.uzedu.uz – Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligining rasmiy veb sayti
5. www.infocom.uz – O‘zbekiston axborot kommunikatsiya texnologiyalari.
6. www.uza.uz/ – O‘zbekiston Milliy Axborot Agentligi sahifasi.
7. www.kitob.uz – Respublika bolalar kutubxonasi.
8. emaktab.uz – Kundalik avtomatlashtirilgan ta’lim axborot tizimi
9. e-shahodatnoma.uz – Maktabgacha va maktab ta’limi elektron shahodatnoma tizimi
10. my.maktab.uz – Umumta’lim maktablariga o‘quvchilarni onlayn qabul qilish tizimi
11. erp.maktab.uz – Xalq ta’limini boshqarish tizimi
12. onlinedu.uz – Uzluksiz kasbiy ta’lim platformasi
13. stesting.uz – Xalqaro tadqiqotlarga tayyorlash sinov platformasi
14. www.ziyonet.uz – Axborot ta’lim portali
15. www.yaklass.ru – Maktab o‘quvchilari uchun ta’limiy internet resursi.

AMALIY MASHG'ULOTLAR ISHLANMASI

1.1.2 -Mavzu: Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari tahlili.

(2 soat amaliy)

	<p>2.1.2. Mavzu: Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari tahlili.</p> <p>(2-soat amaliy)</p>		
Fan nomi:	Boshlang'ich ta'lim		
Modul nomi:	Boshlang'ich ta'lim fanlarining nazariy-amaliy metodik asoslari		
Fan kodi:	2.1.2.		
Yil:	2024		
Ta'lim shakli:	Oflayn		
Amaliy	2		
Baholash shakli:	Diyagnostik		
Fan tili	O'zbek		

Mavzuning maqsadi (MM)	
MM1	<p>Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturida belgilangan o'quvchilarning asosiy kompetensiyalari va hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan usullarni amaliyotga tadbiq etishning samarali yo'llari. Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari, maktab darsliklarini ishlab chiqarish bo'yicha yangi talablar,"Yangi avlod" darsliklarining 4K modeliga asoslanganligini tushuntirish.</p> <p>O'z faoliyatida"Yangi avlod" darsliklarining mazmun mohiyatini anglash, amaliyotga joriy etish, fanlararo kompetensiyalar va integratsiya tamoyillarini inobatga olgan holda darslarni rejalashtirish, darsning maqsad, shakl va usullarini mohirona aniqlash.</p>

Mavzuni o‘zlashtirish uchun boshlang‘ich bilimlar		Metodlar.Vaqt
MD	Umumiy o‘rta ta‘limning Milliy o‘quv dasturida belgilangan o‘quvchilarning asosiy kompetensiyalari va hayotiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan usullarni amaliyotga tadbiq etishning samarali yo‘llari. Boshlang‘ich ta‘limda ilg‘or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari, maktab darsliklarini ishlab chiqarish bo‘yicha yangi talablar,”Yangi avlod” darsliklarining 4K modeliga asoslanganligini tushuntirish. Boshlang‘ich ta‘lim fanlaridagi yangiliklar bilan tanishib borish lozim.	
Ta‘lim natijalari (TN)		
	<i>Bilimlar jihatidan:</i>	
TN1	Umumiy o‘rta ta‘limning Milliy o‘quv dasturida belgilangan o‘quvchilarning asosiy kompetensiyalari va hayotiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan usullarni amaliyotga tadbiq etishning samarali yo‘llari.	Assisment, Savol-javob 10 minut
TN2	Pedagogik tajribalar hamda bilimlardan foydalanib, pedagogik vaziyat va hodisalarni kuzatib borish, ularni tahlil qilish.	
TN3	O‘z faoliyatida”Yangi avlod” darsliklarining mazmun mohiyatini anglash, amaliyotga joriy etish, fanlararo kompetensiyalar va integratsiya tamoyillarini inobatga olgan holda darslarni rejalashtirish, darsning maqsad, shakl va usullarini mohirona aniqlash.	
	<i>Ko‘nikmalar jihatidan:</i>	
TN4	Muammoli ta‘lim texnologiyalari, Hamkorlikda o‘qitish ta‘lim texnologiyalari, Loyiha ta‘lim Texnologikyalari, (topshiriqlar echimi bo‘yicha dalillarni taqdim qilish, eshitish va muammolar yechimini topish qobiliyatini rivojlantirish);	3-ta guruhga bo‘linadi vazifalar beriladi 15-minut (Tarqatma materiallardan asosida olib boriladi)
TN5	Ma'ruzalar,amaliy mashg‘ulotlar (ma'lumotlar va texnologi- yalarni anglab olish, aqliy qiziqishni rivojlantirish, nazariy bilimlarni mustahkamlash);	
TN6	Dars vaqtini oqilona rejalashtirish, darsning maqsad, shakl va usullarni aniqlaydi;	
TN7	“Keys-stadi” metodi, STRUP test,Dekoder metodlari	

Mavzu mazmuni	
Ushbu mavzu asosida olingan bilimlar natijasida Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturida belgilangan o'quvchilarning asosiy kompetensiyalari va hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan usullarni amaliyotga tadbiq etishning samarali yo'llari, o'quv dasturining mazmuni mos keladigan samarali usullarini tanlash, interfaol metodlarni qo'llash, Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari, maktab darsliklarini ishlab chiqarish bo'yicha yangi talablar, "Yangi avlod" darsliklarining 4K modeliga asoslanganligini tushunadi hamda ularni faoliyatida qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi.	Kichik guruhlarda ishlash, dekoder, tushunchalar tahlili, srup test 30-minut
O'zlashtirilgan bilimlar natijasida Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ilg'or xorijiy tajribalar asosida yaratilgan "Yangi avlod" darsliklaridagi yangiliklarni tahlil qilish va amaliyotda qo'llay olish imkoniyatlariga ega bo'ladi.	Bahs-munozara 20-minut

Reja:

- 1. Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari**
- 2. Maktab darsliklarini ishlab chiqarish bo'yicha yangi talablar**
- 3. Yangi avlod darsliklarining 4K modeliga asoslanganligi.**

Tayanch so'zlar: Milliy dastur, "Yangi avlod" darsliklari, xorijiy tajribalar, nashr vazni, 4K modeli,

- 1. Boshlang'ich ta'limda ilg'or xorijiy tajribalarga asoslangan yangi avlod darsliklari**

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev "Hammamizga ayonki, taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakatni qudratli, millatni buyuk qiladigan kuch ham bu—ilm-fan, ta'lim va tarbiyadir. Ertangi kunimiz, Vatanimizning yorug' istiqboli, birinchi navbatda, ta'lim tizimi va farzandlarimizga berayotgan tarbiyamiz bilan chambarchas bog'liq"— deb ta'kidlaganlar.

Milliy dastur asosida yaratilgan 2023-2024-o'quv yilidagi darsliklar avvalgilaridan nimasi bilan farq qiladi? Bu yil taqdim etilgan boshlang'ich sinf darsliklari o'qituvchilar va o'quvchilar uchun muhim yangilik bo'ldi. O'quvchilarga kitoblar berilgan kun qanchalik quvonishganini so'z bilan ta'riflab

berib bo'lmaydi. Haqiqatan ham hozirgi darsliklar avvalgilaridan ancha ustun. Darsliklarning ko'rinishi va rang-barang suratlari har bir o'quvchini o'ziga qarata oladi.

Avvalgi darsliklar ancha qalin va og'ir edi. Ayni o'sish davridagi bola uchun bu qator qiyinchiliklarni tug'dirar edi. Bola bir o'quv yiliga mo'ljallangan darsliklarni har kuni maktabga olib borib kelishi, uning nafaqat yoshiga, kichik jussasiga ham ta'sir etar edi. Yangi darsliklarning har bir o'quv choraklariga moslab ishlanganligi, o'quvchini yil davomida ortiqcha yukni ko'tarib yurishdan xalos qildi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 726-qaroriga muvofiq ta'lim muassasalarining matbaa mahsulotlari texnik reglament asosida ishlab chiqariladi. Yangi boshlang'ich sinf darsliklari ana shu texnik reglamentning eng maksimal darajasidan ham yuqori sifatda ishlab chiqarilgan. Bu o'z navbatida darslikdan uzoq yil foydalanishga sabab bo'ladi. Ular sifati va chidamlilik darajasi bo'yicha Xalqaro poligrafiya standartlariga to'liq javob beradi. Darslikning vazni, o'lchami, shriftlari bo'yicha reglament tasdiqlangan va shu talablardan kelib chiqqan holda ishlab chiqarilgani barcha boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini cheksiz quvonchiga sabab bo'lmoqda.

Ta'lim mazmunini takomillashtirish va o'quvchilar bilim samaradorligini oshirishda darsliklar ta'minoti, yangi avlod darsliklari hamda o'quv qo'llanmalarining yaratilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Respublikamizdagi umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim muassasalarining davlat standartlari hamda talablari asosida yangi avlod darsliklari hamda o'quv adabiyotlari bilan ta'minlanganlik darajasi qanday?

Mutaxassislarning so'zlariga ko'ra, o'tgan yillar davomida mamlakatimizda davlat byudjetining xarajatlarida umumta'lim sohasi yetakchi o'rinni egallab kelmoqda. Biroq tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, maktablarning moddiy-texnik bazasi, soha xodimlari uchun shart-sharoitlar kundan-kunga yaxshilanib borayotgan bir sharoitda ta'lim sifati va natijadorlik kutilganidek bo'lmagan. Buning asosiy sabablaridan biri maktab darsliklarini ta'lim standartlari va dasturlar asosida tayyorlash, chop etish va tarqatishda yo'l qo'yilayotgan jiddiy kamchiliklar, xatolar va boshqa mavhumliklar bo'lgan. O'quv-metodik va darsliklar sifatini oshirish hamon dolzarb masalalardan, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi matbuot xizmati ma'lumotlariga ko'ra, yangi yildan boshlab umumiy o'rta ta'limning o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydigan Davlat ta'lim standartlari o'quv dasturlari va o'quv rejalari qaytadan ko'rib chiqilib, takomillashtirilishi rejalashtirilgan.

Qayd etilishicha, Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan 4 ta sinf uchun 60 million nusxadagi yangi avlod darsliklari belgilangan muddatda o'quvchilarga yetkazildi.

2.Maktab darsliklarini ishlab chiqarish bo'yicha yangi talablar

25/77-son 28.04.2014.Umumta'lim maktablarini darslik va o'quv-metodik qo'llanmalar bilan ta'minlash tartibi to'g'risida nizom tasdiqlangan.

Darslik-davlat ta'lim standartlariga muvofiq o'quv dasturi asosida didaktik, metodik, pedagogik-psixologik, estetik va gigiyenik talablarga javob beradigan, o'quv fanining mavzulari to'liq yoritilgan,uning asoslari mukammal o'zlashtirishga qaratilgan, o'quv faninig maqsad va vazifalaridan kelib chiqqan holda ta'lim oluvchilarning yoshi va psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan,nazariy ma'lumotlardan tashqari amaliy- tajriba va sinov mashqlarini qamrab oldan kitob shaklidagi o'quv nashri.

Unda o'quv dasturining hamma material batafsil va izchillik bilan ochib beriladi. Boshqa kitoblarga qaraganda darslikka oshirilgan talablar qo'yiladi.

Darslikdagi fikrlar lo'nda qilib ifodalanishi, material esa tushunish uchun oson shaklda bayon qilinishi kerak. Darslik har doim yaxshi qog'ozda bosiladi, uning shrifti yetarlicha katta, bosmasi aniq bo'lishi lozim. Boshlang'ich sinflarga mo'ljallangan darsliklarda rangli illyutratsiyalardan foydalaniladi. Eslab qolishi talab etiladigan asosiy o'rinlar va qoidalar qalin shrift bilan ajratiladi yoki ramka ichiga olinadi. Har bir mavzu va bobning oxirida takrorlash uchun savollar beriladi. Darsliklar o'quv materialini tezroq, to'laroq va chuqurroq egallab olishga yordam beruvchi o'quv qo'llanmalari bilan to'ldiriladi.

Maktab darsliklarini ishlab chiqarish bo'yicha yangi talablar belgilandi.

Boshlang'ich sinf darsliklari vazni 300 gramdan oshirilmaydi. Bu haqda Hukumatning 726-sonli qarori bilan tasdiqlangan reglamentda nazarda tutilgan.

Qaror bilan Ta'lim muassasalari uchun matbaa mahsulotlari xavfsizligi talablarini belgilashning umumiy texnik reglamenti tasdiqlandi.

Reglament bilan quyidagilar belgilandi:

-maktabgacha, umumiy o'rta va o'rta maxsus hamda professional ta'lim sohasida foydalaniladigan matbaa mahsulotlarining xavfsizligiga qo'yiladigan talablar;

-yozuv uchun mo'ljallangan matbaa mahsulotlariga qo'yiladigan xavfsizlik talablari;

-o'quv nashrlari va qo'shimcha ta'lim uchun nashrlar xavfsizligiga qo'yiladigan talablar;

-yozuv uchun matbaa mahsulotlari, o'quv nashrlari va qo'shimcha ta'lim nashrlarini qadoqlashga doir talablar;

-matbaa mahsulotini identifikatsiyalash, namunalarni tanlash va nazorat qilish ushlari.

Hujjat foydalanuvchilarning hayoti va sog'lig'ini saqlash, atrof-muhitni muhofaza qilish, shuningdek, iste'molchilarning chalg'ishiga olib keluvchi harakatlarning oldini olish maqsadida ishlab chiqilgan.

Endilikda umumiy o'rta ta'lim va o'rta maxsus hamda professional ta'lim uchun o'quv nashrlarida tor yoziladigan shriftlar qo'llash mumkin emas. Shuningdek, ta'lim muassasalari uchun matbaa mahsulotlarida gazeta qog'ozi va yaltiroq qog'ozdan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi.

Yosh toifasiga qarab nashrlar:

1-4-sinflar;

5-9-sinflar;

10-11-sinflarga mo'ljallanadi.

Nashr vazni darsliklar uchun:

1-4-sinflar uchun 300 grammdan;

5-6-sinflar uchun 400 grammdan;

7-9-sinflar uchun 500 grammdan;

10-11-sinflar uchun esa 600 grammdan oshmasligi kerak.

1-4-sinflar uchun adabiyotlarda rangli bo'yoqlar, shriftni belgilash, chizilgan shriftlar, ko'p ustunli terish qo'llanilmaydi.

Reglament rasman e'lon qilingan kundan e'tiboran 6 oy o'tgach amalga kiritiladi.

Eslatib o'tamiz, avvalroq O'zbekistonning yangi avlod darsliklari qanday bo'lishi ma'lum qilingandi. Unga ko'ra, endilikda maktab o'quvchilari uchun tayyorlangan yangi darsliklarda nafaqat fanlar, balki 21-asrda zarur bo'lgan hayotiy ko'nikmalar ham o'rgatiladi.

1-3 sinflar uchun taqdim etilgan darsliklarning bir qismi, xususan, tasviriy san'at, o'zbek tili va musiqiy savodxonlik bo'yicha kitoblar kengaytirilgan reallik texnologiyalaridan foydalanilgan holda ishlab chiqilgan.

Darsliklar har bir o'quvchining

muvaffaqiyatli
ijtimoiylashuvi

uzluksiz
kasbiy
o'sishi

barkamol rivojlanishi
uchun zarur bo'lgan
asosiy ko'nikmalarni
rivojlantirishga
yo'naltirilgan

Davlatimiz rahbarining 2022yil 11 maydagi “2022 — 2026 yillarda xalq ta’limini rivojlantirish bo’yicha milliy dasturni tasdiqlash to’g’risida”gi farmoniga ko’ra, umumta’lim maktablarining 3-, 6-, 7- va 10-sinflari uchun yangi avlod darsliklarini 2022 yil yakuniga qadar yaratish vazifasi belgilab qo’yilgan bo’lib,

rejaga ko'ra, yil so'ngiga qadar 420 nomdagi o'quv-metodik majmualar, jumladan, 248 ta darslik, 146 ta metodik qo'llanma, 26 ta mashq daftari tayyorlandi. Shuningdek, 2022-o'quv yilida, ilk bor 3-sinflar uchun ham darslik, mashq daftari hamda o'qituvchi kitoblari yagona majmua sifatida tayyorlandi va chop etildi.

Ta'lim tili rus bo'lmagan sinflar uchun 2–11 sinf rus tili darsliklari, o'qituvchi Ta'lim tili rus bo'lmagan sinflar uchun 2–11 sinf rus tili darsliklari, o'qituvchi kitobi hamda mashq daftarlari, jami 25 nomdagi adabiyotlarning original maket loyihasi Gersen nomidagi Rossiya davlat pedagogika universiteti bilan tayyorlandi. Shuningdek, nemis tili o'qitiladigan sinflarda joriy yilda Germaniyaning "Klett" nashriyotining 11 nomdagi Nemis tili darsliklari amaliyotga kiritildi.

Yangi avlod o'quv-metodik majmualarini yaratishga 325 nafar muallif, xususan, 133 nafar amaliyotchi o'qituvchi, 19 nafar metodist va 56 nafar olimlar jalb etilgan. Shuningdek, darsliklarni tayyorlash jarayonida 45 nafar muharrir, 53 nafar musahhih, 19 nafar rassom, 15 nafar dizayner hamda 19 nafar sahifalovchi faoliyat olib bordi.

Tabiiy fanlar — Biologiya, Kimyo, Fizika fanlarida laboratoriya, kuzatuv, muammoga yechim topish, loyihalarni amalga oshirish, namoyish qilish kabi o'quvchida tadqiqotchilik, olimlik xususiyatlarini rivojlantiruvchi metodikalar joriy qilinmoqda.

Maktabgacha va maktab ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasida o'qitish metodikasini takomillashtirish vazifasi belgilangan. Shunga muvofiq, o'tgan vaqtda darsliklarni yangilash bo'yicha muayyan ishlar bajarildi. Xususan, ilg'or xorijiy tajribalar asosida 1–4-sinf darsliklari yangidan tayyorlandi.

Yangi darsliklardagi topshiriq va vazifalarni bajarish orqali o'quvchilarimizda boshlang'ich sinflarda bilimni baholaydigan PIRLS, TIMSS, EGMA, EGRA kabi xalqaro dasturlarning masalalarini yechish malaka ko'nikmasi shaklanadi.

Bir qator ilg'or xorijiy davlatlarda informatika fanini kichik yoshdan o'qitish yo'lga qo'yilgan. Xususan, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD)ga a'zo mamlakatlarning ko'pida dasturlash asoslarini 1-sinfdan boshlab o'qitiladi. Bizda ham shu yangilikni joriy qilish uchun ilg'or xorijiy tajriba asosida 1-sinf uchun yangi zamonaviy informatika darsligi yaratildi.

Darsliklar zamonaviy axborot jamiyatiga muvaffaqiyatli moslashish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va malakani shakllantirishga qaratilgan. Jumladan, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish uchun ijodiy fikrlash, muloqot qilish va samarali

hamkorlik kabilarni rivojlantirish ko'zda tutilgan. Ushbu ko'nikmalarni egallash o'quvchilarga o'zgaruvchan dunyoda faol ishtirok etish, muammolarni hal qilishda analitik yondashuvni qo'llash, yangi g'oyalarni ishlab chiqish va boshqalar bilan muvaffaqiyatli muloqot qilishga tayyor bo'lishni o'rgatadi.

2023/2024 o'quv yilidan boshlab maktablarda o'qitiladigan kompyuter savodxonligi darslari 1-sinfda haftasiga 1 soat o'tilishi ko'zda tutilgan.

Informatika darsida o'quvchilar kompyuter bilan to'g'ridan-to'g'ri ishlashi shart emas. Darsliklarda asosan axborot nimaligi, algoritm tushunchasi, amallar ketma-ketligi kabi bazaviy bilimlar aks etgan. Ya'ni yuqori sinflarda informatika fanini tushunish uchun kerak bo'ladigan boshlang'ich tushunchalar berilgan.

1-sinf uchun tayyorlangan “Informatika va AT” fani darsligining “Atrof-muhitni qanday qabul qilaman?” nomli birinchi bobini o’rganib chiqish bolalarda eng muhim va bir umrlik ko’nikma va tushunchalar hosil qiladi

1. His-tuyg’ularni kuchaytirish. Biz atrofimizdagi olamni sezgi a’zolarimiz — ko’rish, eshitish, his qilish, hid bilish va ta’m bilish orqali o’rganamiz. Inson mana shu beshta a’zo atrofimizdagi olam haqidagi axborotni qabul qilishga yordam berishini bilishadi.
2. Jismlarning belgilarini tahlil qilish — bolalar jismlarning ularni rangi, shakli, o’lchami, tarkibi kabi xarakteristikalariga qarab tanib olishni o’rganadilar.
3. Olamni ko’rish va sezish a’zolari — bolalar turli jismlar bizning his-tuyg’ularimizga qanday ta’sir qilishini tushuna boshlaydi. Ular jismning tashqi ko’rinishini, ularga tekanda nimani sezishimizni o’rganadi.
4. Tasniflash qobiliyati. Jismlarning xususiyatlarini o’rganish tufayli bola jismlarni tasniflash va belgisiga qarab guruhlash mumkin bo’ldi. Bu — axborotni tartiblash va tashkillashtirish uchun juda kerakli ko’nikmadir.
5. Ijodiy fikrlash. Jismlardan olingan taassurotlar asosida ularning rasmini chizish va ular haqida gapirib berish bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirishga undaydi. Ular jismlarning turli variant va talqinini tasavvur qilishi mumkin.
6. Jismlarni tanib olishda belgilarning rolini anglash. Bolalar jismning rang va shakl kabi belgilari ularni tanib olishga yordam berishini tushunishadi. Natijada ular jismlarni belgilash va farqlashda alomatlarining o’rnini tushuna boshlaydilar.
7. Atrofimizdagi olam bilan faol munosabatda bo’lish. Dunyoni sezgi a’zolari orqali his qilishga o’rgatish bolalarning atrofimizdagi olamga yanada e’tiborli bo’lishga, uni tinmay o’rganishga va u bilan yanada yaxshi munosabatda bo’lishni tarbiyalaydi.
8. Bu ko’nikma va tushunchalar informatini o’rganish uchun poydevor yaratadi, bolalarda nafaqat maktabda, balki kundalik turmushda ham umumiy kognitiv va tahliliy qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

1-sinf uchun “Informatika va AT” fani bo’yicha darslikning **“Ketma-ketlik”** deb atalgan ikkinchi bobini o’rganish bolalarda bir qator ko’nikma va tushunchalarni shakllantiradi:

1. Ketma-ketlikni tushunish. Bolalar voqea-hodisalarning ketma-ketlik tartibini tanish, bayon qilishni o’rganadi, qaysi voqea avval, qaysi voqea keyin sodir bo’lganini aniqlashni, bir voqea ikkinchisining orqasidan sodir bo’lishini o’rganadi.
2. Sabab-oqibat aloqalarini tushunish. Bolalar bir voqea ikkinchi voqeaga sabab bo’lganini, ular o’rtasidagi bog’liqlikni, qaysi voqea qanday natijaga olib kelganini aniqlash va tushuntirib berish kshnikmasini hosil qiladilar.

3. Holatning o'zgarishini tahlil qila olish. Bolalar vaqt o'tishi bilan jism va hodisalarning holati qanday o'zgarishini aniqlashni o'rganadi, bu o'zgarishlarning sabablarini aniqlashni, bir holatdan ikkinchi holatga o'tish qanday yuz berganini tushunishni o'rganadi.

4. Mantiqiy fikrlash. Sabab-oqibat aloqalarini va ketma-ketligini o'rganish bolada mantiqiy fikrlash va axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bolalar hodisa va harakatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ko'ra boshlaydi, bu esa tahliliy ko'nikmalarning rivojlanishiga yordam beradi.

5. Rejalashtirish. Bolalar voqealarning ketma-ketligi va sabab-oqibat aloqalarini hisobga olgan holda harakatlar rejasini tuzishni o'rganadi. Bu ko'nikma kundalik hayotda ham, kelgusida algoritmlarni va dasturlashni o'rganishda kerak bo'ladi.

6. Ijodiy yondashuv. Bu tushunchalarni o'rgangan bolalar ijodiy fikrlashga moyil bo'ladi, ketma-ketlik va sabab-oqibat aloqalari tushunchalaridan foydalangan holda turli stsenariy va hikoyalar o'ylab topishni o'rganadi.

7. 1-sinflar uchun mo'ljallangan informatika darsligining ikkinchi bobini o'rganish bolalarga mantiqiy fikrlash, voqea-hodisalarni ketma-ketlikda tahlil qilish, shuningdek, kelgusida algoritm va dasturlashni tushunish uchun poydevor yaratadi.

8. Jismlarning joylashgan joyini, ularning tekislik va fazoda o'zaro joylashuvini aniqlash ko'nikmasini rivojlantirish

1-sinflar uchun mo'ljallangan "Informatika va AT" darsligining **"Fazoda yo'nalish"** nomli uchinchi bobini o'rgangan bolalarda bir qator muhim ko'nikma va tushunchalar shakllanadi:

1. Fazo va joylashuv o'rnini tushunish. Bolalar jismlarning o'ziga va bir-biriga nisbatan joylashuvini tushuntirib berishni o'rganadi. Ular buning uchun "tepada", "pastda", "oldinda", "orqada", "chapda", "o'ngda", "yaqinda" va "uzoqda" kabi so'zlarni o'rganadi.

2. Fazoda yo'nalish. Bolalar fazoda jismoniy joylashuvni yaxshiroq aniqlashni o'rganadi. Ular jismlarni ko'chirish va joylashtirishga oid ko'rsatmalarga osonroq rioya qiladigan bo'ladi.

3. Yo'nalishlardan foydalanish. Bolalar "chapga", "o'ngga", "tepaga", "pastga" kabi so'zlar yordamida qayoqqa yurishni yoki jism qaysi tomondaligini aniqlashni o'rganadi.

4. Mantiqiy fikrlash. Yo'nalish va joylashuvga bog'liq o'yin va vazifalar jarayonida bolalarda mantiqiy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi. Ular biror joyga borish yoki bir joyni topish uchun harakatlar ketma-ketligini tuzishni o'rganadi.

5. Yo'l va masofani tushunish. Bolalar "uzun" va "qisqa" yo'l degan tushunchalar haqida tasavvurga ega bo'ladi. Ular jismning qanchalik uzoqda yoki yaqinda turganini baholashni o'rganadi.

6. Fazoda yo'nalish qobiliyati. Bolalarda real makonda yoki labirint kabi virtual modeldagi turli vaziyatlarda yo'nalish topa olish qobiliyati shakllanadi.
7. Vizualizatsiya va abstrakt fikrlash. Bolalar fazoviy nisbatlarni vizuallashtirishni, yo'nalish va joylashuv kabi abstrakt tushunchalar bilan ishlashni o'rganadi.
8. Yo'nalish va joylashuv tushunchalari dasturlar yozish, robotlarni boshqarish va algoritmik fikrlash uchun poydevor hisoblanadi.

1 sinflar uchun mo'ljallangan “Informatika va AT” darsligining
“Samaradorlik” nomli to'rtinchi bobini o'rgangan bolalarda bir qator muhim
 ko'nikma va tushunchalar shakllanadi:

1. Jismlarning tahlili va sintezi. O'quvchilar jismlarni tarkibiy qismlarga ajratishni va aksincha, shu qismlardan jism yasashni o'rganadi. Bu esa moddalarning tarkibini va ularni yasash jarayonlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.
2. Taqqoslash va tasniflash. Jismlarni taqqoslash, ularning o'xshash va farqli jihatlarini aniqlash qobiliyati rivojlanadi. Bolalar o'xshashlik va farqlarni aniqlashni o'rganadi, bu esa tahliliy fikrlashni rivojlantiradi.
3. Qarama-qarshiliklarni tushunish. O'quvchilar katta-kichik, baland-past kabi qarama-qarshi tushuncha va xususiyatlarni aniqlashni o'rganadi.
4. Harakatlarning to'g'riligini baholash. Bolalar qilingan ishlarning to'g'ri yoki noto'g'riligini baholashni o'rganadi. Bu ko'nikma mantiqiy fikrlashni, qilingan ishlarning berilgan qoidalarga mosligini tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi.
5. Mantiqiy fikrlash. “Yolg'on-rost” tushunchalari mantiqiy fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilar axborotni taqqoslash, tasniqlash va baholashda qanday qilib mantiqqa va faktlarga asoslanishni o'rgana boshlaydi.
6. Umumlashtirish, abstraktsiya. Jismlarning tarkibiy qismlarini va ularning xususiyatlarini o'rganish va taqqoslash bolalarga olingan bilimlarni umumlashtirish va abstrakt xulosalar chiqarishda yordam beradi.

Bugungi kunda sun'iy intellekt hayotimizga faol kirib kelyapti. Ayniqsa, yuqori sinf o'quvchilari sun'iy intellekt bilan muloqotga kirishib, o'zini qiziqtirgan savollarga javob olayotgani bor gap. To'g'ri savol berish, muloqot qilish holatlariga o'zimiz ham guvohmiz. Ushbu jarayon ham bolalarda texnologiyadan foydalangan holda mantiqiy fikrlash, ijodkorlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Kelajak avlodni tez o'zgarib borayotgan raqamli dunyoga tayyorlash va ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni integratsiyalashtirish shuning uchun ham suv va havodek zarur.

Bu o'zgarishlar yanada samarali, zamonaviy va o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratishidan iborat. Chunki bu maktab o'quvchilarining shaxsiy

fazilatlarini rivojlantirish, chuqur bilim va ko'nikmalarni egallashi uchun samarali natija beradi. Yangi darsliklarning alohida ajralib turadigan jihati nimada?

Qaysi xorijiy tajriba va modeliga asoslanib yaratilgan?

3. Yangi avlod darsliklarining 4K modeliga asoslanganligi.

Yangi avlod darsliklari 4K modeliga asoslangan. Bu metodologiya bolalarning rivojlanishiga qaratilgan bo'lib, kollaboratsiya, kommunikativlik, kreativ va tanqidiy fikrlash kabi asosiy kompetentsiyalarni qamrab oladi.

Ushbu kompetentsiyalar asosidan tasavvur etish, g'oyalarni ilgari surish, dalillar keltirish, ma'lumot yetishmasligini ta'kidlash va izlash, o'z g'oyalarini shakllantirish va boshqalarning g'oyalarini rivojlantirish, taxmin va mulohazalarini baholay olish, guruh maqsadlarini qabul qilish va umumiy natijani baholash kabilar o'rin oladi. Ular maktab o'quvchilariga mustaqil o'qish va boshqalar bilan birgalikda tadqiqot olib borish, o'zini ko'rsatishga imkon beradi. Ushbu muhim kompetentsiyalarni rivojlantirishga yordam berishni istasak, o'quv jarayonini bolalar uchun qiziqarli va foydali tarzda tashkillashtirish zarur. Maktabdagi har bir dars o'quvchilar faqat fan mazmunini o'zlashtiradigan emas, balki mustaqil bilim oladigan va qobiliyatini mustaqil rivojlantiradigan jarayondir.

Kollaboratsiya o'quvchilarning biror maqsadga erishish uchun jamoada ishlash ko'nikmasidir. Bu orqali o'quvchilarda hamkorlik qilish, samarali fikr almashish va bir-birini qo'llab-quvvatlash o'rgatiladi. Shu tariqa o'quvchilarning jamoada ishlash qobiliyati rivojlantiriladi.

Biror masalani hal qilishda jamoaviy hamkorlik asosida fikr bildirish, bir-birini qo'llab-quvvatlash, tushunish muhim rol o'ynaydi. Darsliklardagi mazmun aynan mana shu 4K modelining birinchi jihati — kollaboratsiyaga asoslangan holda berilgan. Ko'pgina topshiriqlarni bajarishda o'quvchilar jamoaviy fikrlab, xulosa chiqarishi mumkin.

Kommunikativlik o'quvchilarning boshqalar bilan muloqotga kirishish qobiliyatini anglatadi. Yangi darsliklar yordamida bolalar fikrini aniq-ravshan ifodalash, suhbatdoshni tinglash, tushunish, ma'lumotni yetkazishda til vositalaridan unumli foydalanishni o'rganadi. Shuningdek, o'rinli savol berish, fikrlarni aniq-tiniq ifodalay olish, mulohazasini to'g'ri talqin etish va himoya qilish ham muhim.

Kreativ fikrlash ijodiy tafakkur va yangilik qilish qobiliyatini bildiradi. O'quvchilar maqsadiga erishish uchun yangi yondashuvlarni qo'llashni o'rganadi.

Innovatsion yechimlarni ishlab chiqadi va ijodiy muammolarni hal qilish ko'nikmasiga ega bo'ladi. Masalan, bolalar kreativ yondashib, darsliklardan o'rin olgan topshiriqlarni nostandart usulda hal etish ko'nikmasini shakllantiradi.

Tanqidiy fikrlash o'quvchilarning axborotni tanqidiy baholash, shaxsiy fikr-mulohazalarni shakllantirish ko'nikmasidir. Bolalar muammolarga tahliliy nuqtai nazardan yondashishni o'rganadi. Mantiqiy fikrlash asosida nuqtai nazarini shakllantiradi.

Darsliklarda statistik ma'lumotlarni sintez, analiz qilib, axborot to'g'ri yoki noto'g'ri berilayotganini anglash, aynan tanqidiy fikrlash kompetentsiyasini rivojlantirishga e'tibor qaratilgan. Ya'ni qaysidir ma'lumot noto'g'ri talqin etilayotganini anglab olish qobiliyatini rivojlantirish ko'zda tutilgan.

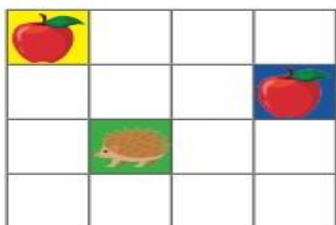
2. To'g'ri gaplarni toping.

1	Rasmda faqat yovvoyi hayvonlar tasvirlangan.
2	Rasmda uy hayvonlari yo'q.
3	Hayvonlarning ba'zilar yovvoyi.
4	Rasmda tasvirlangan barcha yovvoyi hayvonlar kulrang.

3. Qaysi gap to'g'ri?

- Tipratikan yashil katakdan sariq katakka yetib borishi uchun 1 katak chapga, 2 katak yuqoriga yurishi kerak.
- Tipratikan yashil katakdan ko'k katakka yetib borishi uchun 3 katak o'ngga, 2 katak yuqoriga yurishi kerak.

Har bir yangi darslik zamonaviy dizayn tendetsiyalariga muvofiq bo'lishi shart. Bu nafaqat jozibali vizual muhit yaratadi, balki materialni samarali o'zlashtirishga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan darsliklarda quyidagi yangiliklar kiritildi. Kitoblar mutlaqo boshqacha dizaynda yaratilgan. Bunda bolalarning yoshi hisobga olingan. Ishlatilgan grafika, ranglar palitrasidan tortib, tasvirlar, obrazlar, foto, portretlar barchasi ilmiy yondashuv, bolalarning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda berilgan. Yangi darsliklardan rang-barang illyustratsiyalar o'rin olgan. Ular nafaqat o'rganish jarayonini qiziqarli qiladi, balki mavzularni yaxshiroq tushunish va tasavvur etishga yordam beradi.

Darsliklarni tayyorlashda vazni ham e'tiborga olindi. Kitoblarning qalinligi, o'quvchining yoshiga mosligi, bolaning fiziologik holati hisobga olingan. Darsliklarda qalinlik va og'irlikning optimal kombinatsiyasi mavjud bo'lib, bu, ayniqsa, kichik yoshdagi o'quvchilar uchun tashish va ishlatish jarayonini osonlashtiradi.

Ilgari ma'lumot manbai asosan darslik bo'lgan. Hozir internet rivojlangani tufayli ko'plab ma'lumot manbalari vujudga keldi. Yangi darsliklarning boshqa manbalardan afzalligi o'quvchi kitob bilan yuzma-yuz muloqot qila oladi. Darslik o'quvchining emotsional intellektidan kelib chiqqan holda, yoshiga mos ravishda u bilan o'zining tilida suhbatlashadi.

Darsliklarda bosh qahramon sifatida 6 personaj 3 o'g'il va 3 qiz tasvirlangan. Ular butun o'quv jarayonida o'quvchiga hamroh bo'lib, sinfdan sinfga, darslikdan darslikka birga ko'chadi, do'stlik va yaqinlik hissini paydo qiladi. Bosh qahramonlar orasida har ikki jins vakillarining namoyon bo'lishi o'quvchilarning gender xilma-xilligiga hurmat ko'rsatish, o'zini teng va hurmatli his qiladigan o'quv muhitini yaratishga yordam beradi. Bola personajlar bilan 1-sinfdan boshlab 4-sinfgacha birga ulg'ayadi. Kerak bo'lsa, fikrlashadi, musobaqalashadi. Hamkorlikda qaysidir masalalarni hal qiladi. Bu personajlar o'quvchilarni hamjihat ishlashga o'rgatadi.

Yangi o'quv qo'llanmalarda bitiruvchining munosib portreti, ta'lim muhitini yaratishga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu darsliklar har bir o'quvchining muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi, uzluksiz kasbiy o'sishi va barkamol rivojlanishi uchun zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Shu bilan birga, darslikdagi topshiriqlar o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim kontsepsiyasidan kelib chiqqan holda bolalarning bilimi, o'zlashtirish darajasiga

moslashtirilgan. Ya'ni topshiriqlar osondan murakkabga qarab boradi. Bu yerda fanni o'zlashtirish imkoniyatidan kelib chiqqan holda har bir o'quvchiga alohida topshiriq berish mumkin. O'qituvchining boshqa qo'shimcha metodik qo'llanmalar, topshiriqlarga murojaaaat qilishiga zarurat qolmaydi. Darslikning o'zida bu masala keltirilgan.

Yangi o'quv qo'llanmalarda bitiruvchining munosib portreti, ta'lim muhitini yaratishga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu darsliklar har bir o'quvchining muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi, uzluksiz kasbiy o'sishi va barkamol rivojlanishi uchun zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Shu bilan birga, darslikdagi topshiriqlar o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim kontseptsiyasidan kelib chiqqan holda bolalarning bilimi, o'zlashtirish darajasiga moslashtirilgan. Ya'ni topshiriqlar osondan murakkabga qarab boradi. Bu yerda fanni o'zlashtirish imkoniyatidan kelib chiqqan holda har bir o'quvchiga alohida topshiriq berish mumkin. O'qituvchining boshqa qo'shimcha metodik qo'llanmalar, topshiriqlarga murojaat qilishiga zarurat qolmaydi. Darslikning o'zida bu masala keltirilgan.

Darsliklar ta'lim uzviyligi printsipi asosida ishlab chiqilgan. Maktabgacha ta'lim muassasalarida berilgan dastlabki bilimlar uzviyligi ta'minlangan.

Differentsial yondashuvga ega darsliklar individual ta'lim uchun noyob imkoniyat. Ushbu darsliklar asosida yaratilgan metodika o'quvchilarning o'rganish sur'ati va uslublari turlichaligini hisobga oladi. Shunday qilib, har bir o'quvchi o'z sur'atida rivojlanishi, o'z tushunchasini chuqurlashtirishi va o'quv vazifalarini muvaffaqiyatli bajarishi mumkin. Ushbu yondashuv to'siqlarni olib tashlash va har bir bola uchun qulay ta'lim muhitini yaratish, uning muvaffaqiyatga erishishi va o'zini-o'zi rivojlantirishiga imkon beradi.

Differensial ta'lim, o'quvchilarni yoshi, qobiliyati, ishtiyoqi, o'ziga xosligi, qiziqishlari, o'zlashtirish darajalarini inobatga olgan holda ularga yondashuv qilingan ta'lim. Ya'ni yakka tartibdagi ta'lim.

Darsliklardagi topshiriqlar aynan differensial ta'lim asosida tuzilgan

Yangi darsliklar asosida sifatli dars o'tish uchun pedagoglar malakasini oshirish jarayoni o'ziga xos xususiyatlarni kasb etadi. Darslikni o'quvchiga yetkazishda o'qituvchi, shubhasiz, asosiy rol o'ynaydi. Agar pedagog bunga tayyor bo'lmasa, u ma'lumot, bilimni o'quvchiga yetkazolmasa, darslik qanchalik mukammal yaratilgan bo'lmasin, undagi bilimni o'zlashtirish, ta'lim sifati kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shuni ko'zda tutib, shu yil 14–17 avgust kunlari Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi, Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda Abdulla Avloniy nomidagi milliy-tadqiqot instituti hamkorligida “Boshlang'ich sinflarda o'qitishning zamonaviy metodikasi” mavzusida boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun malaka oshirish kursi tashkil etildi.

Kursda yurtimizning barcha hududidan taklif etilgan 300 dan ortiq ilg'or pedagog va metodistlar hududiy trener sifatida o'z malakalarini oshirdilar. Aynan ular joylarda yangi darsliklar bilan ishlash bo'yicha o'qituvchilarni zamonaviy kaskad usulida tayyorladilar. To'rt kunlik kursda boshlang'ich sinflarda fanlarni o'qitish metodikasi, o'quvchilar natijalarini baholash, fanlararo integratsiyani ta'minlash kabi mavzularda mashg'ulotlar tashkil etildi.

O'qituvchi o'z ustida ishlab, uni o'quvchiga to'g'ri tushuntira olishi, zamonaviy darsliklardagi g'oyalarni o'quvchiga yetkazib bera olsagina, o'quvchilarning bilim olishga qiziqish va ishtiyoqlari o'sib boradi.

01

Darsliklar tubdan mazmun va shakl jihatidan o'zgartirildi.

02

Unda tanqidiy fikrlash, mulohaza yuritib qaror qilinishi kerak bo'lgan jihatlar ham bor.

03

Amaliyotga bog'lash

Yangi darsliklar XXI asr ko'nikmalarini shakllantirishda 4K modelini qo'llash orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, jamoada ishlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Kurs davomida trenerlar o'qitishning 4K modeli va uni boshlang'ich sinflarda qo'llash, o'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik yechimlari bo'yicha mashg'ulotlarda ham ishtirok etib, tajriba oshirmoqda. Shu bilan birga, pedagogika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan bo'lajak mutaxassislariga ham bu darsliklar asosida dars berish usullari singdirib boriladi.

Zamonaviy va xalqaro talablar asosida yaratilgan 1-4-sinflar uchun maktab darsliklari 4K modeliga asoslangan innovatsion yondashuv taqdim etilgan. Ushbu metodologiya bolalarning har tomonlama rivojlanishiga qaratilgan bo'lib, quyidagi asosiy kompetensiyalarni o'z ichiga oladi:

Kollaboratsiya, kommunikatsiya, kreativ fikrlash va kritik fikrlash o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv, jamoada ishlash va muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi.

Darsliklardagi tanqidiy fikrlashga qaratilgan topshiriqlar orqali o'quvchilarda tahlil qilish, masalalarni yechishning yakuniy algoritmlarini yaratish, ma'lumotlarining sifati va muvofiqligini baholash, mustaqil xulosalar chiqarish, muammolarni hal qilish malakalarini rivojlantirishga asoslangan.

Shu bilan birga, pedagogika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan bo'lajak mutaxassislariga ham bu darsliklar asosida dars berish usullari singdirib boriladi.

Kreativlik (ijodkorlik) ko'nikmasini shakllantirish o'quvchilarning qiziquvchanlik – tevarak-atrofdagi olamga qiziqish va u haqida ko'proq bilishga intilish, dunyo obyektlari o'rtasidagi sabab-natija munosabatlarini aniqlash, axborotni mustaqil izlash va o'z savollariga javob topish, tasavvur – ko'plab original va nostandart g'oyalarni ishlab chiqish, optimallashtirish – maqsadga tez va samarali erishish uchun bir nechta usullarni solishtirish, g'oyalarni rivojlantirish hamda turli nuqtayi nazardan baholash, ularning kuchli va zaif tomonlarini izlash, o'zgaruvchan sharoitlarda va yangi ma'lumotlarning paydo bo'lishida o'z faoliyatini tezda qayta qurish qobiliyatini rivojlanishiga olib keladi.

Muloqot qilish ko'nikmasi bolalarni muloqotdan cho'chimaslik va muloqotni uyushtira bilishi, savollar berish va ularga javob berishga tayyorlik, muloqot maqsadi hamda mazmuniga, shuningdek, suhbatdoshga moslashish, muloqot qoidalari ma'nosini tushunish, ishonch darajasini oshirish, boshqa odamlarning fikrini tinglashni o'rganish, o'zining ijobiy obrazi shakllanishini ta'minlash, o'z fikr va his-tuyg'ularini ifodalash, taqdim etish, qabul qilish, qayta aloqani aks ettirish, katta va kichik jamoada boshqalar bilan ishlash ko'nikmalarini amaliyotga bog'lagan holda rivojlanishiga zamonaviy darsliklardam keng imkoniyat yaratib berilgan .

Jamoaviy ishlash ko'nikmasi o'sib kelayotgan yosh avlodni umumiy maqsadlarni o'z maqsadidek qabul qilish, ularga erishish uchun birgalikda harakat yo'nalishini qurish, ijtimoiy o'zaro ta'sir, ya'ni umumiy maqsadlarni muhokama

qilish, muzokaralar olib borish, o'z harakatlarini boshqa odamlarning harakatlari bilan muvofiqlashtirish, o'z rejalari va g'oyalarini amalga oshirish uchun yetakchilik ko'nikmalarini va o'z jamoasini shakllantirish qobiliyatini rivojlantirish, o'z zimmasiga olgan majburiyatlarni bajarishni o'rgatadi.

Bu ko'nikmalarni rivojlantirish darsliklar bilan ishlash jarayonida amalga oshirib boriladi. Darsliklarda berilgan topshiriqlar, qiziqarli ma'lumotlar, mantiqiy topshiriqlar o'quvchilarni fanlarga bo'lgan qiziqishlarini ortirib boradi.

Darsliklarni ishlab chiqishda bolalar ruhiy holati ham hisobga olinadi. Ularda ijodkorlar va fikrlash qobiliyatini oshirish uchun rasmlar va illyustratsiyalardan keng foydalanilgan. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bola matnlarga nisbatan, tasvirlar orqali ma'lumotni tezroq qabul qiladi. Shu bois yangi darsliklarni yaratishda matnlar bilan birga, rang tasvirlarga ham alohida e'tibor qaratilgan.

1-4-sinf darsliklarda oltita grafik qahramonlar bor. Ular dars jarayonida o'quvchilar bilan g'oyibona suhbatlashadi, qiziqarli o'yin va topshiriqlarni bajarishda o'quvchilarga hamrohlik qiladilar.

17

Boshlang'ich ta'limda avvalgi darsliklar matematika fanidan 1-2 sinflarda mavzular juda sodda bo'lsa, 3-4 sinflarda qator muammo va qiyinchiliklarga tug'dirar edi. Yangi matematika darsligidagi misol va masalalar tabaqalashtirish ko'rinishida berilgan, ya'ni ular osondan bosqichma-bosqich murakkablashib boradi. Tabiiyki, o'quvchilarning bilim darajalari turlicha bo'ladi. Oson

ko‘rinishidagi masalalar ko‘p bo‘lgani uchun o‘zlashtirishi yaxshi bo‘lgan iqtidorli o‘quvchilar uchun qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanishga to‘g‘ri kelardi. Yangi chop etilgan matematika darsligida esa o‘qituvchi o‘quvchisining bilim darajasiga qarab, misollarni taqsimlab berishi mumkin. Har bir o‘quvchi barcha misol va masalalarni yechimini topishi shart emas. O‘quvchilar ularni darsdan tashqari, bo‘sh vaqtlarida yoki matematika fan to‘garaklarida mustaqil bajarsa ham bo‘ladi.

2. Sonlarni xatjildga soling. Qaysi sonlar qoldi?

2 9 1 10 3 5 4 0 6 7

Natural sonlarga
kirmagan sonlar

Ikki xonali sonlar

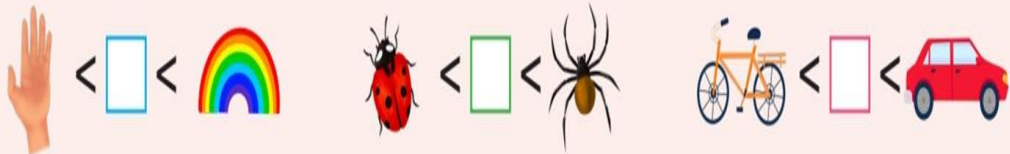
Toq sonlar

IQTIDORLI O'QUVCHILAR UCHUN TOPSHIRIQLAR

Ularni alohida o'quvchilar bilan darsda yoki matematika to'garagida yechish mumkin.

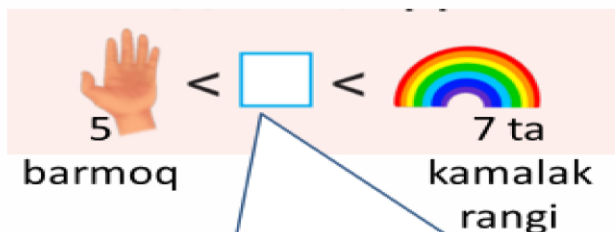

7. Komil kompyuteriga parol kiritib qo'ydi. Shu raqamlarni toping. Har bir katakka bittadan raqam yozish kerak.

Parol:

IQTIDORLI O'QUVCHILAR UCHUN TOPSHIRIQLAR

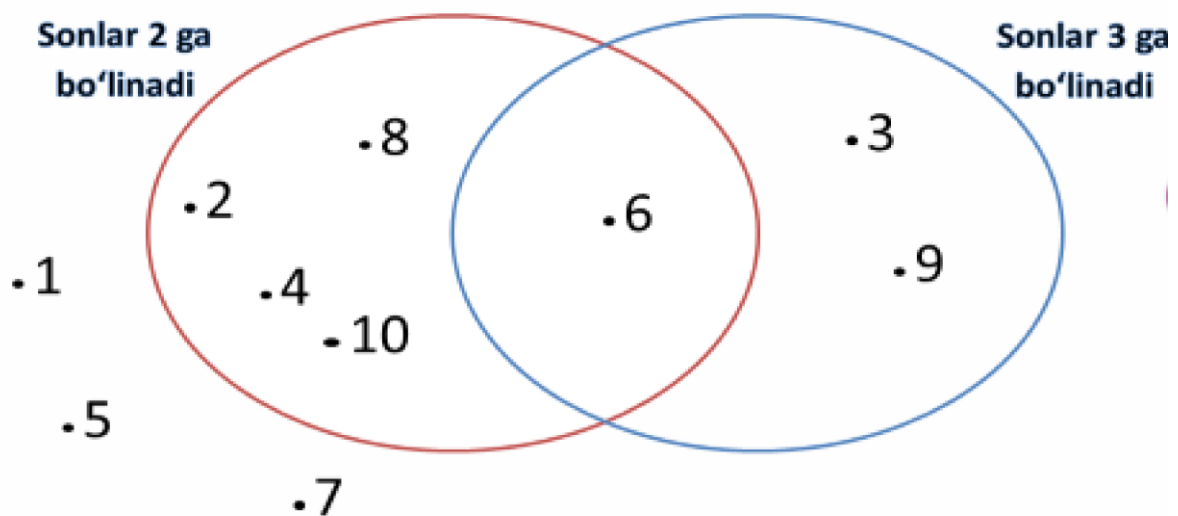
5 bilan 7 oralig'idagi son 6 ga teng.

IQTIDORLI O'QUVCHILAR UCHUN TOPSHIRIQLAR

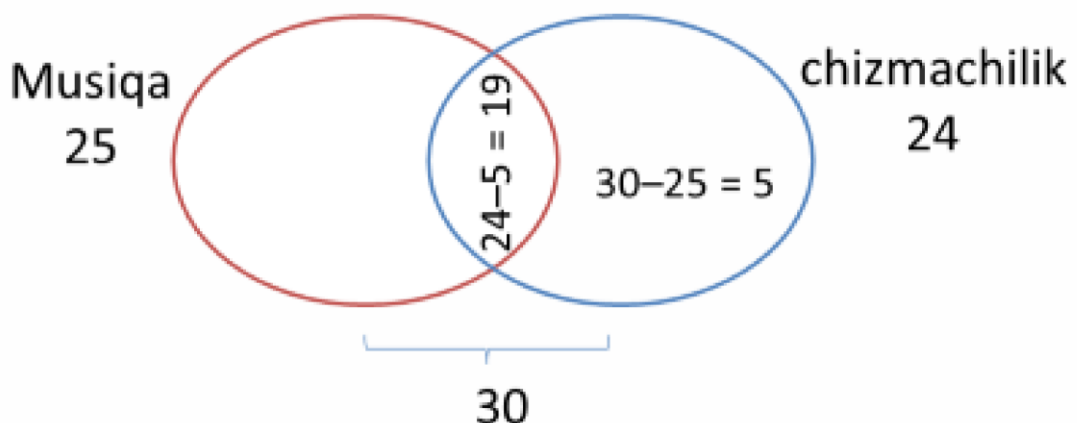
6 bilan 8 oralig'idagi son 7 ga teng.

VENN DIAGRAMMASI

VENN DIAGRAMMASI

Sinfda 30 kishi bor. Barcha bolalar kamida bitta to'garakka qatnashadilar. Musiqa to'garagiga 25 kishi, chizmachilik to'garagiga 24 kishi qatnashadi. Ikkala davraga ham nechta bola qatnashadi?

Differensial ta'lim, o'quvchilarni yoshi, qobiliyati, ishtiyoqi, o'ziga xosligi, qiziqishlari, o'zlashtirish darajalarini inobatga olgan holda ularga yondashuv qilingan ta'lim. Ya'ni yakka tartibdagi ta'lim. Darsliklardagi topshiriqlar aynan differensial ta'lim asosida tuzilgan. Aslida matematikada faqat misol va masalalar yechishdan iborat emas, balki to'g'ri qaror qabul qilish ham muhim ahamiyatga ega. Buning uchun o'quvchi mantiqiy va tanqidiy fikrlashi kerak. Darsliklarda shunday o'yinlar borki, ular o'quvchini jamoaviy bo'lib ishlashga o'rgatadi. Jamoada o'z fikrini ifodalay olishi esa bolada liderlik qobiliyatini oshiradi.

Undagi masalalar hayotiy misollar bilan berilgani esa o'quvchini yanada fanga bo'lgan qiziqishi va bilimini orttiradi. Ma'lumki bugungi kunda iqtidorli o'quvchilar ko'payib boryapti. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi ilgari darslikdan tashqari, yana boshqa adabiyotlardan foydalanishga majbur bo'lardi. Bu iqtidorli o'quvchilarni 45 daqiqalik dars davomida cheklanib qolmasdan, bir qancha misol va masalalar bilan ishlash imkoniyati yaratilgan. Chunki yaxshi o'zlashtiruvchi o'quvchilar, boshqa bolalarga qaraganda ko'proq mustaqil ishlashga intiladilar, darsliklardagi misol va masalani son jihatdan ko'p kiritilgani iqtidorli o'quvchilarni talablariga mos keladi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari yangi darsliklar bilan ishlash jarayonida, unda berilgan topshiriqlarni o'zi yaxshi anglab, keyin o'quvchilarga tushuntirishlari lozim. Darsliklar tubdan mazmun va shakl jihatidan o'zgartirildi. Unda tanqidiy fikrlash, mulohaza yuritib qaror qilinishi kerak bo'lgan jihatlar ham bor. Darsliklardagi topshiriqlar o'quvchilarni amaliyotga bog'lash bilan bir qatorda hayotga ham tayyorlab borish kabi dolzarb masalalarni hal qilishga qaratilgan bo'lib, o'quvchini har tomonlama rivojlanishiga keng imkoniyatlar yaratilgan, faqatgina o'qituvchi o'z ustida ishlab, uni o'quvchiga to'g'ri tushuntira olishi, zamonaviy darsliklardagi g'oyalarni o'quvchiga yetkazib bera olsagina, o'quvchilarning bilim olishga qiziqish va ishtiyoqlari o'sib boradi.

Kombinatorikaga oid topshiriq

2. Aziz 4 ta finjon qo'yilgan stolga o'tirdi. U 2 ta finjonni qanday usullarda tanlashi mumkin? Tasvirlang.

Kombinatorikaga oid topshiriq

2. Aziz 4 ta finjon qo'yilgan stolga o'tirdi. U 2 ta finjonni qanday usullarda tanlashi mumkin? Tasvirlang.

Boshlangich ta'lim jarayoni bolaning mantiqiy tafakkur qila olishi salohiyati, aqliy rivojlanishi, dunyoqarshi, kommunikativ savodxonligi va o'z- o'zini anglash salohiyatini shakllantirishga jismonan sog'lom bo'lishga moddiy borliq go'zalliklarni xis eta olishga, g o'zallik va nafosatdan zavqlana olish, milliy urf-odatlarini o'zida singdirish va ardoqqash, ularga rioya qilishga o'rgatadi.

Boshlangich ta'lim bosqichi oldiga qo'yilgan vazifalarning bajarilishini nazorat qilish ta'lim standarti orqali amalga oshiriladi. Ta'lim standarti asosida davlat boshlangich sinf o'quvchilaridan standartda belgilab qo'yilgan ko'rsatkichlarga erishishni talab qiladi va o'z navbatida bu ko'rsatkichlarga erishish uchun zarur bo'lgan ta'limiy xizmatlar va vositalar bilan ta'minlaydi. Boshlang'ich ta'lim davlat standarti o'quv predmeti bo'yicha emas, balki ta'lim sohalarini bo'yicha belgilandi. Ta'lim sohalarini bo'yicha standart ko'rsatkichlari 7(6)-11 yoshdagi bolalarning rivojlanish darajasi, ehtiyoj va imkoniyatlardan kelib chiqqan holda ijtimoiy talab taqozo qilgan ta'lim mazmunining miqdoriga asoslanib belgilanadi.

Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standartining belgilanishi shu bosqichda ta'lim mazmuni ko'lamini chegaralash, ta'lim sohalarini integratsiyalash imkonini beradi. Davlat ta'lim standartini belgilash boshlang'ich ta'lim mazmunini konseptual asosga tayangan holda modernizatsiyalashni ko'zda tutadi. Davlat ta'lim standarti boshlang'ich ta'lim jarayoni oldiga qo'yilgan ijtimoiy talabga asoslangan holda o'quvchilar egallashlari lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarga qo'yiladigan talablarni belgilab beradi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning egallagan bilim, ko'nikma va malakalarni baholash mezonlarni belgilashga imkon yaratadi. Boshlangich ta'lim standartining asosini davlat va jamiyatning dolzarb ehtiyojlarini hisobga olgan holda ayni shu boshlangich sinf o'quvchilarida ko'nikma va malaka hosil qilishga qaratilgan ta'lim sohalarining mujassamlashgan predmentlari tashkil qiladi. Boshlangich ta'lim standarti mazkur ta'lim bosqichining har bir ta'lim sohasi uchun belgilangan standart predmentlari mazkur ta'lim sohasining modernizatsiyalashtirilishi shu mazmunning tarkibiy qismlari, ta'lim jarayonining vosita va metodlari hmda umumpedagogik, psixologik, texnologik tizimi va darajasini belgilab berishga xizmat qiladi. Bunda butun e'tibor boshlangich ta'lim berishning maqsadi yuzasidan butunlik, uzviylik, tadrijiylik va to'laqonlilikni saqlab qolishga qaratiladi. Boshlangich ta'lim bosqichiga davlat va jamiyat tomonidan qo'yildigan talabda ta'lim sohalarini bo'yicha o'zaro muvofiqlik, mutanosiblik, uygunlik to'la ta'minlangan bo'lmog'i kerak. Shu jihatdan boshlangich ta'lim standartini belgilash ta'lim jarayonining tarkibini va xuddi shu tarkib komponentlarining mazmunini modernizatsiyalash, boshlangich ta'lim jarayonida yangi zamonaviy pedagogik texnologiyani qo'llash

imkonni beradi. quyidagi pedagogik omillar ta`lim jarayonida yangi texnologiyalarni qo'llash uchun asos yarata oladi:

- boshlangich ta`lim jarayoniga kiritilgan har bir ta`lim sohasi bo'yicha belgilanadigan ta`lim mazmuniga o'quv materiallarning tadrijiy tarzda berilishini ta'minlash;

- ta`lim jarayonini ta`lim sohalarining maqsadiga bo'ysundirish va ta`lim sohalararo maqsadlarga mutanosibligini ta'minlash; Boshlangich ta`lim standarti ta`lim sohalariga qo'yilgan standart ko'rsatkichlarini mujassamlashtiradi. Standartning mezon va parametrlarini ta`lim sohalarida belgilab qo'yilgan ta`lim standartining ko'rsatkichlari tashkil etadi. Ta`lim sohalar bo'yicha ta`lim natijasining sifati xuddi mana shu ko'rsatkichlarga asoslangan holda aniqlanadi. Bu o'rinda belgilab qo'yilgan ko'rsatkichlar umumlashtiriladi hamda aniq o'lchov birliklarida ifodalanadi. Davrning dolzarb talablari va jamiyat taraqqiyoti bilan barobar rivojlanib boruvchi ta`lim tamoyillariga asoslanib jahon tajribasiga tayangan holda O'zbekiston Respublikasidagi boshlang'ich ta`lim tayanch o'quv rejasi doirasiga ona tili, matematika, tabiat hamda inson va jamiyat ta'limi sohalar kiritiladi. Boshlang'ich ta`lim bosqichida xorijiy tillarni o'rganish ixtiyoriy bo'lib, u maktab komponentidagi soatlar hisobiga amalga oshirilishi mumkin. O'zbek maktablari uchun rus tili, o'qishlar boshqa tillarda (rus, qozoq, turkman, tojik, qirgiz va boshqa) olib boriladigan maktablarda davlat tili (o'zbek tili) ni o'qitish konsepsiyasidan hamda "Ta'lim boshqa tillarda olib boriladigan maktablarda o'zbek tili davlat ta'lim standarti" da o'z ifodasini topadi. Shuning uchun ham bu sohalarida olib boriladigan ta'lim mazmuni mazkur standart talablariga tayangan holda belgilanishi lozim. "Ta'lim to'g'risida"gi qonunda "Maktabning birinchi sinfiga bolalar yetti yoshdan qabul qilinadi. Buni uchun yetti yoshli bolalar, maktabning moddiy-texnik bazasi o'qituvchilar pedagogik va psixologik talablar asosida qat'iy diagnostika qilishi shart". Boshlang'ich ta'lim o'qish, yozish, sanash, o'quv faoliyatining asosiy malaka va ko'nikmalarini, ijodiy fikrlash, o'zini-o'zi nazorat qilish uquvi, nutq va xulq-atvor madaniyati, shaxsiy gigiena va sog'lom turmush tarzi asoslarini egallab olishni ta'minlaydi.

O'quv-metodik qo'llanmalar-umumta'lim maktablari o'qituvchilariga mo'ljallangan va O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan o'quv jarayonida foydalanishga tavsiya etilgan kitob shaklidagi o'quv nashri.

Yo'nalishi va hal qilinadigan vazifalariga ko'ra o'quv qo'llanmalarni quyidagilarga bo'lish mumkin:

- o'quv materialini chuqurlashtiruvchi va uning eslab qolishiga yordam beruvchi qo'llanmalar (xrestomatiyalar, mashqlar to'plami, ma'lum fan bo'yicha o'qish kitobi, kontur kartalar);
- o'rganilgan masalalarni illyustratsiyalovchi va bu bilan ancha aniq tasavvur hosil qilishga yordam beruvchi qo'llanmalar: (mulyajlar, rasmlar, plakatlar, diagrammalar, atlaslar),
- ko'nikma va malakalarni hosil qilishga yordam beruvchi qo'llanmalar (bosma asosdagi daftarlar, topshiriqlar kartochkasi);
- ma'noni tushunishni yengillashtiruvchi qo'llanmalar (lug'atlar);
- ko'p maqsadda ishlatiluvchi qo'llanmalar: kinofilmlar, ensiklopediyalar va h.k.

Hozirgi davrda umumiy o'rta ta'lim, akademik litsey, kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun darsliklar tayyorlashda anchagina muammolar mavjud. Bu muammolar O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonunida uzluksiz ta'lim dasturi mazmuni tizimi uchun o'quv adabiyotlarning yangi avlodini yaratish konsepsiyasi talablaridan kelib chiqib hal etishni taqozo etadi. Davlat ta'lim standartlari asosida ilmiy, o'quv darsliklar, o'quv qo'llanmalar hamda zamonaviy elektron darsliklar, masofaviy o'qitish, internet tizimi bilan bog'liq axborot texnologiyalarini yaratish, tayyorlash kabi pedagogik muammolar amalga oshirilishi kerak. Darsliklar yaratishda mualliflararo raqobat, sog'lom muhitni yuzaga keltirish, ularning sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ta'limning o'quv moddiy, nashriyot bazasini rivojlantirishda muammolar hal etilsa, darsliklarning barqaror tizimi yaratiladi. Oqibatda barcha tipdagi ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilarning bilim darajalarini takomillashtirib borishga erishiladi.

Bugungi kunda maktablardagi sifatli ta'lim ko'p jihatdan yaratilayotgan darsliklarga bog'liq. Darsliklar davlat ta'lim standartlariga javob berish bilan birgalikda o'quvchini qiziqtirish va fanga bo'lgan mehrini uyg'otishi, bilim olishga bo'lgan ishtiyoqlarini oshirishi kerak. Bu yil boshlang'ich sinf darsliklarining tubdan yangilangani nafaqat o'quvchi va ustozlarni, balki ota-onalarni ham quvontirdi.

Nazorat savollari:

1. Yangi avlod darsliklari bilan avvalgi darsliklarning faqi nimadan iborat?
2. Yangi avlod darsliklarining avzallik tomonlarini misollar asosida izohlang.

3. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining bugungi kun muammosi nimalardan iborat?
4. Siz faoliyat olib borayotgan sinfingizdagi o'quvchilarning darsliklarga munosabati qanday?
5. "Informatika va AT" fanining afzalliklarini izohlang.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

I. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev rahbarligidagi 2023-yil 23-avgust kuni kengaytirilgan videoselektor yig'ilishining 28-sonli yig'ilish bayoni.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – O'zbekiston Respublikasi qonun
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani rivojlantirishni yangi bosqichga ko'tarish to'g'risida»gi PQ–3160-son Qarori. – Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 29.09.2017 y. 06/17/5194/0032-son.

5. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining "Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun 2023-2024-o'quv yiliga mo'ljallangan tayanch o'quv rejani tasdiqlash to'g'risida"gi 125-sonli buyrug'i. 2023-yil 15-may.

III. Maxsus adabiyotlar

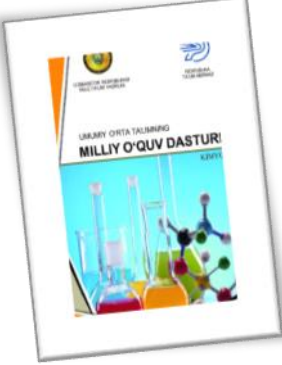
1. Qosimova K., Matjonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. – T.: Noshir, 2009. – 163 b.
2. Jumayev M.E Matematika o'qitish metodikasi. (OO'YU uchun darslik). – T.: "Turon iqbol" 2020. 426 b.
2. Boshlang'ich matematik tushunchalarni rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. Ilm Ziyo. 20
 1. Tolipova J.O. Pedagogik texnologiyalar-do'stona muhit yaratish omili. -T.: YuNISEF, 2005 y.
3. "Boshlang'ich sinflarda o'qitishning zamonaviy metodikasi" dasturi doirasida trening ishtirokchisi qo'llanmasi. Toshkent – 2023
4. M.E.Toirova. O'qish savodxonligi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Novda Edutainment" nashriyoti, 2023.

- 5.Sh.Tahmetova, N.R.Normatova. Ozbek tili. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
- 6.I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
- 7.I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 2-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
- 8.I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
9. I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
- 10.Y.V.Malikova. Tabiiy fanlar. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
- 11.R.R.Ismailova. Tasviriy san’at. Umumiy orta ta’lim maktabining maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023

IV. Elektron ta’lim resurslari

- 1.www.uzedu.uz – Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligining rasmiy veb sayti
- 2.www.yaklass.ru – Maktab o‘quvchilari uchun ta’limiy internet resursi.
3. www.google.com – ommabop axborot-qidiruv tizimi

**2.1.3.– mavzu:Boshlang‘ich ta’lim o‘quv dasturlari, darslik va o‘quv
qo‘llanmalar nazariy asoslari.
(2soat amaliy)**

	<p align="center">Boshlang‘ich ta’lim o‘quv dasturlari, darslik va o‘quv qo‘llanmalar nazariy asoslari. (2soat amaliy)</p>	
Fan nomi:	Boshlang‘ich ta’lim	
Modul nomi:	Boshlang‘ich ta’lim fanlarining nazariy-amaliy metodik asoslari	
Fan kodi:	2.1.3.	
Yil:	2024	
Ta’lim shakli:	Oflayn	
Amaliy	2	
Baholash shakli:	Diagnostik	
Fan tili	O‘zbek	

Mavzuning maqsadi (MM)		
MM1	Boshlang‘ich ta’lim o‘quv dasturlarining nazariy asoslari , boshlang‘ich ta’lim darslik va o‘quv qo‘llanmalarining nazariy asoslarini, Tabiiy fan darsliklariga kiritilgan yangiliklar, Tarbiya fani darsliklariga kiritilgan yangiliklar, darslik va kitob bilan ishlash metodikasi tahlili.	
Mavzuni o‘zlashtirish uchun boshlang‘ich bilimlar		Metodlar.Vaqt
DTS	Umumiy o‘rta ta’limning Davlat ta’lim standartlari	Tushuntirish,
MD	Boshlang‘ich ta’lim o‘quv dasturlarining nazariy asoslari , boshlang‘ich ta’lim darslik va o‘quv qo‘llanmalarining nazariy asoslarini, boshlang‘ich	Aqliy hujum.

	ta'lim darsliklariga kiritilgan yangiliklar 4K- ko'nikmalarining izohi,xususiyatlari, ulardan ko'zlangan maqsad va vazifalar tahlili.	5 minut
Ta'lim natijalari (TN)		
	Bilimlar jihatidan:	
TN1	Boshlang'ich ta'lim o'quv dasturlarining nazariy asoslari , boshlang'ich ta'lim darslik va o'quv qo'llanmalarining nazariy asoslarini, boshlang'ich ta'lim darsliklariga kiritilgan yangiliklar, Tabiiy fan darsliklariga, Tarbiya fani darsliklariga kiritilgan yangiliklardan habardor bo'lish, darslik va kitob bilan ishlash metodikasi tahlili.	Assisment, Savol-javob 10 minut
TN2	Boshlang'ich ta'limda Tabiiy fan va Tarbiya fanlarini o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy yondoshuvlarni o'rganish.	
TN3	Boshlang'ich ta'lim o'quv dasturlarining nazariy asoslari , boshlang'ich ta'lim darslik va o'quv qo'llanmalarining nazariy asoslarini, boshlang'ich ta'lim darsliklariga kiritilgan yangiliklar haqida umumiy tushuncha.	
	Ko'nikmalar jihatidan:	
TN4	Berilgan bilimlardan foydalanib, pedagogik vaziyat va hodisalarni kuzatib borish, ularni tahlil qila oladi;	3-ta guruhga bo'linadi vazifalar beriladi 15-minut
TN5	Kritik va kreativ fikrlash ko'nikmalarining izohi, ularning domenlari va xususiyatlari, ulardan ko'zlangan maqsad va vazifalar tahlili;	
TN6	Dars vaqtini oqilona rejalashtirish, darsning maqsad, shakl va usullarni aniqlaydi;	
TN7	Boshlang'ich ta'limda Tabiiy fan va Tarbiya fanlarini o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy yondoshuvlarni samarali qo'llay olish.	

Reja:

- 1. Boshlang'ich ta'lim o'quv dasturlarining nazariy asoslari**
- 2. Boshlang'ich ta'lim darslik va o'quv qo'llanmalarining nazariy asoslari.**
- 3. Boshlang'ich ta'lim Tabiiy fan darsliklariga kiritilgan yangiliklar**
- 4. Boshlang'ich ta'lim Tarbiya fani darsliklariga kiritilgan yangiliklar**
- 5. Darslik va kitob bilan ishlash metodikasi**

Tayanch so'zlar: O'quv dasturlari, haftalik yuklama, dastur, qo'llanma, kognitiv ko'nikma, multimediali ilovalar, o'quv-me'yoriy hujjatlar.

1. Boshlang'ich ta'lim o'quv dasturlarining nazariy asoslari

Mamlakatimiz Maktabgacha va maktab ta'limi tizimidagi katta yangilanishlardan biri darsliklar va o'quv metodik adabiyotlarni zamon talablariga mos shaklda ishlab chiqishdir. Bu yo'nalishda bugungacha ham o'ziga yarasha qoidalar, standartlar bo'lgan va ular o'z vaqtida o'zini oqlagan. Masalan, shu paytgacha umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standartlari bu borada asosiy yo'l ko'rsatkich vazifasini o'tagan. Lekin bugun ilm-fan, texnika, texnologiya shiddat bilan rivojlanyapti, odamlarning ehtiyojlari va imkoniyatlari kengayyapti, yangi fan tarmoqlari va innovatsion yondashuvlar o'rta chiqyapti.

Ta'limni isloh qilish bo'yicha keng amaliy harakatlar 2017-yildan boshlandi. Umumiy o'rta ta'limda eski davlat ta'lim standartlari (DTS) o'rnini bosadigan va ta'limga o'zgarishlar kiritiladigan Milliy o'quv dasturi ishlab chiqildi.

Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturi (MO'D) o'quv-me'yoriy hujjat bo'lib, u o'quv reja va fanlarning o'quv dasturlari, o'qitish metodologiyasi va baholashni ishlab chiqishga asos bo'ladi. U bo'yicha yaratilayotgan yangi darsliklar, o'qituvchilar uchun metodik qo'llanmalar, mashq daftarlari, o'quv-metodik materiallar ta'limni rivojlantirishga xizmat qiladi. U pedagogik amaliyotni va baholash yondashuvlarini qo'llab-quvvatlaydi va ushbu elementlarning barchasini birlashtirishga imkon beradigan dasturdir.

Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida 100 ta maqsad belgilab olingan. Undagi 5 ta maqsad va 18 ta vazifa bevosita umumiy o'rta ta'lim bilan bog'liq. Taraqqiyot strategiyasining 42-maqsadiga ko'ra, 2026-yilga qadar o'quv dasturlari va darsliklar ilg'or xorijiy tajriba asosida to'la qayta ko'rib chiqilib, amalda joriy etiladi.

Milliy o'quv dasturiga asosan 2026-yilga qadar 699 nomdagi, shu jumladan, 2022-yilda 296 nomdagi yangi darsliklar, mashq daftarlari, o'qituvchilar uchun metodik qo'llanmalar hamda mobil ilovalar yaratiladi. Milliy o'quv dasturi

bo'yicha yangi metodikalarga o'qituvchilarni o'qitish maqsadida Elektron malaka oshirish platformasi uchun 2026-yilga qadar jami 769 ta videodars yaratiladi. Umumta'lim maktablarida darslik va o'quv-metodik majmualarni tajriba-sinovdan hamda chet ellik mutaxassislar ishtirokida ekspertizadan o'tkazish tizimi yo'lga qo'yiladi. Milliy o'quv dasturini joriy qilish bo'yicha ishlarni Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi huzuridagi Respublika ta'lim markazi amalga oshiradi. Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining 2020-yil 31-martdagi "Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturini ishlab chiqish to'g'risida"gi buyrug'i asosida xalqaro talablarga javob beruvchi umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturini ishlab chiqish 2020 yildan boshlangan. Uning loyihasi yuqori salohiyatli milliy va xalqaro ekspertlar, UNICEF, USAID va boshqa xalqaro tashkilotlarning maslahatchilari ishtirokida tayyorlandi. Bunda Finlandiya, Singapur, Koreya Respublikasi, Angliya kabi ta'lim tizimi rivojlangan mamlakatlarning tajribalari o'rganildi.

2025 yilda barcha maktablar to'liq milliy o'quv dasturiga o'tadi

Maktablarda to'liq milliy o'quv dasturiga o'tish 2025 yilda yakunlanadi. Buning uchun metodik yondashuv o'zgarishi va yangicha darsliklar yoza oladigan mualliflar maktabi shakllanishi kerak bo'ladi. Bu haqda Respublika ta'lim markazi mutaxassislari ta'lim mazmunidagi o'zgarishlarga bag'ishlangan matbuot anjumanida ma'lum qildi.

Respublika ta'lim markazi ma'lumotlariga ko'ra, 22 fandan milliy o'quv dasturlari loyihalarini yaratishga 246 nafar ekspert, shu jumladan, maktab o'qituvchilari, metodistlar, oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari hamda UNICEF va USAID tashkilotlaridan xalqaro ekspertlar jalb qilindi.

2020 yilda yaratilishi boshlangan milliy o'quv dasturlarida XXI asr ehtiyojlaridan kelib chiqib, o'quvchilarda shakllanishi kerak bo'lgan ko'nikmalar belgilangan. Misol uchun, ona tili fani orqali og'zaki va yozma muloqot ko'nikmalari, turli matnlarni tushunish, matematika fani orqali matematik tafakkur, mantiqiy fikrlash va muammolarga yechim topish, tabiiy fanlar orqali tadqiqotchilik va atrof-muhitni asrash, tarix fani orqali davrlarni solishtirish va tarixiy voqealarning sabab va oqibatlarini tushunish, tasviriy san'at orqali ijodiy fikrlash, informatika fani orqali raqamli kontent yaratish ko'nikmalarini shakllantirish maqsad qilingan.

Har bir fanda o'quvchilarning kognitiv ko'nikmalari, tanqidiy va ijodiy fikrlashi, ko'p savodlilikni rivojlantirishga e'tibor berilgan. Milliy o'quv dasturining oldingi dasturlardan yana bir katta farqi — chiziqli yondashuvdan spiralsimon yondashuvga o'tilganligi. Bunda oldingi sinflarda o'tilgan mavzular keyingi sinflarda qaytariladi va chuqurlashtiriladi.

Milliy o'quv dasturi bo'yicha barcha fanlar kesimida haftalik yuklama 114 soatni tashkil etadi. O'quvchilarning haftalik yuklamasi kattaligi ham ularning sifatli ta'lim olishiga to'sqinlik qilayotgan omillardan biri va bosqichma-bosqich bu yuklamani kamaytirish choralari ko'riladi.

2.Boshlang'ich ta'lim darslik va o'quv qo'llanmalarining nazariy asoslari.

Darsliklar- maxsus ravishda o'quvchilar uchun yozilgan kitob darslik deb ataladi. Unda o'quv dasturining hamma materiali batafsil va izchillik bilan ochib beriladi. Boshqa kitoblarga qaraganda darslikka oshirilgan talablar qo'yiladi. Darslikdagi fikrlar lo'nda qilib ifodalanishi, material esa tushunish uchun oson shaklda bayon qilinishi kerak.

Darslik har doim yaxshi qog'ozda bosiladi, uning shrifti yetarlicha katta, bosmasi aniq bo'lishi lozim. Boshlang'ich sinflarga mo'ljallangan darsliklarda rangli illyutratsiyalardan foydalaniladi. Eslab qolishi talab etiladigan asosiy o'rinlar va qoidalar qalin shrift bilan ajratiladi yoki ramka ichiga olinadi. Har bir mavzu va bobning oxirida takrorlash uchun savollar beriladi. Darsliklar o'quv materialini tezroq, to'laroq va chuqurroq egallab olishga yordam beruvchi o'quv qo'llanmalari bilan to'ldiriladi. Yo'nalishi va hal qilinadigan vazifalariga ko'ra o'quv qo'llanmalarni quyidagilarga bo'lish mumkin:

- o'quv materialini chuqurlashtiruvchi va uning eslab qolishiga yordam beruvchi qo'llanmalar (xrestomatiyalar, mashqlar to'plami, ma'lum predmet bo'yicha o'qish kitobi, kontur kartalar);
- o'rganilgan masalalarni illyustratsiyalovchi va bu bilan ancha aniq tasavvur hosil qilishga yordam beruvchi qo'llanmalar: (mulyajlar, rasmlar, plakatlar, diagrammalar, atlaslar),
- ko'nikma va malakalarni hosil qilishga yordam beruvchi qo'llanmalar (bosma asosidagi daftarlar, topshiriqlar);
- ma'noni tushunishni yengillashtiruvchi qo'llanmalar (lug'atlar);
- ko'p maqsadda ishlatiluvchi qo'llanmalar: kinofilmlar, ensiklopediyalar va h.k.

Darsliklarning multimediali ilovalari—axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida o'quv faniga oid materiallarni davlat ta'lim standarti va o'quv dasturiga mos ravishda yoritiladigan, o'quv fanini samarali o'zlashtirishga o'quvchilarning mustaqil ta'lim olishiga ko'maklashuvchi hamda video, ovoz, animatsiya, jadval, matn va lug'atlarni o'z ichiga olgan, bilimlarni nazoratdan o'tkazish va mustahkamlashga yo'naltirilgan, o'quv fanining asosiy mazmunini boyitadigan qo'shimcha materialga ega bo'lgan yoki shu kabi manbalarga murojaatlarni o'z ichiga olgan interaktiv elektron axborot–ta'lim resursi.

Boshlang'ich ta'lim darsliklariga ishlangan multimedialar, fanlarni yaxshi o'zlashtirishga zamin bo'la oladi.

Multimedia ilovalarining turlari

Multimedia ilovalari quyidagilarga bo'linadi:

- prezentatsiyalar;
- animatsion roliklar;
- o'yinlar;
- videoilovalar;
- multimediali galereyalar;
- audioilovalar;
- web uchun ilovalar.

Multimedia ilovalari yaratish texnologiyasini o'rganishda ularning qanday yaratilishini ifodalovchi ssenariy ishlab chiqiladi. Bundan kelib chiqib, har bir multimedia ilovasi turli tarkibiy qismlar (turli mavzular)dan tashkil topadi, degan mantiqiy xulosaga kelishimiz mumkin. Multimedia ilovalari tarkibini quyidagi qismlarga bo'lish mumkin: yaratilayotgan multimedia ilovasi uchun mavzu tanlash, ish maydonini belgilash (masshtab va fon), kadrlar, qatlamlardan foydalanish, turli shakllar simvollarini yaratish, dasturlash tilida o'zgaruvchilar kiritish va skriptlar yozish, tovushli fayllar bilan ishlash, matn qo'shish, effektlar yaratish, rasmlardan foydalanish va import qilish, kutubxonadagi tayyor komponentlardan foydalanish, navigatsiyani yaratish, matn razmetkasi tillari va skriptlash tillaridan foydalanish.

O'z navbatida multimedia ilovalarini quyidagi turosti turlarga bo'lish mumkin.

Multimedia ilovalarining turosti turlari to'g'risidagi asosiy tushunchalar aqdimot:

- Chiziqli taqdimot – murakkab grafika, videoqo'yilma, ovoz jo'rligidagi va navigatsiya tizimiga ega bo'lmagan dinamik rolik.
- Interfaol taqdimot – iyerarxik tamoyillar bo'yicha to'zilmaga keltirilgan va maxsus foydalanuvchi interfeysi orqali boshqariladigan multimediali komponentlar to'plami.

nimatsiya:

- Kadrlar animatsiyasi – tasvirlar harakati taassurotini beradigan suratlarning kadrlar bo'yicha almashishi.
- Dasturiy animatsiya – dasturlangan amallar ketma-ketligi yordamida tasvirlar almashadigan animatsiya (ya'ni algoritm va o'zgaruvchilar yordamida). Asosiy ob'ektlarni chizish qo'lda amalga oshiriladi yoki biror bir kolleksiya yoxud galereyadan import qilib olinadi, shundan keyingina unda qaysidir dasturlash tili imkoniyatlari ishga solinadi.

O'yinlar:

- Ko'ngil ochuvchi o'yinlar – foydalanuvchiga bo'sh vaqtini o'tkazishga imkon

beradigan dasturlar.

- O'rgatuvchi o'yinlar – taqdim etilgan yengil o'yin shaklida foydalanuvchiga u yoki bu soha bo'yicha o'z malaka va ko'nikmalarini oshirishga yordam beradigan dasturlar.

O'qituvchi uchun metodik qo'llanma—darslikdagi har bir mavzuni samarali o'qitish metodikasi, qo'shimcha sinov topshiriqlari va o'qituvchining darsni qiziqarli tashkil etishiga oid boshqa metodik ko'rsatmalar berilgan, har bir darsning maqsadi, darsda foydalaniladigan vositalar va ulardan foydalanish usullari, darsning mazmuni, amaliy mashg'ulotlar, qo'shimcha topshiriqlar va boshqalar haqida metodik ko'rsatmalar aniq bayon qilingan kitob shaklidagi o'quv nashri.

O'quv–metodik majmualar davlat ta'lim standartlari, o'quv–reja va dasturlariga muvofiq, didaktik, metodik, pedagogik–psixologik, estetik va gigiyenik talablar asosida ishlab chiqilgan darslik, mashq daftari, o'qituvchi uchun metodik qo'llanma va darslikning multimediali ilovalarini o'z ichiga oladi.

O'quv–metodik majmualarni ishlab chiqish qonun hujjatlari hamda umumiy talablarga muvofiq amalga oshiriladi.

O'quv–metodik majmualarni ishlab chiqishning maqsadi umumiy o'rta ta'limi muassasalari uchun zamonaviy fan va texnika rivojini hisobga olgan holda kompetensiyaviy yondashuv talablari asosida o'quv materiallari mazmuni vasifatini takomillashtirish hamda ushbu sohadagi ilg'or xorijiy tajribani samarali tatbiq etishdan iborat.

O'quv–metodik majmualarni ishlab chiqishning **asosiy vazifalari** quyidagilardan iborat:

o'quv–metodik majmualarning yangi avlodini ishlab chiqish prinsiplari hamda ularning mazmuni va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilash;
o'quvchilarda milliy g'urur va iftixor, moddiy va ma'naviy merosga qadriyatli munosabatni tarkib toptirish;
davlat ta'lim standartlari talablari asosida o'quvchilar tomonidan bilim, ko'nikma va malaka hamda kompetensiyalarning to'liq o'zlashtirilishiga erishish;
o'quvchilarda mustaqil va erkin fikrlashni hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
yangi avlod o'quv–metodik majmualarini yaratish va amaliyotga joriy etish;
o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash va global tafakkur yuritish kompetentligini shakllantirish;
umumta'lim fanlarini o'qitishning prinsipial yangi metodologiyasi asosida ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish.

O'quv–metodik majmualarni ishlab chiqish quyidagi prinsiplar asosida amalga oshiriladi:

- o'quv-metodik majmualar ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplari asosida yaratilganligi;

- o'quvchilarning aqliy va jismoniy imkoniyatlari, yoshi, psixofiziologik xususiyatlari, bilim darajasi, qiziqishlari, layoqatlari hisobga olinganligi;

- o'quvchilarda vatanparvarlik va milliy g'urur hissini shakllantirishga qaratilganligi;

- umumiy o'rta ta'limining zarur hajmi berilganligi, o'quvchilarda mustaqil ijodiy fikrlash, tashkilotchilik qobiliyati va amaliy tajriba ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilganligi.

3. Boshlang'ich ta'lim “Tabiiy fan” darsliklariga kiritilgan yangiliklar

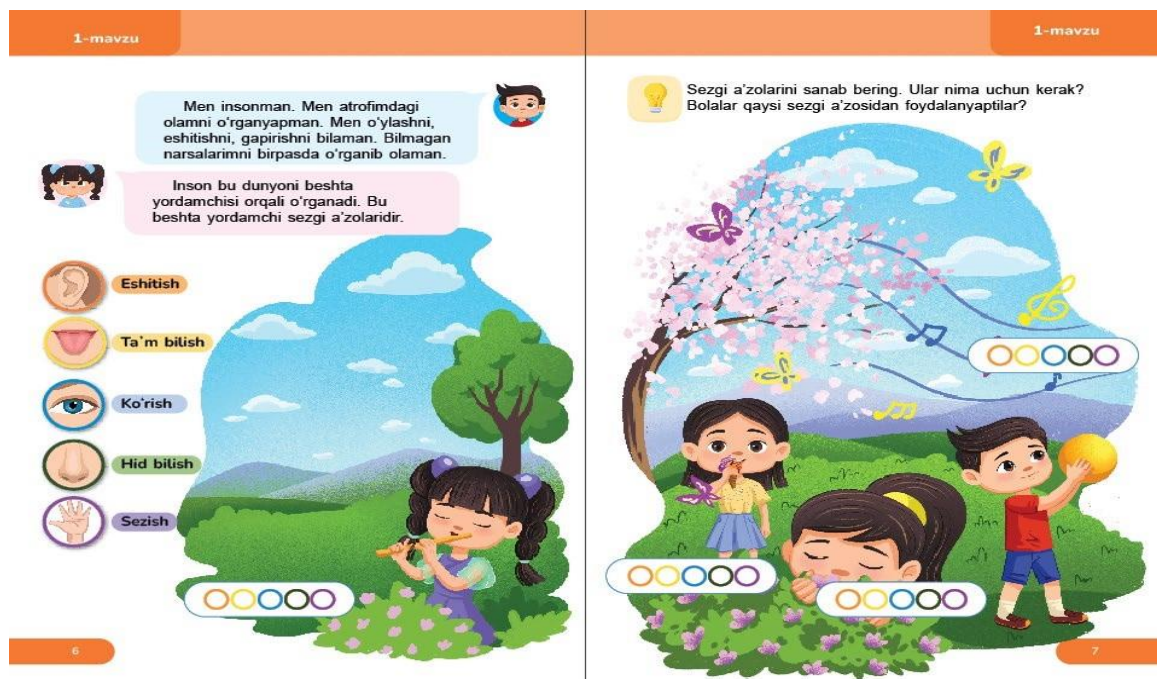
Fanlarni o'zaro bog'lab, olamda sodir bo'layotgan turli hodisa va jarayonlar haqidagi tushunchalarni kichik maktab yoshidan anglashda “**Tabiiy fanlar**” darsligi o'quvchilarga katta yordam beradi.

“Tabiiy fanlar” o'z ichiga biologiya, geografiya, fizika, kimyo o'quv predmetlarini qamrab oladi hamda ularning o'zaro aloqadorligini ta'minlaydi. Jonli va jonsiz tabiatda ro'y berayotgan hodisa va jarayonlarning mohiyati, sabablari va o'zaro bog'liqligi, tabiatning rivojlanish bosqichlari, jumladan, tirik organizmlarning

rivojlanish evolyusiyasi, zamonaviy texnika va texnologiyaning tabiiy-ilmiy asoslari, tabiat va jamiyatning o‘zaro aloqadorligi va ta’siri, tabiiy resurslardan tejamkorlik bilan foydalanishning ilmiy asoslari, sog‘lom turmush tarzining mohiyati va ahamiyati haqida nazariy hamda amaliy bilimlar tizimini tarkib toptirishda “Tabiiy fanlar” fanining o‘qitilishi muhim ahamiyat kasb etadi. O‘quvchi paydo bo‘lgan ichki motiv unda tabiiy fanlarni o‘zlashtirishga bo‘lgan qiziqishi orqali tabiiy va ijtimoiy muhit holatini tushunib borishi, atrof-muhit va insoniyat muammolarini anglashiga, ularning yechimini topishda qarorlarni qabul qila olishida muhim o‘rin egallaydi.

Milliy dastur bo‘yicha Tabiiy fanlar 1-4-sinflar kesimida quyidagicha yillik taqsimot belgilangan:

T/r	Sinf	Haftalik soati	Yillik soati
1	1-sinf	1 soat	33soat
2	2-sinf	2 soat	68 soat
3	3-sinf	2 soat	68 soat
4	4-sinf	2 soat	68 soat

Tabiiy fanlardagi har bir bob yuzasidan beriladigan amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarning olgan bilim, ko'nikma va malakalarini hayotga tadbiq etish bilan izohlanadi. Amaliy mashg'ulot va loyiha ishlari jarayonlarini zamonaviy o'qitish usulida tashkil etish yanada dars samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Har xil turdagi o'quv mashg'ulotlarining mantig'ini o'rganish shuni ta'kidlashga imkon beradiki, o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning barcha noan'anaviy shakllari (amaliy mashg'ulot, ekskursiya, tabiat qo'ynida sayohat, maktab yer uchastkalari, geografik maydonchalar) ularning ta'lim maqsadlariga qarab, u yoki bu turdagi mashg'ulotlarga tegishli bo'lishi mumkin. Shuning uchun, Tabiiy fanlarni o'qitish tizimida mashg'ulotlar turini ko'rsatib, uni o'tkazish shaklini aniqlab olish zarur. Har bir mavzu o'ziga xos mashg'ulotlarga ega bo'ladi, uni tanlab olish va qo'llay olish o'qituvchining pedagogik mahoratiga bog'liq.

Tabiiy fanlarda zamonaviy darslarning ahamiyati quyidagicha etib belgilanadi:

-elementar ekologik madaniyatni shakllantirishda turli multimedia vositalardan foydalanib, oson usulda o'quvchilar ongiga singdirish;

-mintaqaviy komponent orqali o'lkashunoslik aspekti bilan bir qatorda ilmiy xarakter va ekologizatsiya tamoyillarini amalga oshirishda AKTni qo'llash;

-dasrda o'quvchilarning mustaqil bilish faoliyatini tashkil etishdan iborat bo'lgan tabiiy fanlarda o'quvchilarni rivojlantirishni muammosini hal etishda tabiiy obyektlar modellashtirish;

-mashg'ulotning amaliy yo'naltirilganligi hisobiga tajriba, amaliy va laboratoriya ishlari, kuzatishlar, ekskursiya mashg'ulotlarini o'tkazish.

Guruhlar bo'lib ishlash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish

Quyidagi fikrlar to'g'rimi? Kichik guruhlarda muhokama qiling.

- 1 Insonlar sayyoramizni asrashga hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi.
- 2 Insonning tabiatga ta'siri yaxshi ham, yomon ham bo'lishi mumkin.
- 3 Salbiy ta'sir – o'rmonlarning kesib tashlanishi, havo va suvning ifloslanishi, jonli tabiatning nobud qilinishi.
- 4 Tabiat o'z resurslarini o'zi tiklab oladi.
- 5 Insonlar tabiatni muhofaza qilishga ko'proq e'tibor qaratishi kerak.
- 6 Tabiatni asrashning yagona usuli sanoatni rivojlantirishdir.

Tabiiy fanlarning o'ziga xos xususiyatlari esa quyidagilardan tashkil topgan:

-ta'limning ijodiy usullaridan foydalanish (qisman izlash, evristik, muammoli);

-tabiiy fanlarni zamonaviy o'qitish usullaridan foydalangan holda faollik asosida qurish; -o'quvchining shaxsiy funksiyalarini shakllantirish;

-ta'limning ilmiy xarakterga ega bo'lish va ko'kalamzorlashtirish tamoyillarini amalga oshirish;

-o'quvchilarda dunyoning barcha odamlar, barcha tirik mavjudotlar uchun o'ziga xos va umumiy uy-joy sifatidagi yagona rang-barang qiyofasini yaratish;

-vizualizatsiya asosida turli xil bilim manbalaridan foydalanish (diagramma, jadval, rasm, model va boshqalar)

-yaqqol rivojlantiruvchi xarakter, amaliy yo'nalish.

Zamonaviy darslar har bir o'quvchini faollikka jalb qilish imkoniyatini beradi. Hozirgi kunda zamonaviy darslarni o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kundan kun oshib bormoqda, buning asosiy sabablaridan biri, an'anaviy ta'limda o'quvchi faqat tayyor bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, zamonaviy dars tizimi esa ularning egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topishga, mustaqil o'rganib tahlil qilishga, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olish va tarbiyalanishi uchun sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchi funksiyasini bajaradi. Zamonaviy darslarda o'quvchi asosiy figuraga aylanadi.

4.Boshlang'ich ta'lim Tarbiya fani darsliklariga kiritilgan yangiliklar

Boshlang'ich ta'limda tarbiya fanining asosiy maqsadi, bugungi kun talabiga javob beradigan barkamol shaxsni shakllantirishga qaratilgan ekan, ayni paytda bu o'qituvchilarga katta mas'uliyatni yuklaydi. Shu jihatdan ham o'qituvchining pedagogik faoliyat yuritishi davr talabiga javob bermog'i lozim. Shu jihatdan ham yosh avlodni barkamol qilib voyaga yetkazish uchun Respublikamizda ijtimoiy – tashkiliy, tarbiyaviy ishlar amalga oshirilmoqda. Barkamol avlodni tarbiyalash, ma'naviy, ma'rifiy, tashkiliy uslubiy, ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari bilan murakkab tarbiyaviy ishlar tizimi kundan-kunga takomillashib bormoqda.

Milliy dastur bo'yicha **Tarbiya** fani 1-4-sinflar kesimida quyidagicha yillik taqsimot belgilangan

T/r	Sinf	Haftalik soati	Yillik soati
1	1-sinf	1 soat	33soat
2	2-sinf	1 soat	34 soat
3	3-sinf	1 soat	34 soat
4	4-sinf	1 soat	34 soat

Boshlang‘ich ta’limda tarbiya fanining asosiy vazifasi yosh avlodni ma’naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalashda xalqning boy milliy, ma’naviy-tarixiy merosimizga, umumbashariy qadriyatlarga, urf-odatlar va ananalarga tayanib, ongli shaxslarni intellektual salohiyatli qilib tarbiyalashdir.

Boshlang‘ich ta’limda tarbiya fanining vazifalari quyidagilardan iborat:

- ✓ o'quvchilar jamoasining tarbiyalanganlik darajasini o'rganib, unga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish mahoratiga ega bo'lish ;
- ✓ tarbiyaviy ish va tadbirlar uchun zarur bo'lgan metodlarni tanlab, ko'zlangan maqsadga erishish chora-tadbirlarini ko'ra bilish ;
- ✓ ilg'or tajribalarni tahlil qilish va uni o'z faoliyatida ijodiy foydalanish;
- ✓ tarbiyaviy ishlarning o'quvchilar ruhiyatiga qanchalik ijobiy ta'sir etganini kuzatib, uni yanada rivojlantirish va takomillashtirish ;
- ✓ tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'z bilimini doimiy rivojlantirib borishi lozim.

Vaziyatlar tahlil va emotsional intellektni rivojlantirish

Sarvar bilan Shuhrat avtobusga chiqdi. Qarashsa, avtobusda bo'sh joylar ko'p ekan. Ular yetti bekatdan keyin tushishlari kerak edi, shuning uchun o'rindiqlarga o'tirib olishdi. Yo'l-yo'lakay avtobus odamlar bilan to'ldi.
 – Ko'zingni yum. O'zimizni uxlaganga solib o'tiraylik, bo'lmasa, kattalarga joy berish kerak bo'ladi, – dedi Shuhrat.
 – Bo'pti, – dedi Sarvar.
 Ikkovi ko'zini chirt yumib ketaverdi. Bir mahal ko'zlarini ochib qarashsa, tushadigan bekatlaridan o'tib ketishgan ekan!

1. Nima uchun ular kerakli bekatdan o'tib ketdilar?
2. Ularning yolg'oni nimaga olib keldi?
3. Ularning o'rnida siz nima qilgan bo'lardingiz?

Rasmlarga qarang. Madinaning kayfiyati qanday ekan?

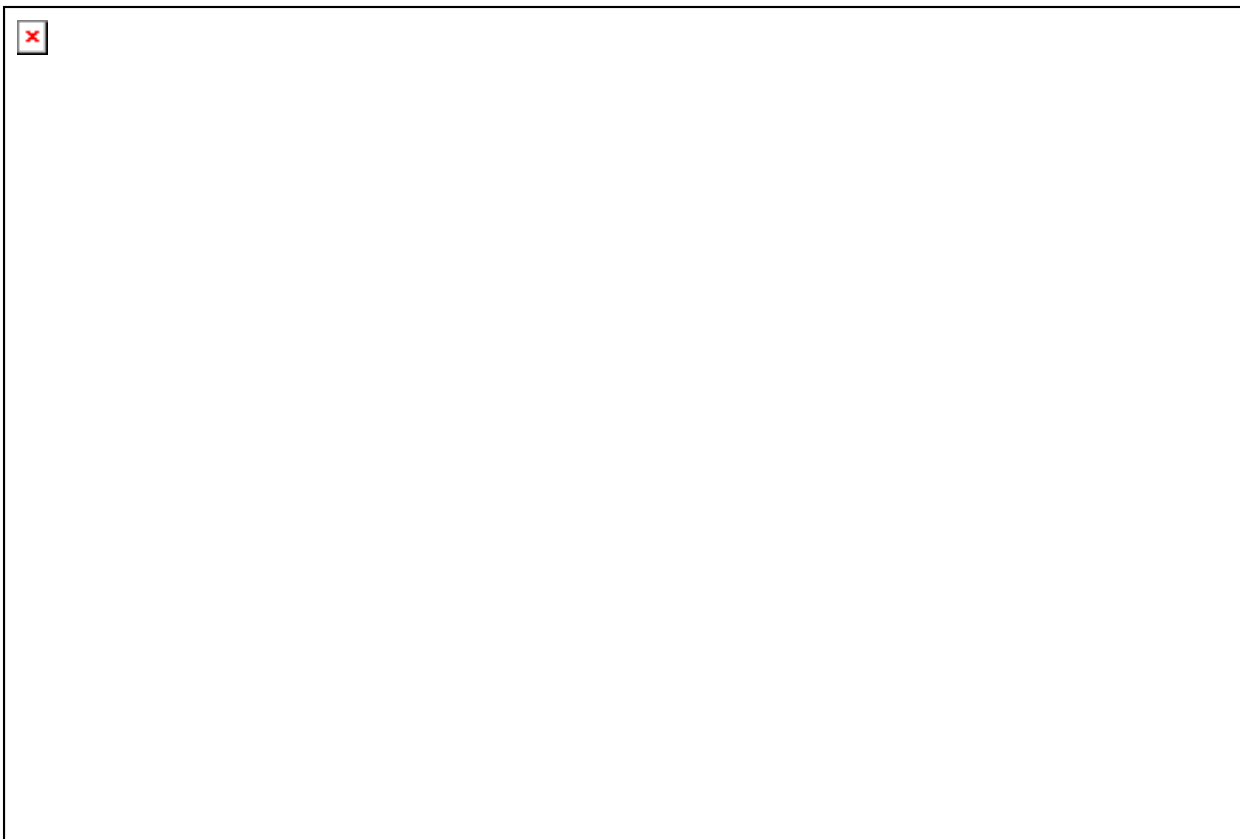
1

Siz hozir qanday kayfiyatdasiz?
O'rtog'ingiz-chi?

Tarbiya fani 1-sinfda 4 bo'limdan iborat bo'lib quyidagicha mavzular taqsimoti belgilangan:

T/r	Bo'lim nomi	soati
1	Mening Vatanim - O'zbekiston	9 soat
2	Men va do'stlarim	7 soat
3	Men va fazilatlarim	9 soat
4	Bizning madaniyatimiz	8 soat

5.Darslik va kitob bilan ishlash metodidikasi

Darslik va kitob bilan ishlash metodi. Bu metod ham maktabda muhim o'rin tutadi. Kitobsiz va undan foydalanish madaniyatiga ega bo'lmay turib, fan-texnika sirlarini egallab bo'lmaydi. O'quv amaliyoti bilan ishlash psixik jarayonni o'z ichiga oladi. O'qitish jarayonida o'qituvchining bayon qilayotgan bilimlarini o'quvchilar faqatgina eshitib qolmasdan, shu bilan birga uni kitob matnidan ko'rib, ongli idrok qilishi muhim rol tutadi. Darslik va kitob bilan ishlash metodi ikki shaklda olib boriladi:

Dars jarayonida darslik va o'quv adabiyoti bilan ishlash.

Sinf va maktabdan tashqari darslik va o'quv adabiyoti bilan mustaqil ishlash.

Namoyish qilish va illyustratsiya o'quvchilar tomonidan materiallarni aniq obrazlar orqali bevosita idrok etish jihatidan muhim ahamiyatga ega.

O'quvchilar o'rganayotgan buyum va hodisalarni konkret va aniq tasavvur etgan taqdirdagina ularning olgan bilimlari chuqur va puxta bo'ladi.

Namoyish qilish metodi. Bu metod ta'limda keng qo'llaniladi, undan darsda ko'pincha fizika, ximiya, biologiya fanlariga alohida tabiiy narsa va buyum ko'rsatiladi. Ta'lim jarayonida namoyish qilish metodidan foydalanish juda ko'p jihatdan namoyish qilish materiallarining xarakteriga, mazmuniga, shakli va hajmiga bog'liq. Ko'rsatma materiallari o'z mazmuni va xarakteriga ko'ra 2 turga bo'linadi:

Tabiiy ko'rsatma materiallar: o'simlik, hayvonlar, foydali qazilmalar, ularning kolleksiyalari va boshqalar.

Tasviriy ko'rsatma materiallar. Bu mazmuni va tizimi shakliga qarab 2 turga bo'linadi:

a) buyum, narsa, hodisa va voqealarning tasvirini ifodalovchi rasmlar – rasm, surat, fotosurot, diafilm, kinofilm va h.k.

b) buyum, narsa, hodisa va voqealarning biror shartli belgisi orqali simvolik yoki grafik materiallar – geografiya va tarix kartalari va chizmalar, jadvallar va boshqalar. Tasviriy ko'rsatma materiallarini har ikki shakli illyustratsiya materiallari deb yuritiladi.

4.O'quvchilar tomonidan o'rganilayotgan buyum va hodisalarni jonli kuzatib, idrok etish yo'li bilan ilm asoslarini egallashga ekskursiya metodi deyiladi. Ekskursiya to'rt yo'nalishda bo'lmog'i lozim:

tabiatni kuzatish va o'rganish maqsadida;

sanoat va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga doir;

ijtimoiy va maishiy mazmundagi;

san'at va adabiyot materiallari bilan tanishishga oid ekskursiyalar.

Ekskursiya quyidagi tartibda olib boriladi:

ekskursiya haqida ekskursovodning muqaddima suhbat;

marshrut bo'yicha ob'yektni kuzatish;

ekskursiya davomida yoki oxirida zarur materiallarni to'plash.

og'zaki, yozma mashq va grafik ishlari metodi.

amaliy, laboratoriya mashg'uloti metodi.

tajriba yer uchastkasida mashg'ulot.

muammoli o'qitish metodi.

Bu metodlar muhim ahamiyatga ega bo'lib, hamma sinflarda, o'quv fanlari bo'yicha keng qo'llaniladi.

5.Mashq metodi o'quvchilar o'zlashtirgan bilim va hosil qilingan ko'nikmalarni mustahkamlash va ularni hayotda qo'llay olish qobiliyatini o'rgatish maqsadida tashkil etiladi. O'quvchilarning mustaqil ishlari xususiyatlari va mazmuniga qarab og'zaki, yozma, grafik va amaliy turlarda olib boriladi:

og'zaki mashq;

yozma mashq;

grafik ishlar (metod);

amaliy ishlar.

Yozma ishlar: ona tili va adabiyot, matematika, shuningdek, tarix va geografiya fanlarini o'qitishda qo'llaniladi. O'quvchilarning yozma mashqlari, asosan, ko'chirib olish, bayon, yozma ish qog'ozlari, matematikadan misol va masalalar yechish kabilardan iborat.

Grafik ishlar: yozma ishlar jumlasiga kirib, o'quvchilarning o'zlashtirgan yoki o'zlashtirmagan, bilimlarini ongli va mustahkam esda saqlab qolishlariga hamda shu sohada ko'nikma, malakalar hosil qilishlariga yordam beradi. O'quvchilarning grafik ishlari quyidagilarni o'z ichiga oladi: rasm chizish, geografiya va tarix fanlaridan unchalik murakkab bo'lmagan kartalar chizish, chizma va sxemalar chizish, jadval, diagramma va grafiklar, plakat, albom, stendlar tayyorlash va b. Grafik ishlarni o'quvchilar bajarganda, o'qituvchilar kamchiliklarni o'z vaqtida ko'rsatishlari kerak.

6.Laboratoriya mashg'ulotlari metodi. Laboratoriya ishlari deb o'quvchilar tomonidan maktab sharoitida narsa va hodisalarni maxsus jihozlar vositasida

(mikroskop, o'lchov asboblari, tajriba jihozlari va b.) bevosita o'rganishga aytiladi. Bu metod asosan tabiiy fanlarini o'qitishda qo'llaniladi. Laboratoriya mashg'ulotlari maxsus jihozlangan laboratoriya, kabinet hamda tegishli apparat, mikroskop, lupa, kolba, o'lchov asboblari yordamida oddiy sinf xonalarida, maktablarning yer uchastkalarida olib boriladi. Laboratoriya mashg'ulotlari o'qituvchi tomonidan ilgari bayon qilingan materiallarni aniqlash, isbot qilish va mustahkamlash maqsadida olib boriladi. Yangi bilimlarni berishda ham ishlatish mumkin. Laboratoriya darsi mashg'ulotlari ko'pincha 3 turda bo'ladi:

Kuzatish, tajriba yoki eksperiment o'tkazish; tegishli asbob-uskunalar yordamida, vositada ma'lum ob'ektni o'lchab ko'rishda ishlatiladi.

Laboratoriya mashg'ulotlari xarakteriga qarab turli tipda tashkil qilinadi:

1. Sinf o'quvchilari bilan jamoaviy ravishda olib boriladigan mashg'ulotlar.
2. Sinf o'quvchisining alohida-alohida olib boriladigan tajriba mashg'ulotlari.

7. Amaliy ishlar metodi – umumiy o'rta ta'lim maktablarini amaliy fanlarini o'rgatish maqsadida amaliy ishlar olib boriladi. Amaliy fanlar o'quvchilardan bevosita ishlab chiqarishning dastlabki mehnat ko'nikmalari va kompetensiyalarini hosil qiladi. Amaliy mashg'ulotlarni olib borishda shu mashg'ulotlarning xarakteriga qarab xilma-xil metod va usullar qo'llaniladi. Amaliy ishlar oxirida o'qituvchi o'quvchilar ishini tekshiradi, baholaydi, mashg'ulotga yakun yasaydi.

Dars turlari. Dars – o'quv ishlarining asosiy tashkiliy shakli. Dars – o'qituvchining rahbarligida muayyan vaqtda sinf o'quvchilari bilan olib boriladigan mashg'ulot.

Sinf – yoshi va bilim jihatdan bir xil bo'lgan, ma'lum miqdordagi o'quvchilar guruhi. Hozir maktablarimizda sinf-dars tizimi asosan quyidagi shakllarda olib boriladi:

1. Yoshi va saviyasi bir xil bo'lgan bolalarning doimiy guruhi bilan;
2. Dars mashg'uloti 45 daqiqaga mo'ljallangan bo'lib, qat'iy jadval asosida o'tadi;
3. Dars o'qituvchi va o'quvchilar hamkorligida, bevosita o'qituvchining rahbarligida o'tadi;
4. O'tiladigan mavzuning mazmuniga qarab turli metodlar qo'llaniladi. Darsda bir narsa haqida tugal bilim berilishi va navbatdagi bilimlarni o'zlashtirishga zamin yaratishi kerak.

Shu bilan birga o'qituvchi amaliy materiallarni yaxshi bilishi, o'z fanini erkin olib borishga erishishi lozim. Darsga tayyorgarlik asosini bo'lajak mashg'ulotning algoritmlari, samaradorligi bog'liq bo'lgan omillar va holatlarni hisobga olishni ta'minlovchi qadamlarni ketma-ket tartib bilan bajarish tashkil etadi.

Nazorat savollari:

1. Boshlang'ich ta'lim o'quv dasturlarining nazariy asoslari
2. Boshlang'ich ta'lim darslik va o'quv qo'llanmalarining nazariy asoslari.
3. Tabiiy fan darsliklariga kiritilgan yangiliklar nimalardan iborat?
4. Tarbiya darsligining avvalgi darsliklardan farqi ayting.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

I. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev rahbarligidagi 2023-yil 23-avgust kuni kengaytirilgan videoselektor yig'ilishining 28-sonli yig'ilish bayoni.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – O'zbekiston Respublikasi qonun
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani rivojlantirishni yangi bosqichga ko'tarish to'g'risida»gi PQ–3160-son Qarori. – Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 29.09.2017 y. 06/17/5194/0032-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi PF-5712-son Farmoni. 2019-yil 29-aprel.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «2022-2026 yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida»gi PF-134-son Farmoni. 2022-yil 11-may.
5. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining “Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun 2023-2024-o'quv yiliga mo'ljallangan tayanch o'quv rejani tasdiqlash to'g'risida”gi 125-sonli buyrug'i. 2023-yil 15-may.

III. Maxsus adabiyotlar

1. Qosimova K., Matjonov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. – T.: Noshir, 2009. – 163 b.
2. Jumayev M.E Matematika o'qitish metodikasi. (OO'YU uchun darslik). – T.: “Turon iqbol” 2020. 426 b.
2. Boshlang'ich matematik tushunchalarni rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. Ilm Ziyo. 20
1. Tolipova J.O. Pedagogik texnologiyalar-do'stona muhit yaratish omili. -T.: YuNISEF, 2005 y.

3. “Boshlang‘ich sinflarda o‘qitishning zamonaviy metodikasi” dasturi doirasida trening ishtirokchisi qo‘llanmasi. Toshkent – 2023
4. M.E.Toirova. O‘qish savodxonligi. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
5. Sh.Tahmetova, N.R.Normatova. Ozbek tili. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
6. I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
7. I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 2-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
8. I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
9. I.V.Repyova. Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
10. Y.V.Malikova. Tabiiy fanlar. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
11. R.R.Ismailova. Tasviriy san’at. Umumiy orta ta’lim maktabining maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023

IV. Elektron ta’lim resurslari

1. www.uzedu.uz – Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligining rasmiy veb sayti
2. www.yaklass.ru – Maktab o‘quvchilari uchun ta’limiy internet resursi.
3. www.google.com – ommabop axborot-qidiruv tizimi

MUSTAQIL TA'LIM

MAVZULARI

Mustaqil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Ishtirokchilar mustaqil ishni muayyan modulni xususiyatlarini hisobga olgan xolda quyidagi shakllardan foydalanib tayyorlashi tavsiya etiladi:

- me'yoriy hujjatlardan, o'quv va ilmiy adabiyotlardan foydalanish asosida modul mavzularini o'rganish;

- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;

- avtomatlashtirilgan o'rgatuvchi va nazorat qiluvchi dasturlar bilan ishlash;

- maxsus adabiyotlar bo'yicha modul bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;

- fanga oid elektron rusurslardan foydalanish;

- ishtirokchining kasbiy faoliyati bilan bog'liq bo'lgan modul bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish.

Modulga oid o'rganilgan materiallar asosida mustaqil ish bajariladi.

MUSTAQIL TA'LIM

1. Umumta'lim maktablarida boshlang'ich ta'limning vazifasi va dastur asosida fan yo'nalishlari.

2. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining pedagogik qobiliyat va pedagogik mahoratini oshirish imkoniyatlari.

3. Boshlang'ich ta'limning o'quv-metodik va didaktik ta'minoti.

4. Boshlang'ich ta'lim fanlarining DTS va o'quv dasturlari, mazmuni, tuzilishi va qiyosiy tahlili.

5. Boshlang'ich ta'lim mashg'ulotlarida xavfsizlikka rioya qilish qoidalari (texnika xavfsizligi, yong'in xavfsizligi va x.q.).

6. Maktabda o'tkaziladigan darslarni kuzatish, tahlil qilish va o'zaro tajriba almashish usullari.

7. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining kasbiy mahoratini oshirishga qo'yiladigan davlat va kasbiy talablar.

8. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi.

9. Boshlang'ich ta'lim matematika fanini o'qitishda o'quvchilarda fanga oid kompetentsiyalarini shakllantirish.

10. Boshlang'ich ta'lim fan yo'nalishlarini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish usullari.

11. Boshlang'ich ta'limda dars jarayonlarida interfaol usullardan foydalanish samaradorligi va qo'llanilishi.

12. Boshlang'ich ta'limda dars jarayonida zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash.

13. Boshlang'ich ta'lim dars mashg'ulotlarida pedagogik texnologiyalardan foydalanish bo'yicha seminar-trening tashkil qilish usullari.

14. Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda o'qitishning interfaol usullari.

15. Boshlang'ich ta'limda fanlararo bog'lanish.

16. Ilg'or pedagogik texnologiyalar va ularni amalda qo'llash.

17. Dars jarayonida multimedia va elektron darsliklardan foydalanish asoslari.

G L O S S A R I Y

GLOSSARIY

milliy model	O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini yangilangan sog'lom pedagogik tafakkur asosida tubdan isloh qilish, ta'lim-tarbiya muassasalarida tayyorlanadigan kadrlarni intellektual, ma'naviy va ahloqiy saviyasiga ko'ra rivojlangan mamlakatlardagi darajaga yetkazish bo'yicha belgilangan nazariy metodologik, amaliy-pedagogik yondoshuvlar majmui. Ta'limning milliy modelida ma'naviy intellektual jihatdan barkamol shaxsning o'z ijodiy qobiliyatini to'la namoyon etishini ta'minlash ko'zda tutiladi.
Baholash tizimi	– standart bo'yicha egallashi lozim bo'lgan nazariy bilim, hayotiy ko'nikma va amaliy kompetentsiyalarning o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishini aniqlaydigan mezon.
Baho	–ta'lim oluvchilar bilim, ko'nikma va malakalarining miqdoriy baholashda ball " $0 \div 100$ " yoki raqamlar " $5 \div 1$ " vositasida shartli ifodalanishi.
Bilim	–haqiqiy borliq umumiy aksini topadi. O'quvchilar hodisa, voqea, qonuniyatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni o'rganadilar va u ularning yutug'i bo'ladi.
Yordamchi ta'lim vositalari (YoTV)	– grafiklar, chizmalar, namunalar va h.k. boshq.
Zamonaviy axborot texnologiyalari –	Zamonaviy axborot texnologiyalari – zamonaviy kompyuterlar va telekommunikatsion vositalaridan foydalanadigan, foydalanuvchi ishlashi uchun "do'stona" interfeysga ega bulgan axborot texnologiya demakdir.

Pedagogika	Ta'lim-tarbiya haqidagi fan
Interfaol usul	– ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi o'rtasidagi faol hamkorlik muloqoti.
Kasbiy kompetentlik –	– mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olinishi.
4K modeli	Kollaboratsiya, kommunikatsiya, kreativlik, kritika
Kollaboratsiya	Jamoaviy ishlash ko'nikmasi
Kommunikatsiya	Muloqot qilish ko'nikmasi
Kreativlik	(ijodkorlik) ko'nikmasi
Kritika	-tanqidiy fikrlash
Faoliyat	muayyan maqsadga yo'naltirilgan ish, harakat, mashg'ulot.
Metod	(yunoncha metodos – bilish yoki tadqiqot yo'li, nazariya, ta'limot) – ta'lim jarayonida taqdim etilgan amaliy va nazariy bilimlarni egallash, o'zlashtirish, o'rgatish, o'rganish, bilish uchun xizmat qiladigan yo'l-yo'riqlar, usullar majmui.
Individ	1) alohida, mustaqil holda mavjud bo'lgan organizm. 2) alohida inson, shaxs.
individuallik	1) muayyan hodisa va narsa, shaxs va jonivorning o'zigagina xos, betakror, xususiy belgilari; 2) inson ruhiyatining o'ziga xosligi, betakrorligi.
Shaxs	alohida individ, mohiyatan yaxlit ijtimoiy-axloqiy birlik
rivojlanishi	individning tug'ilganidan boshlab hayotining so'ngigacha davom etadigan shakllanish jarayoni.
Innovatsion kompetentlik	– pedagogik jarayonni takomillashtirish, ta'lim sifatini yaxshilash, tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga doir yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etish.

Faoliyat	muayyan maqsadga yo'naltirilgan ish, harakat, mashg'ulot.
Innovatsiya	– yangidan kiritilgan tushunchalar, tartib qoidalar, texnologiyalar va yangiliklar.
Motivatsiya	inson faoliyatini boshqarishda uning axloqiy mayllaridan foydalanish.
Dars	1)uzluksiz ta'lim muassasalarida amalga oshiriladigan ta'limning asosiy shakli
o'quv faoliyat	o'quvchilarning atrof olamni bilish, bilim va tushunchalarni o'zlashtirishga yo'naltirilgan o'quv harakati
Jarayon	muayyan natijaga erishish uchun amalga oshiriladigan o'quv harakatlar majmui.
Natija	empirik ma'lumotlarni yig'ish va umumlashtirishga asoslangan tadqiqot usuli
Matematik qobiliyat	– fikrlashning matematik metodlarini egallash qobiliyati. Matematikaga bo'lgan qiziqish, mantiqiy fikrlash, analiz qilish va umumlashtirish qobiliyati, matematik bilimlarni muvaffaqiyatli egallash va shu kabilar.
Muammoli vaziyat	– mazkur holda vaziyat sub'ektining hozirgi vaqtda yoki kelgusidagi maqsadlarga erishishiga xavf soladigan vaziyat tushuniladi.
Muloqot madaniyati	1) muloqot jarayonini axloqiy me'yorlar, ijtimoiy talablarga muvofiq tashkil etish asosida suhbatdoshni tushuna olish ehtiyoji va qobiliyatiga egalik; 2) pedagogik madaniyatning tarkibiy elementlaridan biri.
Pedagogik majburiyat	– jamiyat tomonidan o'qituvchi shaxsiga, u tomonidan bir qator pedagogik majburiyatlarning bajarilishiga nisbatan qo'yiladigan talab va axloqiy yo'l-yo'riq, ko'rsatmalar majmuasi.
Pedagogik tajriba	– kasbiy faoliyatni tashkil etish jarayonida pedagog tomonidan o'zlashtirilgan orttirilgan bilim, ko'nikma va malakalar majmui.

Tajriba	– ob’yektlar va hodisalarni o’rganishning shunday usuliga aytiladiki, bunda biz ularning tabiiy holatiga va rivojiga aralashamiz, ular uchun sun’iy sharoitlar yaratamiz, qismlarga ajratib boshqa ob’yektlar va hodislar bilan bog’lanishlar hosil qilib tadqiq etamiz. boshqaruv organlari va ular qoshidagi muassasa hamda tashkilotlarni qamrab oluvchi tizim
Tahlil	- muayyan ob’jekt, voqea-hodisani har tomonlama tahlil qilish, chuqur tekshirish, o’rganish.
Ta’lim vositasi	-muayyan o’qitish metodi yoki usullaridan muvaffaqiyatli foydalanish uchun zarur bo’lgan yordamchi o’quv materiallari.
Ta’lim tizimi	– turli daraja va yo’nalishdagi o’zaro aloqador uzluksiz ta’lim dasturlari va davlat ta’lim standartlari, tashkiliy huquqiy turlaridan qat’iy nazar ta’lim muassasalarining barcha tarmoqlari
tushuncha	narsa va hodisalarning muhim xususiyatlari, aloqalari mazmun-mohiyati va munosabatlarini aks ettiruvchi tafakkur shakli.
ta’lim funksiyasi	ta’limning ijtimoiy o’zgarishlar jarayoniga ta’sir ko’rsatishi, jamiyatda madaniyatning translyatsiya qilinishi va keng tarqalishi, ko’rsatma, qadriyatlariga asoslangan yo’nalish, hayotiy ideallarning shakllanishini belgilab beruvchi majmua.
Ta’lim turlari	ta’lim turlari va bosqichlarini mujassamlashtirgan tushuncha
tarbiya tamoyillari	jamiyatning alohida shaxsga nisbatan ehtiyojlarining aks ettirilishi, uning mohiyati ideal talablarining nazariy umumlashmasi
tarbiya qonuniyatlari	shaxsni shakllantirish uchun tarbiyalanuvchida ehtiyoj hissini uyg’otish, o’zini tutish ko’nikmalarini hosil qilish uchun qo’llaniladigan usullar majmuasi
Tarbiya	1) shaxsda muayyan jismoniy, ruhiy, axloqiy, ma’naviy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan amaliy pedagogik jarayon; 2) yosh avlodni mujassam rivojlantirishga yo’naltirilgan umuminsoniy hamda milliy ijtimoiy tajribani o’quvchi va talabalarga uzluksiz taqdim etish jarayoni

ijtimoiy tarbiya	ta'lim oluvchilardan ijtimoiy ahamiyatga molik fazilatlar va tajribalarni shakllantirish jarayoni
Shaxs	alohida individ, mohiyatan yaxlit ijtimoiy-axloqiy birlik.
jamo	1)yagona jamiyat va kishilar uchun foydali maqsad, faoliyatga ko'ra birlashgan, jamiyat va kishilar manfaatini ko'zlaydigan kishilarning tashkiliy guruhi; 2) kishilarning qadimiy uyushuv shakli
tarbiya metodlari	shaxsni shakllantirish uchun tarbiyalanuvchida ehtiyoj hissini uyg'otish, o'zini tutish ko'nikmalarini hosil qilish uchun qo'llaniladigan usullar majmuasi
ekologik tarbiya	o'quvchi va talabalarga atrof muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish me'yorlari va odobi, ilmiy, diniy, axloqiy qarashlar majmuasini singdirish jarayoni
ma'naviyat	inson ruhiy va aqliy olamini ifodalovchi tushuncha
ekologik tarbiya	o'quvchi va talabalarga atrof muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish me'yorlari va odobi, ilmiy, diniy, axloqiy qarashlar majmuasini singdirish jarayoni
ekologik madaniyat	o'quvchi va talabalarga atrof muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish me'yorlari va odobi, ilmiy, diniy, axloqiy qarashlar majmuasi
Vatanparvarlik	(lotincha «patriotes» – vatandosh, «patris» – vatan, yurt) - shaxsning o'zi mansub bo'lgan millat, tug'ilib o'sgan vatani tarixidan g'ururlanishi, buguni to'g'risida qayg'urishi hamda uning porloq istiqboliga bo'lgan ishonchini ifoda etuvchi yuksak insoniy fazilat

Davlat ramzlari	muayyan millat, elatning etnopsixologik xususiyatlari, qarashlari, orzu-umidlari, intilishlari va maqsadi, hududiy, ijtimoiy-g'oyaviy birlik mohiyatini anglatishga xizmat qiluvchi tasviriy belgilar majmui.
Fuqaro	fuqaroligi huquqiy jihatdan e'tirof etilgan hamda muayyan jamiyat (davlat) a'zosi bo'lgan shaxs

Fuqarolik	huquqiy va axloqiy me'yorlarga ongli rioya etish, ma'lum huquqlardan foydalanish hamda burchlarni bajarishga mas'ullik bilan yondoshuv, mehnat jarayoni va jamoadagi faollik, ma'naviy yetuklik asosida muayyan davlatga mansublik
Fuqarolik tarbiyasi	fuqarolik tushunchasining mohiyatini anglatish orqali o'quvchilarda yuksak darajadagi fuqarolik madaniyatini shakllantirish, ularni xalq, Vatan, jamiyat uchun fidoiy fuqarolar etib tarbiyalashdan iborat.
Huquqiy ong	muayyan jamiyatning moddiy hayot tarzi bilan belgilanadigan tasavvur, idrok, tafakkur va e'tiqodlar tizimi bo'lib, ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida murakkab tuzilishga ega
O'zini o'zi baholash (O'O'B)	– shaxsning o'z-o'zini tahlil qilishi orqali o'ziga baho berishi.
O'z-o'zini rivojlantirish	– shaxs yoki mutaxassis tomonidan o'zini ijtimoiy hamda kasbiy jihatdan rivojlantirish, kamolotga erishish yo'lida maqsadli, izchil, tizimli harakatlarning tashkil etishi.
O'z-o'zini rivojlantirish	– shaxsning o'zida kasbiy tajriba, malaka va mahoratni takomillashtirish yo'lida aniq maqsad va puxta o'ylangan vazifalar asosida mustaqil ravishda amaliy harakatlarni tashkil etishi.
Hamkorlikda o'qitish	– mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilar bilan axborot, shaxsiy va kasbiy tajribalarni almashish asosidagi guruhviy o'qitish shakli.
Ekstremal kompetentlik	– favqulotda vaziyatlar (tabiiy ofatlar, texnologik jarayon ishdan chiqqan)da, pedagogik nizolar yuzaga kelganda oqilona qaror qabul qilish, to'g'ri harakatlanish malakasiga egalik.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Huquqiy-me'yoriy hujjatlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" PF-5712-son Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "2022-2026-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida" PF-134-son Farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi "Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda uning tizimidagi tashkilotlar faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-79 son Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi "Maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-231-son qarori.
4. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.—O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 14-son. 2023-y. 30-aprel.
5. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent. 2020, 23-sentabr. O'RQ-637-son.
6. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. 2022-yil, 28 oktabr.
7. O'zbekiston Respublikasining "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. 2008-yil 7-yanvar. O'RQ-139-son
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani rivojlantirishni yangi bosqichga ko'tarish to'g'risida»gi PQ–3160-son Qarori. – Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 29.09.2017 y. 06/17/5194/0032-son.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risidagi»gi PQ–3907-son Qarori. – Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 14.08.2018 y., 07/18/3907/1706-son.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni. 2019-yil 29-aprel.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi PF–60-sonli Farmoni. 2022-yil 28-yanvar.

12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «2022-2026 yillarda xalq ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida»gi PF-134-son Farmoni. 2022-yil 11-may.

13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Xalq ta’limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo‘llab quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4963-son Qarori. 2021-yil 25-yanvar.

14. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘quv asbob-uskunalari va anjomlarining xavfsizligi to‘g‘risidagi umumiy texnik reglamentni tasdiqlash haqida” gi 345-son qarori. 2017-yil 2-iyun.

15. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Xalq ta’limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 25-son qarori. 2022-yil 17-yanvar.

16. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirining “Umumiy o‘rta ta’lim maktablari uchun 2023-2024-o‘quv yiliga mo‘ljallangan tayanch o‘quv rejani tasdiqlash to‘g‘risida”gi 125-sonli buyrug‘i. 2023-yil 15-may.

17. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirining “Maktab o‘qituvchilarining malaka oshirishga bo‘lgan ehtiyojlarini diagnostikadan o‘tkazishni tashkil qilish to‘g‘risida”gi 540-sonli buyrug‘i. 2023-yil 14-noyabr.

III. Maxsus adabiyotlar

1. Qosimova K., Matjonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. – T.: Noshir, 2009. – 163 b.

2. G‘ulomova X., Yo‘ldosheva Sh., Mamatova G., Boqiyeva H. Husnixat va uni o‘qitish metodikasi. – T.: TDPU, 2013. – 70 b.

3. Jumayev M.E Matematika o‘qitish metodikasi. (OO‘YU uchun darslik). – T.: “Turon iqbol” 2020. 426 b.

4. Boshlang‘ich matematik tushunchalarni rivojlantirish nazariyasi va metodikasi. Ilm Ziyos. 2018.

5. Boltayev Mardonqul, Lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosi va imlosi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent. O‘qituvchi. 2003M.E.Jumayev, Z.G‘.Tadjiyeva. *Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi*. Toshkent. “Fan va texnologiya”.

6. X.Y.Najmiddinova. *Matematik tasavvurlarni shakllantirish*. Oliy ta’lim muassasalari talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. Yoshlar nashriyot uyi. -T., 2020. - 164 b.

7. Boymurodova, X.Sattorova, Sh.Muslimova, F.Karimova. 4-sinf o‘qituvchilari uchun ilg‘or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini amaliyotga joriy etish bo‘yicha metodik qo‘llanma/– T.: “Sharq”, 2017/ – 240-b.

8. Dilafruz Xidoyatova, Iroda Bakirova, Fayoz Raxmatova, Namoz Rasulov, Nurjahon Abdullayeva. *O‘zbek tili 3 Metodik qo‘llanma* [Matn]: o‘qituvchilar uchun metodik qo‘llanma /– Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2022. – 128 b.

9. Q. Miraxmedov, B. Yunusova, *Tasviriy san'at 1 Metodik qo'llanma* [Matn]: o'qituvchilari uchun metodik qo'llanma / K.N. Miraxmedov, B.M. Yunusova. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. – 112 b.
10. Ina V.S.Mullis va Michael O. Martin, muharrirlar PIRLS 2021 tadqiqoti qamrov doirasi. Toshkent-2021.
11. PISA tadqiqotida kreativ fikrlashni baholash doirasi (PISA 2021 Creative Thinking Framework (Third Draft))/ Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti/ Umumiy tahrir – U.Sharifxodjayev, D.Norboyeva / Tarjima – M. Maxsudov/ Xalq ta'limi vazirligi – Toshkent, 2020-yil.
12. Yo'ldosh Abdullayev, Sharofat Yo'ldosheva, *Yangi alifbo va imlo o'quv qo'llanma. Toshkent — „O'qituvchi“ — 2000*
13. Xalqaro tadqiqotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash (Boshlang'ich sinf o'qituvchilari, metodistlar va soha mutaxassislari uchun metodik qo'llanma). Ta'lim inspeksiyasi huzuridagi Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi. Toshkent, 2019-yil, 92 bet.
14. PISA 2012 Assessment and Analytical Framework (mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy).
15. Begimkulov U. Pedagogik Ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti. P.f.d. disser. –T., 2007.
16. Ismailov A., Axmedov X., Karimberdiev Q. “PISA 2018 xalqaro dasturning o'qish savodxonligi qamrov doirasi”. “Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish milliy markazi matbaa bo'limi”, Qo'llanma, Toshkent, 2021 yil. 90 b.
17. Ismailov A., Axmedov X. Boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishda xalqaro PIRLS dasturining ahamiyati. “PIRLS xalqaro baholash dasturi: nazariya va tatbiq etish istiqbollari” mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy masofaviy konferensiya materiallari, Toshkent, 2020 yil 13 mart, 131-137 b.
18. Ismailov A., Daminov H., Karimov N., Ahmedov X., Tog'aeva G. Qosimova Z. O'quvchilarni xalqaro tadqiqotlarga tayyorlashga mo'ljallangan Axborotnoma 1-son. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'qituvchilari, soha mutaxassislari, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun mo'ljallangan test topshiriqlari to'plami. “O'qituvchi” Nashriyot-matbaa ijodiy uyi, Toshkent, 2020 yil, 14,85 bosma taboq.
19. Ismailov A., Tog'aeva G.O., Akbarova S., Asqarova D. Xalqaro tadqiqotlarda o'quvchilarning tabiiy fanlar bo'yicha savodxonligini baholash. Tabiiy fanlar o'qituvchilari, metodistlari va soha mutaxassislari uchun metodik qo'llanma. “Sharq” Nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh taxririya, Toshkent, 2019 yil, 7,5 bosma taboq.
20. Ishmuhammedov R.J, Yuldashev M.A, “Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar” “Nihol” nashryoti, -T.2013 y.
21. Sharifzoda, S.O., Xudoynazarov, E.M. *Pedagogika nazariyasi va tarixi* (II-qism) [Matn] : darslik / S.O. Sharifzoda, E.M. Xudoynazarov. – Toshkent: Bookmany print, 2022. - 286 b.

22. N.N-AZIZXOMAYEVA, Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. -T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamgarmasi nashriyoti. 2006, 160 b.
23. Ergasheva M. O'quvchilarning tabiiy-ilmiy savodxonligini monitoring qilish va baholash. Monografiya. Toshkent, 2023-yil
24. Ergasheva M. O'quvchilarning tabiiy-ilmiy savodxonlik monitoringi va topshiriqlar bilan ishlash metodikasi. Metodik qo'llanma. Toshkent, 2023-yil.
25. Ergasheva M. Xalqaro baholash daturlarida tabiiy va ilmiy savodxonlik. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2023-yil. 19,6 b.t
26. G'ulomov S. Informatika va axborot texnologiyalari. T.2010 y.
27. Eshqobilov S. Ta'lim muassasalarini boshqarishda axborot tizimlarini joriy qilish. Metodik qo'llanma - A.Avloniy nomidagi XTTRMXQTMOI, 2018 y.
28. Jumanazarov S. Ta'limda raqamli texnologiyalar. Uslubiy qo'llanma. Toshkent: - 46 b. Toshkent shahar PYaMO'MM
29. Tolipova J.O. Pedagogik texnologiyalar-do'stona muhit yaratish omili. - T.: YuNISEF, 2005 y.
30. "Boshlang'ich sinflarda o'qitishning zamonaviy metodikasi" dasturi doirasida trening ishtirokchisi qo'llanmasi. Toshkent – 2023
31. Yevropa Kommissiyasi (2020): Ta'lim va O'qitish 2020 Dasturi, "O'qituvchilarni kasbiy rivojlantirish" Mavzuiy Ishchi Guruhi, Limassoldagi Tenghuquqli tahlil olish to'g'risidagi hisoboti, Kipr, 17-21 oktyabr, 2010.
32. Iqtisodiy Hamkorlik va Rivojlantirish Tashkiloti(OECD) (2015): Samarali o'qituvchilarni ishga yollash, ularni rivojlantirish va ushlab qolish – Yakuniy hisobot: O'qituvchilar ahamiyatga egadir.
33. Iqtisodiy Hamkorlik va Rivojlantirish Tashkiloti (OECD) (2019): Maktabdagi rahbarlikni takomillashtirish – Vositalar to'plami.
34. Iqtisodiy Hamkorlik va Rivojlantirish Tashkiloti (OECD) (2018): PISA 2018-natijalari: Muvaffaqiyatga erishish uchun maktablar uchun strategiya va amaliyotlar (II Bob).
35. Mintzberg Henry On Change Harvard Business School Press, 1998.
36. Senge Peter et al The Dance of Change, Nicholas Brealey Publishing, 1999.
37. Senge, Peter The Fifth Discipline. The Art and Practice of the Learning Organisation, Doubleday, 1990.
38. White Ron, Hockley Andy et al From Teacher to Manager: Managing Language Teaching Organisations, CUP, 2008.
39. U.B.Aydarova. *O'qish savodxonligi*. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 2-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Novda Edutainment" nashriyoti, 2023.
40. M.E.Toirova. *O'qish savodxonligi*. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Novda Edutainment" nashriyoti, 2023.
41. Sh.Tahmetova, N.R.Normatova. *Ozbek tili*. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Novda Edutainment" nashriyoti, 2023.
42. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: "Novda Edutainment" nashriyoti, 2023.

43. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy oʻrta taʼlim maktablarining 2-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
44. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy oʻrta taʼlim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
45. I.V.Repyova. *Matematika*. Umumiy oʻrta taʼlim maktablarining 4-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
46. Y.V.Malikova. *Tabiiy fanlar*. Umumiy oʻrta taʼlim maktablarining 3-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023.
47. R.R.Ismailova. *Tasviriy sanʼat*. Umumiy orta taʼlim maktabining maktablarining 1-sinf uchun darslik. –Toshkent: “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023

IV. Elektron taʼlim resurslari

16. www.gov.uz – Oʻzbekiston Respublikasi Hukumat portali
17. www.my.gov.uz – Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali
18. <http://www.lex.uz> – Oʻzbekiston Respublikasi qonunchiligi maʼlumotlar bazasi
19. www.uzedu.uz – Maktabgacha va maktab taʼlimi vazirligining rasmiy veb sayti
20. www.infocom.uz – Oʻzbekiston axborot kommunikatsiya texnologiyalari.
21. www.uza.uz/ – Oʻzbekiston Milliy Axborot Agentligi sahifasi.
22. www.kitob.uz – Respublika bolalar kutubxonasi.
23. emaktab.uz – Kundalik avtomatlashtirilgan taʼlim axborot tizimi
24. e-shahodatnoma.uz – Maktabgacha va maktab taʼlimi elektron shahodatnoma tizimi
25. my.maktab.uz – Umumtaʼlim maktablariga oʻquvchilarni onlayn qabul qilish tizimi
26. erp.maktab.uz – Xalq taʼlimini boshqarish tizimi
27. onlinedu.uz – Uzluksiz kasbiy taʼlim platformasi
28. stesting.uz – Xalqaro tadqiqotlarga tayyorlash sinov platformasi
29. www.ziynet.uz – Axborot taʼlim portali
30. www.yaklass.ru – Maktab oʻquvchilari uchun taʼlimiy internet resursi.
31. www.intuit.ru – Milliy ochiq universitet, Rossiya.
32. www.dnevnik.ru – Raqamli taʼlim platformasi, Rossiya.
18. www.google.com – ommabop axborot-qidiruv tizimi.